

CHAYEINU Weekly

Shabbos Inspiration

פרשת
מטות-
מסעי
תשפ"ו

Divrei
Torah

Parshah
Stories

Parshah
Riddles

Halachah
Challenges

Inyana
D'Yoma

\$3

To receive weekly, call or text 605-801-1117 (opt. 8-3), or email weekly@chayeinuooffice.org

CHAYEINU Weekly

Shabbos Inspiration

פרשת
מטות-
מסעי
תשפ"ו

PAGE CONTENT

3-4	Divrei Torah
5-7	Seudah Stories
8-9	Gedolim Story
10-15	Parsha Challenge
16-19	Life of Truth Story
20	Hilchos Shabbos Initiative
21-22	Halacha Q&A
23-27	Rav Kalman Krohn Story
28	Comic Story
29-33	Nefesh Shimshon

גליונות

34-35	הגר"ח קניבסקי זצ"ל
36-37	הגר"ג אדלשטיין זצ"ל
38-40	הגר"ד לנדו שליט"א
41-42	הגר"ר משה שטרנבוך שליט"א
43-44	הגר"ר מאיר צבי ברגמן שליט"א
45-47	הגר"ב"ד פוברסקי שליט"א
48-49	הגר"ר יצחק זילברשטיין שליט"א
50-51	הגר"ר מאיר גריינימן שליט"א
52-53	הגר"ר איתמר גרבוז שליט"א
54-55	הגר"ר ישראל בונם שרייבר שליט"א
56-57	הגר"ר נפתלי הכהן קופשיץ שליט"א

SPONSOR A WEEK OF CHAYEINU WEEKLY!

Call or Text: 732-301-4043 opt. 8#-2

Email: info@chayeinuoffice.org Zelle: chayeinuoffice@gmail.com

דברי תורה לסעודת שבת

Emotions or Intellect

וַיִּגְשׁוּ אֵלָיו וַיֹּאמְרוּ גְדֵרֶת צֶאֱן נִבְנָה לְמִקְנֵנוּ פֹה וְעֵרִים לְטַפָּנוּ: (לב, טז)

נבנה למקננו פה: חסים היו על ממונם יותר מבניהם ובנותיהם, שהקדימו מקניהם לטפם. אמר להם משה לא כג עשו, העיקר עיקר והטפל טפל, בנו לכם תחלה ערים לטפכם ואחר כך גדרות לצאנכם: (רש"י)

When asked to receive their portion in *Ever HaYarden*, they first requested a place to build barns for their sheep and cattle, and then cities for their children. Rashi brings the *Medrash* that they cared more about their money than their children — making the *ikar* the *tafel* and the *tafel* the *ikar*. How can we understand what it means that these *heilige shevatim* cared more about their money than their children?

Chazal tell us that these *shevatim* had valid reasons to live in *Ever HaYarden*. They were blessed with an abundance of cattle and they needed space to pasture. Their *taanah* made sense, but the *pasuk* is revealing that there was something subtle underneath that was misplaced.

Rabbeinu Yonah on the Mishnah of הקנאה והתאוה (Avos 4:21) explains that *taavah* is the *shores* of all *pe'ulos* and אחר התאוות — what a person desires, that is what he thinks.

The problem with *taavah* is that it doesn't only create desire; it influences our mindset. When purchasing a new car, the salesman will explain how modern and sleek the car is. Once he gets you to desire it, you'll make all types of *cheshbonos* why it's "*kedai*" to spend extra. You'll go to the mechanic less, it doesn't use as much gas, etc. This *cheshbon* may sound good, but it's likely that it's not really coming from *seichel* but from *taavah*. Once a person wants something emotionally, he'll come up with all types of intellectual *terutzim* to explain why it's the right thing to do.

may have had many good reasons to live in *Ever HaYarden*, but mentioning the sheep and cattle before their children revealed that deep down, there was an element of *taavah* that was causing them to make these *cheshbonos* and to make the *cheshbon* entirely based on *seichel* — not the result of לעשות עליו חושב הוא כך.

In the Eyes of Hashem

וְנִכְבְּשָׁה הָאָרֶץ לִפְנֵי ה' וְאַחַר תֵּשְׁבוּ וְהֵייתֶם נָקִים מֵה' וּמִיִּשְׂרָאֵל וְהֵייתָ הָאָרֶץ הַזֹּאת לָכֶם לְאֻחָזָה לִפְנֵי ה': (לב, כב)

The Chofetz Chayim once shared with a *talmid* who was becoming a Rav in a certain city the following advice: "When you become a Rav, you will no doubt be presented with difficult *shailos*. Issues will come up that will require you to take a stand against popular opinion. You will find yourself under immense pressure to conform and *pasken* in a way that will make you popular among the *baalei batim*." But the Torah tells us otherwise.

— "you should be clean in the eyes of Hashem and Yisrael." A Yid may think that he should do what looks *naki* — what looks right in the eyes of other Yidden — and claim he is fulfilling נקים והייתם נקים. But the Torah puts Hashem first. The first *cheshbon* has to be what is *naki* in the eyes of Hashem, and that will cause him to be *naki* in the eyes of Yisrael as well. But if a person puts what he thinks will make him popular and well-liked in the eyes of others before what is favorable in the eyes of Hashem, he will not be successful.

Not only will he not find favor in the eyes of Hashem, but he will also lose respect in the eyes of his fellow Yidden.

דברי תורה לסעודת שבת

Yirmiyahu HaNavi's Warning

הַכֹּהֲנִים לֹא אָמְרוּ אֵיהֶּה' וּתְפֹשִׁי הַתּוֹרָה לֹא יִדְעוּנִי וְהָרַעִים
פָּשְׁעוּ בִּי וְהִנְבְּאִים נִבְּאֵל בְּבַעַל וְאַחֲרֵי לֹא־יִוְעֵלוּ הַלְכוּ: (ירמי'
ב, ח – הפטרה, מסעי)

The Navi Yirmiyahu gives *mussar* to Klal Yisrael that even the תורה תופשי לא ידעוני. Someone can be a *lomeid* Torah, but that doesn't mean he is becoming closer to Hashem. The Maharal writes that specifically for *talmidei chachamim*, there is a danger that they can get so involved in the *chochmah* of Torah, that they forget to focus on Whose *chochmah* it is and learn it in a way that brings *d'veikus* to Hashem.

The Bach (*Hilchos Birchas HaTorah*) writes that this issue was the very cause of the *Churban*. *Chazal* tell us that the *Churban* was a result of *shelo barchu baTorah techilah*. The Bach explains that the *Mikdash* was a place

where each individual in Klal Yisrael could gain his own *hashra'as haShechinah*, and that could only happen through Torah. A person is a physical being — how can he be a *me'on haShechinah*? It's through *d'veikus baTorah* — ישראל ואורייתא וקודשא בריך הוא חד הוא. Klal Yisrael learned Torah, the Bach writes, but not *l'shamah* — it was *l'sheim osher* or *kavod*, and Torah in that fashion did not create the connection to the *Shechinah*. And if there was no connection, there was no ועשו לי אחד מקדש ושכנתי בתוכם — בתוך כל אחד ואחד, and that is why the Bais Hamikdash was destroyed.

This is Yirmiyahu's warning — even to the *Iomdei Torah*. It's not enough to learn. Torah is not just a *chochmah*; it's a way to achieve *d'veikus* to the *Nosein haTorah*, and therefore, we need to make sure we keep Him in mind and learn Torah *l'shmah*.

Seudah Stories

A Heart for Every Yid

A *bris milah* was taking place in *Bnei Brak*, and the baby's father had honored the *Chazon Ish* with being the *sandek*. The townsfolk swarmed to the *shul* to receive a *bracha* from him, or at least to catch a glimpse of his countenance.

The *Chazon Ish*, Rav Avraham Yeshaya Karelitz, received each person with a warm smile, carefully listening to their requests and patiently offering his guidance. Only his close inner circle of family and *talmidim* noticed how pale he was, which deeply worried them. When the *Chazon Ish* finally finished receiving the public, he slowly stood up and proceeded to the car waiting to take him home.

Sensing something was wrong, the driver decided to rush him to the hospital, but the *Chazon Ish* stopped him. "Drive slowly," he said. The driver, who was one of his *talmidim*, obeyed and drove slowly.

Only after they had reached a turn in the road did the *Chazon Ish* tell him he could speed up. "Faster, faster," he urged.

The *talmid* handed him a pill that the doctor had prescribed for his heart condition. After taking the medication, the *Chazon Ish* instructed his student to pull over so he could step out of the car and breathe some fresh air.

Once he had stabilized, the *Chazon Ish* turned to his student and said, "That was a severe heart attack."

The student, in shock, asked, "When did you first realize you weren't feeling well, *Rebbi*?"

"Already on our way to the *bris*," the *Chazon Ish* replied.

"Then why did you go?" the student asked.

"I hoped it would pass," he answered.

"But when it didn't pass, why did you continue to sit and receive so many people?"

The *Chazon Ish* explained, "So many people were there, each waiting for me with their packages of troubles! How could I run away from them? If they only understood how deeply *Am Yisrael* is loved by *Hashem*, they would ask *Hashem* directly, and He would answer them. But they do not realize this, so they ask me to *daven* for them. How could I refuse them?"

The student was deeply moved by the *Chazon Ish's* noble spirit, but he had one more question: "Why did you tell me to drive slowly when we first got into the car?"

The *Chazon Ish* looked at him and asked, "Didn't you see the crowds of people standing directly behind the vehicle? If you had sped off quickly, they would have been hit with a cloud of exhaust fumes right in their faces. How could I mistreat and dishonor a *Yid* like that?"

The Esrog That Shouldn't Talk

Rav Chaim Brim, *zt"l*, would often travel from *Yerushalayim* to *Bnei Brak* to speak in Torah with the *Chazon Ish*. In those years, public transportation between the two cities was not as frequent as it is today, and Reb Chaim once missed the last bus back to *Yerushalayim*. He had no choice but to return to the *Chazon Ish* and ask permission to stay with him for the night. The *Chazon Ish* warmly welcomed him inside.

Rav Chaim Brim later recalled that three extraordinary people cared for him that night: the *Chazon Ish*, the Steipler *Gaon*, and the Steipler's *rebbetzin* (who was the *Chazon Ish's* sister). One served him bread, another

Seudah Stories

brought out butter; one brought a pillow, and another brought a blanket.

Uncomfortable with the situation, Rav Chaim Brim told the *Chazon Ish* that he did not want everyone to work so hard for him.

The *Chazon Ish* replied with a smile, "Since when does an *esrog* state an opinion about itself? An *esrog* does not tell its buyer whether it is beautiful or worthy.

"So, too," the *Chazon Ish* continued, "you should not spend time measuring whether you are worthy of this honor or not. Right now, you are a *mitzvah*, and a *mitzvah* deserves to be served."

A Kabbalah

Once, in the middle of *davening*, the Alter suddenly got up from his place, walked to the back of the *beis medrash* to look into another *siddur*, and then returned to his seat.

Only later did his *talmidim* realize what had actually happened. One of the Alter's *kabbalos* that year was to *daven* strictly out of a *siddur*. A single word had become torn and illegible in his own *siddur*, and rather than recite that one word by heart, he had gone to find another *siddur* just to read the missing word.

Learning on a Flight

Reb Shmuel Berenbaum was once traveling on a plane, sitting in economy class. On the same flight, a wealthy Jew was sitting in first class.

After takeoff, the *Yid* walked past Reb Shmuel and felt uncomfortable about the seating arrangement. Without hesitating, he approached Reb Shmuel and offered him his first-class seat.

Reb Shmuel looked at him and said, "What a waste! Let's give your first-class seat to the non-Jew sitting next to me, and you can come sit here so we can learn together for the entire flight!"

Kosher Money

Once, Rav Avraham Kahaneman, president of the Ponovezher *Yeshivah* and son of the illustrious Ponovezher Rav, approached a wealthy widow for a donation to his *yeshivah*. The woman happily wrote a generous check and commented that she contributed to many such causes.

Curious, Rav Kahaneman asked the woman which other causes she supported. She proceeded to list some of the world's finest *yeshivos* and organizations.

Rav Kahaneman was amazed. He knew that the woman's husband had passed away fifteen years earlier and that she had no one to advise her on where to distribute her charity.

"I hope you don't mind my asking," he said, "but how is it that you have been able to distribute your *tzedakah* so wisely without anyone advising you?"

"It's really quite simple," the woman replied. "The money my husband left me is '*kosher*' — all of it was earned honestly, and none of it was earned through *chillul Shabbos*. I constantly pray that in this merit, my *tzedakah* will end up in the right hands. Thank *Hashem*, He continues to grant my request."

Is a Gold Coin Really Worth It?

Young Yitzchak Eisenbach walked through the streets of *Yerushalayim* on a spring *Shabbos* afternoon. He was on his way home from his weekly *tehillim* group at the local

Seudah Stories

beis medrash. The year was 1951, and poverty in the city was rampant. A typical *Shabbos seudah* consisted of just two *challos*, a small slice of fish, and some rice.

As Yitzchak turned onto a quiet, narrow street, his eye caught the glare of the sun reflecting off something on the ground. As he drew closer, he saw that it was a gold coin. What should he do? The gold coin could sustain his family for weeks. But Yitzchak stopped; it was *Shabbos Kodesh*, and he was not permitted to carry or touch the coin.

Yitzchak remembered that although he could not touch or move the coin, it was permissible to stand over it. He placed his feet directly over the coin and looked around. His plan was to wait there for two hours until *Shabbos* was over, and then take the coin home.

An Arab boy was watching the scene from the window of his apartment, wondering why a Jewish boy had been standing in the exact same spot for twenty minutes. He came outside to investigate. As he drew near, he noticed the gold coin. Pushing Yitzchak aside, the boy grabbed the precious coin and ran off. Helpless to stop him, Yitzchak cried all the way home.

When he arrived home, his father asked him what was wrong. Yitzchak tearfully related the entire story. His father tried his best to comfort him, but to no avail; Yitzchak remained deeply upset.

On *Motzei Shabbos*, after *Maariv*, the great *tzaddik* and *Gaon*, Rav Dov Berish Weidenfeld, *zt"l* — known as the Tchebiner Rav — noticed the boy's distress. He called Yitzchak over and asked why he was so sad. After Yitzchak explained what had happened, the *Rav* looked at him and said, "Ask your father for permission to come to my house. There is something I want to tell you."

After receiving permission, Yitzchak walked with the great *tzaddik* to his home.

"Yitzchak," the *Rav* began, "you lost a gold coin today, and I know you must be very sad. I happen to have a gold coin in my drawer, and I am willing to give it to you on one condition."

Yitzchak looked at the *Rebbe* and asked, "What is the condition?"

The *Rebbe* smiled. "Today, you performed one of the greatest *mitzvos* possible: you held yourself back from moving *muktzeh* and did not touch the gold coin. Even though you ultimately lost the coin, your *mitzvah* remains complete. That *mitzvah* is so precious to me that I want to buy it. If you will give me the *zechus* of that special *mitzvah*, I will give you the gold coin from my drawer."

When Yitzchak heard the *Rebbe's* words, he realized that although he didn't have a physical gold coin, he possessed something far more precious than any amount of money could buy. He had acquired the great *mitzvah* of guarding the *Shabbos*, and that was priceless.

He looked up at the *Rebbe* and said, "I think I would rather keep my *mitzvah*."

The *Rebbe* smiled warmly, patted him on the forehead, and wished him *a gute voch*. Yitzchak skipped all the way home, feeling as though he had just won the greatest lottery in the world.

No Wall

When Rav Itzel Peterburger was an elderly man, he refused to speak in public anymore. He explained, "I have reached the age where I no longer have a full wall of teeth to protect my tongue. I can't trust myself not to say something improper."

Compiled by Tzvi Schultz chinuchchaburah@gmail.com.

Details of stories have not been confirmed.

Our Gedolim

RAV SHMUEL BERENBAUM – Part 4

(1921-2008)

Many *talmidim* vividly recall a striking photograph once published in the newspaper: Rav Shmuel, hunched over his Gemara in total immersion — his most natural pose. What made the image unforgettable was the setting. He was sitting in a helicopter, soaring above the sweeping beauty of the Poconos on his way to deliver a *shiur* in Scranton. The breathtaking landscape stretched beneath him, yet his eyes never left the Gemara. For Rav Shmuel, Torah was the real panorama — far more magnificent than mountains or sky.

His connection to a *sugya* was personal and intense. Once, he feared he had forgotten a detail in a Tosafos and became visibly distressed that something he had once understood might have slipped away. A devoted *talmid* reviewed it with him line by line until the clarity returned, and Rav Shmuel wept in relief — grateful that his grasp of Torah had not been lost. On another occasion, after long, exhausting travel, he entered the *beis medrash* clutching his *sefer*. A *talmid* suggested he rest first, but Rav Shmuel refused. “I’m afraid that if I lie down, I may forget what I just learned,” he said. The fear of losing even a single detail outweighed his physical exhaustion.

During an illness, when he was too weak to stand, a comfortable chair was provided so he could recline while learning. But once he saw it didn’t help him retain the *sugya* any better than sitting upright, he rejected it.

After major heart surgery, when he awoke from anesthesia, he immediately asked the person beside him, “Did I speak in learning while I was under?” Hearing that he had indeed murmured *divrei Torah*, his face lit up — and as soon as he could keep his eyes open, he asked for a Gemara. Pointing to the *pasuk* “*Ki heim chayeinu*

v’orech yameinu,” he would explain that it wasn’t a metaphor: if he could think, remember, and argue Torah — he was alive; if not — he wasn’t.

There was also the famous helicopter story: flown to a *talmid’s chasunah*, he sat motionless the entire trip — Gemara open, eyes on the *daf*, oblivious to the noise and shaking. When they landed, he closed the *sefer* only long enough to step out, then opened it again immediately.

Later in life, when urged to rest more, he would wave off the idea. “What difference does comfort make? It doesn’t help me understand a Tosafos.” And when doctors demanded he cut back drastically, he calmly replied, “Then I’ll learn a little less out loud, and a little more in my thoughts. But I will continue learning.”

Near the end of his life, when *bochurim* from South Fallsburg visited, Rav Shmuel — already very weak — insisted on sitting upright to fully engage in their *sugya*. His son Rav Avrohom urged him to lean back and rest, but he refused. “Will leaning back help me understand the Tosafos?” he asked sincerely — the only consideration that mattered.

He would explain that when Klal Yisrael complained in the *Midbar* about foods from Mitzrayim, they weren’t longing for melons and squash, but for the clear minds they had when their physical needs were met — clarity that enabled them to think in learning. Everything in his view returned to Torah.

After his second heart attack, he lay in a coma for days. Upon waking, Rav Avrohom asked how he felt. Rav Shmuel slowly opened his eyes and whispered, “You can already tell me a good *svara*.”

Our Gedolim

After any serious medical treatment, the moment he was alert he would ask for a *kushya* or *chiddush* — just to ensure his memory was still intact. Once, while preparing a *shiur* in a *kollel*, he referenced a specific Tosafos he planned to build upon. The Rosh Kollel — his close *talmid* — could not immediately recall it. Panic flashed across Rav Shmuel's face. "Is there no such Tosafos?" he asked, shaken. The *talmid* quickly searched and finally found it. Rav Shmuel, greatly relieved, hugged him — which he rarely did — and exclaimed, "Oy, you saved me!"

He believed Torah learned *lishma* — without excitement over something new — carried unique holiness. So when the yeshiva debated learning a new *masechta* or repeating a recent one, Rav Shmuel insisted on repeating: without novelty, the motivation would be pure *ahavas haTorah*.

When his son Rav Label once fell ill, he turned to a *talmid* and said, "Come, let's say a good *svara* — it's our greatest weapon." After his first heart attack, he remarked that even though hardship can bring a person closer to Hashem, "it still can't compare to learning a good Rashba."

After that same heart surgery, as he slowly awoke from anesthesia, struggling to speak through tubes, he repeated the words, "Ki heim chayeinu... ki heim chayeinu..." That meant that he wanted a Gemara. None was in the room, so his sons hurried to bring a small Shas from the Bikur Cholim room. They opened to Gittin — the yeshiva's current *masechta* — and began the first Mishnah. The session was brief, but when he gently closed the Gemara, he rested calmly, once again connected to Torah — and to life itself.

Years ago, along Kings Highway in Brooklyn, most Jewish-owned shops remained open on Shabbos, causing Rav

Shmuel deep anguish. He once approached a shopkeeper and urged him to close, but the man refused, saying it would cost too much. Rav Shmuel tried a different tack: "You take vacations anyway — make Shabbos your weekly vacation." The man scoffed, pulled out a thick wad of cash, and said, "I don't take vacations. This is my vacation." Rav Shmuel would retell the exchange with a sigh: one who truly loves money needs nothing but money — and one who truly loves Torah should need nothing but Torah.

In Rav Shmuel's world; even short intervals from learning Torah were unthinkable. At mealtimes, he learned Chumash, and on Shabbos afternoons, naps were unheard of. Even on Yom Kippur, he would rise early — or not sleep at all — to learn the *sugyah* in Maseches Yoma relevant to that day. A day without eating, yes. But a day without Gemara? Impossible, even on Yom Kippur. Purim was much the same. After the Megillah, he would lock himself in a room and rejoice as others did — but with a Gemara, from which he would not budge until it was time for the *seudah*.

When a *talmid's* first grandchild was born, he wanted Rav Shmuel to serve as *sandek*. Since it was *Asarah b'Teves*, he waited two hours after the fast and went to Rav Shmuel's home. A family member told him Rav Shmuel was still in the yeshiva, so he went to his study and knocked. When Rav Shmuel appeared, seated among piles of *seforim*, the *talmid* realized he had likely not yet broken his fast and set aside the *bris* request to tell him it was already past the *zman* and he could eat. Rav Shmuel thanked him and said simply, "I'm in the middle of a difficult Rambam. I'll eat as soon as I figure it out."

To be continued...

Reprinted with permission from "The Weekly Vort" by E. Kaplan

PARSHA CHALLENGE

פרשת מטות מסעי

1. What similar occurrence happened to משה in the last three פרשת (מטות and פנחס, בלק)?
2. What in this week's פרשה is 2000?
 - a. Where else in the תורה do we find the number 2000?
 - b. By which הלכה do we find the number 2000?
3. Which מחלה is mentioned in this week's פרשה?
4. What was divided for a second time in פרשת מסעי?
5. When does it say יצא יצא in this week's פרשה?
 - a. When else in the תורה does it use such a לשון?
6. List seven individuals whose deaths are mentioned in this week's פרשה.¹
7. I was the first,
I gave a gift,
I saved a life,
I was disrespectful to my father,
My offer was rejected.
My name is mentioned in this week's פרשה.
Who am I?
8. My wife was previously married to someone else,
My son was a great leader,
My step-son was one of the מרגלים,
My son married my step sons daughter,
My name is mentioned in this week's פרשה.
Who am I?

Need a hint?

¹ One was from the בני ישראל

Answers

1. He didn't know a הלכה. In בלק he forgot the הלכה of (רש"י כה,ו) פינחס in קנאים פוגעים בו (רש"י כה,ו) the הלכה by (כה,ה) הגעלת the הלכה of (לא,כא) כלים (לא,כא) was hidden from him, in מטות he forgot the הלכה of
2. The מגרש around the הלויים were 2000 אמות
a. נצר חסד לאלפים (עי' רש"י וז"ל לשני אלפים דורות)
b. תחום שבת
3. The daughter of צלפחד
4. was previously divided in to two. In this week's פרשה - שבט מנשה is divided a second time between the two sides of the ירדן.
5. ואס"צא יצא הרצח (לה,כו)
a. When יעקב left after getting the ברכות from יצחק - ויהי אך יצא יצא יעקב מאת - יצחק
פני יצחק אביו (כו,ל)
6. The five kings of מדין, בלעם and אהרן.
7. I was the first,
I gave a gift, דודאים -
I saved a life, יוסף's -
I was disrespectful to my father, I moved his bed -
My offer was rejected. to take responsibility for בנימין -
My name is mentioned in this week's פרשה.
Who am I? ראובן -
8. Next Week....

Last week's riddle:

- One of my parents was counted but not mentioned, יוכבד -
My oldest brother and I, were born from the first marriage, our parents got divorced -
My youngest brother was born from the second marriage, our parents got remarried -
With our names a נס did happen, they were said by אחד ה' בדיבור אחד (בהעלתך יב,ג)
- A נס identical to one by סני
I am mentioned in this week's פרשה.
Who am I? מרים -

RIDDLES

In the very end of *Parshas Matos*, there is a “missing” piece of *dikduk*. But don’t worry – it appears in the beginning of *Matos* 35 times! What is it?

Typically, a “*mapik hei*” (a *hei* with a *dageish*) is used to indicate that a word refers “to her” or to something “possessed by her.” In the end of *Matos*, the word “לה,” which is typically written with a *mapik hei*, is written without one.¹ In the beginning of *Matos*, there are many references to “her *neder*,” “her husband,” etc., yielding 35 occurrences of a *mapik hei*.

What does the word “אִשָּׁה”² mean?

“אִשׁ שֶׁלָּהּ” – “Her husband.”

***Parshas Matos* begins by discussing *nedarim*. This Shabbos, we declare that we will keep our *nedarim*. When?**

On *Rosh Chodesh Av*, we say *Hallel*, wherein we say, “*N’darai LaShem ashaleim...*” – “I will keep my *nedarim* to Hashem.”³

The *keilim* which were taken from Midyan needed *tevilah* in a *mikveh*.⁴ How many times can one use a *kli* which requires *tevilah* before he is *toveil* it?

Zero.⁵

Does one make a *beracha* when he is *toveil* a glass *kli*?

Yes.⁶

Why did Bnei Gad and Bnei Reuvein want to live on the eastern side of the *Yarden*?

- There was good land for their animals.⁷
- They wanted to be near the *kever* of Moshe.⁸

One of the *middos* of a *chacham* is that he doesn’t interrupt his friend while he is speaking; rather, he waits until his friend has finished, and then responds.⁹ Who demonstrated this *middah* in *Parshas Matos*?

After Bnei Gad and Bnei Reuvein requested to stay on the eastern side of the *Yarden*, Moshe responded with a lengthy, ten-*pasuk* explanation regarding why their request was inappropriate. Bnei Gad and Bnei Reuvein waited until Moshe had completely finished his message, and only then responded with their suggestion regarding how to make it work.¹⁰

How did Bnei Gad and Bnei Reuvein do a *chesed* for Bnei Yisrael by staying outside of mainland-Eretz Yisrael?

They explained to Moshe, “We have more animals than anyone else. Why should we occupy valuable space in mainland-Eretz Yisrael? We’ll take the *Ever HaYarden*, which the rest of Bnei Yisrael don’t want anyway.”¹¹

¹ ל"ב ל"ד

² ל" ח'

³ תהלים קט"ז י"ד

⁴ רש"י ל"א כ"ג

⁵ רמ"א יו"ד ק"כ ח'

⁶ עי' חכמ"א ע"ג א', ובפוסקים

⁷ ל"ב ד'

⁸ תרגום יונתן ל"ב ג', רש"י דברים ל"ג כ"א

⁹ אבות ה' ז'

¹⁰ ל"ב ט"ז, עי' גר"א על אבות שם

¹¹ רמב"ן ל"ב י"ט

The portion of *Shevet Menashe* was “ripped in half”: half of them settled on the eastern side of the Yarden with Reuvein and Gad, and half on the western side with the rest of Bnei Yisrael.¹² Where else in *Chumash* was Menashe responsible for something being ripped?

In the end of *Parshas Mikeitz*, Yosef sends his brothers home with food, and then sends a messenger to chase them, in order to retrieve his “stolen” goblet. When the goblet was discovered in Binyamin’s bag, the brothers all ripped their clothes. The messenger responsible for this was Menashe, and as a result, his portion was “ripped” as well.¹³

What does the word “בְּנוֹ” mean?

When pronounced *mil’ra*, accenting the letter “nun,” it means “they built”¹⁴; when pronounced *mil’eil*, accenting the letter “beis,” it means “in us.”

How much time did Bnei Yisrael spend wandering in the *midbar*?

Of their 42 encampments, 14 were in the first year, 8 were in the 40th, and the other 20 were spread over the middle 38 years.¹⁵ So, although they were IN the *midbar* for 40 years, they spent most of it camped, not wandering.

Knowing the names of the 42 places in which we camped in the *midbar* can strengthen our *emunah* in Hashem. How?

Bnei Yisrael miraculously survived their stay in the *midbar*, sustained by *mann* for 40 years, in an unnatural environment which was distant from civilization and lacked agriculture. This reality was fully appreciated by those who experienced it, but in later generations people might erroneously assume that Bnei Yisrael had regular access to nearby cities or other natural food sources. By recording our travel-log, the Torah stresses that we were in the middle of nowhere, and reinforces that life in the *midbar* was, in fact, supernatural.¹⁶

After *makkas bechoros*, when did the Mitzrim bury those who had died?

Immediately, the next morning, as Bnei Yisrael left Mitzrayim.¹⁷

Whose *yahr tzeit*, mentioned in *Parshas Masei*, do we observe this Shabbos?

Aharon HaKohein died on the first day of *Menachem Av*.¹⁸

When *Parshas Masei* is read alone, there are some who read the first 49 *pesukim* (!) as the *Krias HaTorah* during the week. Why?

The 42 encampments represent the 42-letter name of Hashem, which should not be interrupted.¹⁹

Typically, the *haftarah* relates to the end of the *parshas hashavua*. Of the approximately 50 *shabbasos* every year, how many *haftaras* do not relate to the *parshas hashavua*?

At least 19, and sometimes more:

- During *Bein HaMetzarim*, we *lain* the “*Shelosh D’Puranusa*” – 3 *haftaras* which relate to the *Churban HaBayis*.
- During the 7 weeks following *Tisha B’Av*, we *lain* the “*Shiva D’Nechemta*” – 7 *haftaras* which offer us comfort.
- *Shabbos Shuva* and *Shabbos HaGadol* are each accompanied by a special *haftarah*.
- *Succos*, *Pesach*, and *Chanukah* each coincide with at least 1 *Shabbos*, and sometimes 2, on which we *lain* a special *haftarah*.

¹² ל"ב ל"ג

¹³ רבינו בחי' בראשית מ"ד י"ב, חזקוני שם ד'

¹⁴ עי' ל"ב ל"ז

¹⁵ רש"י ל"ג א'

¹⁶ רמב"ן ל"ג א' ממו"נ

¹⁷ ל"ג ד'

¹⁸ ל"ג ח'

¹⁹ מג"א תכ"ח ס"ק ח' בשם צרור המור

- The “4 *Parshios*” are each accompanied by a special *haftarah*.
- When *Rosh Chodesh*, *Erev Rosh Chodesh*, *Rosh HaShanna*, *Yom Kippur*, or *Shavuot* fall on Shabbos, they are accompanied by a special *haftarah*.

Chazak Chazak V’Nischazeik! – Take a guess: Sefer Bamidbar contains how many...

- **pesukim?** (1288)
- **parshios?** (10)
- **sedarim?** (32) (*Sedarim* reflect a system of dividing *Tanach* which predates the secular introduction of the commonly used “*perakim*,” and which relates to the 3 year *laining* cycle which existed in Eretz Yisrael, mentioned in *Megillah* 29b.²⁰)
- **pesuchos?** (92)
- **sesumos?** (66)

On Rosh Chodesh we add “Ya’aleh v’Yavo—It should rise and come” to our *tefillos*. To what does this phrase refer—what should “rise and come”?

The string of requests at the beginning of this *tefillah*—“It should rise, and come, and arrive, and be seen, and be desired, and be heard, and be considered, and be remembered”—refer to the list of items which immediately follow them: “Our remembrance...and the remembrance of our forefathers...”—these are the things which should “rise and come” before Hashem, so we can receive His *berachos*.

JUST CURIOUS

Are the *nedarim* of a child binding?

The *nedarim* of an 11 year old girl, or 12 year old boy, are binding, if they understand the depth of what they are saying. Although the *nedarim* of younger children are not binding, we strongly discourage them from taking *nedarim*, teach them to take *nedarim* seriously, and when not uncomfortable for them, we instruct them to observe their *nedarim*.²¹

The concept of *hataras nedarim* is only hinted to in *Chumash*, but not mentioned explicitly. Why does the Torah “keep it a secret,” and leave it for the *Torah SheBe’al Peh* to explain?

Hashem “concealed” the concept of removing *nedarim* because He wants us to take *nedarim* seriously, and avoid carelessly making *nedarim*.²²

If someone succumbed to his *yetzer hara* and ate something not *kosher*, but then found out it actually WAS *kosher*, did he do anything wrong?

If a woman “violates” a *neder*, without realizing that her husband already removed it, she needs *selicha* from Hashem.²³

When the soldiers of Bnei Yisrael returned from fighting against Midyan, Bnei Yisrael were given the *mitzvos* regarding “*kashering*” the pots which had been captured during the war. Why weren’t we told about this earlier, regarding the things which we took when fighting against Sichon and Og?

When we conquered an area of Eretz Yisrael, including the lands of Sichon and Og, we were entitled to possess, and use, their already-constructed houses, as well as their contents,²⁴ including non-*kosher* food and pots.²⁵ When we fought with Midyan, we did so in order to take revenge because they caused us to sin, but not as part of our conquest of Eretz Yisrael, so their pots needed to be *kashered*.²⁶

²⁰ עי' הקדמה לתנ"ך מהדורת קורן

²¹ יו"ד רל"ג א', ועי' רש"י ל"ד'

²² רמב"ן ל"ב'

²³ רש"י ל"ו'

²⁴ דברים ו' י"א

²⁵ חולין י"ז.

²⁶ רמב"ן ל"א כ"ג

Hashem told Moshe, Elazar HaKohein, and the *nesiim*, to count the items which we took from Midyan and calculate how to distribute them among Bnei Yisrael. The Torah mentions that Moshe and Elazar listened, but doesn't mention that the *nesiim* participated. Why didn't they?

The *nesiim* were told that they were allowed to oversee the counting, including the portion given to Elazar HaKohein, to make sure that everything was done honestly. They declined the offer, saying, "No need – Elazar is like a *malach*, and no one suspects him of cheating whatsoever."²⁷

When Bnei Gad and Bnei Reuvein asked to stay on the eastern side of the *Yarden*, Moshe told them that their request was inappropriate. What was wrong with it?

Moshe highlighted 2 issues:

- It was simply wrong for them to settle calmly while the rest of Bnei Yisrael had to deal with the stress of war. Even though Hashem would fight on behalf of Bnei Yisrael, Moshe asked them, "You are going to sit here while everyone else fights?"²⁸
- Moshe told them, "You're going to scare everyone: they will think you're avoiding Eretz Yisrael because you're intimidated by its inhabitants – just as the *Meraglim* did!"²⁹ In fact, there is no way that you actually think that everyone will go fight and you won't have to. You must be trying to scare Bnei Yisrael, and repeat the *Meraglim*-tragedy!"³⁰

Vessels which were used to cook non-kosher liquids are "kashered" by submerging them in a pot of boiling water.³¹ If the vessel is too large to fully submerge, can one submerge part of it, remove it, and then submerge the rest?

Yes.³²

The cities of the *Leviim* served as *arei miklat*. What if someone unintentionally killed a *Levi*? He would seek refuge amongst his victim's relatives?

The *Leviim* had such good *middos*, and were so wise, that they could overcome personal emotion, and protect someone who killed even a *Levi* family member, realizing that it was, after all, unintentional.³³

Why is *galus* a fitting punishment for an unintentional murderer?

Being exiled is almost as painful as being killed, because one is separated from the people he loves, his home, and he has to live with strangers.³⁴

When an unintentional murderer goes into *galus*, how does it help the family of the victim?

The Torah, with its great sensitivity, doesn't want the victim's family to have to keep encountering the murderer in the area of the tragedy, so he must relocate.³⁵

After the death of the *Kohein Gadol*, an unintentional murderer can return home. Isn't there still a risk that the victim's family will want to kill him?

When a person experiences a tragedy, he is somewhat comforted when others share in his experience. When the *Kohein Gadol* dies, everyone is cast into a state of mourning, and this universally shared experience brings comfort to the victim's family, allowing them to stop pursuing the murderer.³⁶

²⁷ רמב"ן ל"א ל"א

²⁸ עי' מלבי"ם ל"ב ו'

²⁹ מלבי"ם שם ז', ועי' רש"י

³⁰ ספורנו ל"ב ו'

³¹ עי' ל"ג כ"א

³² או"ח תנ"א י"א

³³ ספר החנוך ת"ח

³⁴ ספר החנוך ת"י

³⁵ ספר החנוך ת"י

³⁶ עי' רבמ"ם מו"נ ג' מ' הובא בהע' לספר החנוך ת"י מהדורת מכון ירושלים

A Life of Truth

Stories from our tzadikim on thriving through adversity

בעזרת השם יתברך

Rav Zalmen Baharan zt"l, the tzaddik and talmid chacham who founded Meah Shearim — continued.

"Everyone in my class has a whole set of Leaders Cards. I need ten packs of cards so I can have one too!"

Children nowadays are very special, and baruch Hashem they want good things. Back in the day, in *Yerushalayim Ir Hakodesh* when Rav Zalman was growing up, it was also like that. Little Zalmen once complained, "All the other children are getting new suits... or at least, different suits for Rosh Hashanah and Yom Kippur. How come we can't afford anything?"

His father, the great *tzaddik* Rav Nachum Shadiker zt"l, instilled in his beloved son a sense of *romemus*. "What's the matter with you, Zalmen? Everyone is busy removing their cloaks of *chata'im* and *pesh'a'im*; and all you can think of is your physical suit?"

Zalmen never, ever complained again.

In the years *Taf Reish Chof Hei – Vav* (1865-6) a terrible *mageifah* ravaged the Jewish quarter of Yerushalayim. Tragically, Rav Nachum himself became sick and passed away. With Rav Nachum's death, the epidemic stopped. It was obvious that Rav Nachum had offered himself as a *korban* to stop the *mageifah*. With Rav Nachum's *petirah*, the hundreds of *talmidim* who had flocked to his house to absorb *kedushah* and learn Torah from him were bereft of their Rebbe.

Although Rav Nachum was never an official "Rosh Yeshiva," try telling that to the many *talmidim* who came to learn from him. They wanted his legacy to continue. Rav Zalman answered the call, and for many, many years he was a fixture in Yerushalayim,

with hundreds of *talmidim* streaming to him. His greatness was so recognized that when the position of Rosh Yeshiva in Yeshivas Eitz Chaim became available, they begged Rav Zalman to accept it.

Rav Zalman declined the offer. "My father was never an official 'Rosh Yeshiva.' I am continuing in his ways. I learn Torah within the walls of my house. The hundreds of *talmidim* are welcome to continue coming *b'kavod gadol*."

Rav Zalman showed tremendous love for his people and never stopped working for them. Whether it was a mitzvah of *bikkur cholim*, roaming through prisons helping Jewish prisoners, or seizing the dangerous initiative of negotiating with local Turkish officers, Rav Zalman was always at the forefront — but he would never go anywhere without a *sefer*. He also insisted that in all of the *chesed* organizations under his auspices, *sefarim* would be available.

Still, people wondered: when did Rav Zalman have time to prepare his amazing three-hour *iyun shiurim* that all the *lomdim* of his time marveled at? This question remained a mystery until after Rav Zalman's passing when some of his *chiddushei Torah* were found written on scraps of paper, accompanied by an explanation.

"This I figured out waiting in prison to see a prisoner, and this I figured out while they poured the foundation for one of the houses in Meah Shearim."

Rav Zalman clearly wanted to teach his *talmidim* that if you are committed to *limud haTorah*, it is possible to continue learning wherever you happen to be. His *talmidim* learned this from his example in his lifetime as well. Once, Rav Zalman and his *talmidim* were discussing an extremely difficult topic. Suddenly, the door burst open, and in marched a Turkish officer announcing in a rather

unkind voice, “Chacham Zalmen, you must come with me now. An officer wants to speak with you.”

The *talmidim* were petrified. Rav Zalman calmly continued looking into his Gemara, grabbed his jacket, and walked out with the guards. A couple of hours later he returned, and immediately said, “I have the perfect solution for our *sugya*!” He then went into a long *arichus*, elaborating on how to explain the Gemara.

The *talmidim* were bewildered. “Rebbe, when did you figure this out?”

Rav Zalman answered, “What do you mean when I figured it out? I had to negotiate with the *poritz* about certain properties for Yidden in Yerushalayim. I speak Hebrew and he speaks Turkish, so there were translators. Now, I ask you, in a two-hour conversation, if you add up all of the moments that it takes to translate the Hebrew into Turkish, and the Turkish into Hebrew, can you imagine how much time that gave me to rethink all of the questions we were addressing, and come up with the solutions in our *sugya*!”

Though unknown predators lurked outside the protective walls of Yerushalayim, both the type that roams on four legs and the two-legged variety, Yidden would venture out more than anyone else. Like today, Yidden had extended family all over — in Yafo, Chevron, or in Tzfas — and like today, Yidden would maintain a *shaychus* with family. That’s the beauty of Klal Yisrael. Another reason that Yidden would travel out of the walls of Yerushalayim was to buy *esrogim*. When Succos time came along, everyone needed an *esrog*. Even little children who, for lack of money, didn’t know what a candy looked like, needed to somehow get an *esrog* for Succos.

For *parnassah*, Rav Zalman was an *esrog socher*. Before Rosh Hashanah, Rav Zalman would take along many of his *talmidim* and travel around the country to the various orchards and gather *esrogim*. Rav Zalman would never deal with anything but *esrogim* from Eretz Yisrael. While some people

claimed that the Greek *esrogim* were nicer, Rav Zalman wouldn’t hear of it.

“When you purchase an *esrog*,” Rav Zalman explained, “you don’t just look at the *esrog*, you look at who cut and nurtured the *esrog*. When I look at a Greek *esrog*, I see the drunk *goyishe* worker who climbed up on the tree and cut it off. Would I take him with me into my *succah*, or even into my house? That is not the *esrog* that I would sell. The *peiros* of Eretz Yisrael are beautiful! They may seem to our eyes as lacking in substance when you compare them physically with *peiros* from elsewhere, but to me, the only beautiful *esrog* is an *esrog* of Eretz Yisrael.”

Rav Zalman purchased just enough *esrogim* to provide himself with *parnassah* for the year, not an *esrog* more. He was not interested in making money; he was just interested in getting the nuisance of “money” out of the way so that he could sit and learn. Besides for buying *esrogim*, Rav Zalman made use of this business trip to negotiate with the various Turkish officers to allow him to set up *bikkur cholims* and *gemachs*. But that was all “off to the side.” It may have taken up nine out of the ten hours of his business day, but officially, he was out for his *esrogim*.

No one knew an *esrog* like Rav Zalman did. He could tell you everything about an *esrog* just by looking at it. When the *esrog* market in Yerushalayim would open, Rav Zalman would stand in his place, and his customers would come and buy *esrogim*. When he finished selling *esrogim*, he was still very busy. No one in Yerushalayim would make a *brachah* on an *esrog* before first showing it to Rav Zalman.

When a little boy who would eventually become a great *talmid chacham* by the name of Rav Ahron Katznelenbogen zt”l received his very own *esrog* for the first time in his life, he couldn’t wait to be like all of the big boys — his father and big brothers — and show his *esrog* to Rav Zalman. However, he couldn’t be promised an *esrog* until an hour before the

zeman on Erev Succos. That's when some of the *esrog socharim* gave up hope of selling any more *esrogim*, and they would give them away to the children for a nominal price, or even for free as it got closer to the *zeman*. Well, it was ten minutes before Yom Tov, and little Ahron now had an *esrog*. Though it was a pathetic, meager-looking fruit, he was very proud of it.

Of course, what's an *esrog* without experiencing the proud sense of asking Rav Zalman whether the *esrog* is kosher or not? And so, he figured, where could he catch Rav Zalman now, only moments before the *zeman*? On his way to the *mikveh*, of course. Sure enough, Rav Zalman, who had been busy all Erev Succos with everyone's various *tzorchei hachag*, was rushing out of the *mikveh* with moments to Yom Tov, and this little boy comes chasing after him.

"Rav Zalman! Can you please look at my *esrog*?!"

"Please, little boy," Rav Zalman answered, "not now. Can't you see that it's only a couple of moments to the *zeman*? I must get home."

The little boy was heartbroken. He returned home with his head down. "How foolish can I be?" he thought. "Me and my strange little *esrog* running after Rav Zalman; who do I think I am anyhow?"

Although he went home dejected, the little boy did not say anything about the incident to anyone. He was probably embarrassed. He thought they would laugh at him if he even suggested that he had gone to the famous Rav Zalman to look at his *esrog*.

The next morning, Reb Avrohom Moshe, the young boy's father, was sitting in his *succah* learning from a *sefer* before going to shul. Suddenly, he heard a knock at the door. He got up and opened the door, and he was startled to see the famous Rav Zalman standing there.

"*Gut Yom Tov*," Reb Avrohom Moshe greeted his *chashuve* guest. "To what do I owe this pleasure so early in the morning?"

"Actually," said Rav Zalman, "it is not you who I'm looking for; it's your little son."

"My little son? The seven-year-old?"

"Exactly! Can I see him?"

Reb Avrohom Moshe, who hadn't the vaguest idea why one of the greatest *talmidei chachamim* in Yerushalayim had come to see his seven-year-old son before Shacharis on this first day of Succos, eagerly ran to fetch little Ahron.

"Ahron! Get up! You have a special visitor!"

Ahron forced his eyes open and whispered, "This early?"

"Yes," his father urged him. "Say *Modeh Ani*, wash *negel vasser*, and run down!"

Ahron ran down and could hardly believe it. Rav Zalman was standing there... to talk to him???

"*Gut Yom Tov*," said Rav Zalman. "I came to see your *esrog*."

By now, all of the brothers had come down to see what the commotion was about. Little Ahron blushed with embarrassment and pleasure. Rav Zalman took the pathetic little thing that was supposed to be an *esrog* and held it up to the sunlight. Rav Zalman scanned every centimeter of the little *esrog*, turned it slowly, and peered at it from all angles. The child waited for Rav Zalman's appraisal.

"Young man," Rav Zalman said, "your *esrog* is magnificent! You know, I would be willing to trade with you — your *esrog* for mine! Do you agree?"

Ahron stammered, "No — no, no thank you; ay — th — this is my *esrog*."

Everyone laughed. The elated little boy went back to his room. The boy's father could not help but marvel at the sensitivity that Rav Zalman had displayed toward his little son. It was obvious to him that Rav Zalman had come to his home not because he felt the *esrog* should be looked at, but to uplift his child.

As Rav Zalman rose to leave, he turned to the child's father with a wink in his eye and said, "*A kind iz oichet a mentch*; a child is also a person."

In another instance, Rav Zalman felt that a different approach was in order. A young man who was considered to be a great *talmid chacham* came to show his *esrog* to Rav Zalman. Rav Zalman looked at the *esrog* and questioned whether, despite the *esrog's* beauty, there might have been a tiny piece missing. The young man challenged that since the first day of Succos that year was Shabbos, when we don't take *lulav* and *esrog*, and on the second day *chaser* is not such a problem, it's only a *safek*, and perhaps we should look away from the issue.

Rav Zalman became very upset. He said, "Where is all the Torah that you are learning going?! Is it being absorbed into your *eivarim*?! How can you even think that way? Don't you believe *b'emunah sheleimah* — don't you at least consider it a possibility that the Bais Hamikdash is going to be built, and we will take an *esrog* even on day number one!?"

Like all people, Rav Zalman slept... every second night. Every second night Rav Zalman would sleep until *chatzos*, when he would wake up to learn. The intermediate night he wouldn't sleep at all. There simply wasn't time for that. Since there are an odd number of nights in a week, things worked out perfectly. On *Leil Shabbos*, Rav Zalman was *makpid* never to sleep. He would be up the entire night being *osek baTorah*. Rav Zalman knew that this was the appropriate *avodah* for his *shoresh haneshamah*, and that's how he showed his appreciation for the *kedushah* of Shabbos.

Talmidim once began to notice something strange. It seemed that Rav Zalman was changing his *seider*!

Even every second night he wouldn't lie down to sleep on a bed; he would just put his head down on the kitchen table. Also, people began to notice Rav Zalman around the house with a broom and a shovel, and sometimes even washing the dishes! What was this all about?? They asked the family but received no answer.

Only later did the true story come out. Rav Zalman's neighbor had a newborn child. As a matter of fact, they had a child at the same time that Rav Zalman's wife had a child. But they were very poor, and for some reason, the mother could not nurse her child, and she did not have the funds to hire someone. The baby would cry and was terribly hungry. Rav Zalman discussed the matter with his wife. He encouraged her, "You have enough milk for both. Nurse our child, and nurse the neighbor's child."

His wife said that she would be glad to do so and be *matzil a nefesh miYisrael*, but who was going to do all of the housework?

Rav Zalman replied, "I will."

The problem was that they would sometimes not hear the baby cry at night, and the next-door neighbor was embarrassed to knock at the door at 3 o'clock in the morning to ask her to nurse her baby. Realizing what the problem was, Rav Zalman decided that on the night that he slept, he would put his head down on a table near the wall, so that if the baby would cry, he would hear right away and ask his wife to go and help out.

In thinking about all of Klal Yisrael, Rav Zalman never forgot about "Reb Yisrael," even only a little child. That's the picture of a true *gadol b'Yisrael* that we should all strive for.

Hilchos Shabbos Initiative

Sinks and Faucets Cont.

Is it permissible to use a one-handled faucet?

A one-handled faucet may only be used if it is positioned completely in the cold setting. The faucet should be tested before *Shabbos* to make sure that no hot water is released even when the faucet is in this position, since some faucets release hot water even when the handle is turned completely to the cold water position.¹

Is it permissible to use a sink filter?

On Shabbos, it is not permissible to screw a filter onto a faucet or to or unscrew one from a faucet.

According to many *Poskim*, a filter may not be used on *Shabbos* if the water contains bugs that prohibit its drinking without filtering.

Bathroom

Is it permissible to use a toilet if a cleanser is affixed to the bowl?

It is permissible to use a toilet with a cleanser that does not color the water. However, a cleanser that colors the water should be removed, preferably before *Shabbos*. If it was not removed before *Shabbos*, it should be removed on *Shabbos* in an unusual manner such as with one's body, due to its *Muktze* status. If the cleanser cannot be removed and there are no other toilets available, the toilet may be used.

Is it permissible to remove or replace the cover of the water tank on the back of a toilet?

According to many *Poskim*, this is not permissible. In addition, if the chain inside the tank became detached and the flushing mechanism has become non-functional, it is not permissible to repair the mechanism by reattaching the chain, even if the tank cover has already been removed.

¹ The test is done by shutting the cold water valve, and opening the faucet all the way to the cold setting. If hot water comes out, this is an indication that hot water always flows. This sink would be prohibited to use on *Shabbos* unless the hot water valve is shut off.

ע' ש"ע קמ"ו-ב, ביאור "ל" ולקרות", משנ"ב רפ"ב-י"ב

The questions **with their answers** will be printed next week, along with another set of three questions.

QUESTION 1

Is there a חיוב to hear every word of קריאת התורה on שבת?

QUESTION 2

I'm usually מעביר בסדרא in between עליות during the קריאת התורה on שבת. Is it alright if I'm finishing up a פסוק when the בעל קורא starts Leining?

QUESTION 3

My wife usually comes to shul on שבת day a little late. Can she catch up during Leining or does she have to listen to the קריאה?

ANSWERS TO LAST WEEKS QUESTIONS

QUESTION 1

I'm eating out at a שמחה for the Friday Night סעודה, but sleeping at home. Where should I light?

Answer: In order to be יוצא the מצוה of נרות שבת, one must have הנאה from the נרות. If someone is going away for the סעודה and will first be coming home after the נרות have gone out, the שלחן ערוך (רס"ג-ט') writes that the ברכה was לבטלה. Also, even if they return while the נרות are lit, there must be significant הנאה from them, for example it illuminates a room so no one will trip while walking. Although common practice is to light נרות in a well-lit room, this is only allowed because the נרות add enjoyment to the סעודה, according to the משנה (מ"א) ברורה. However, if it is not במקום סעודה then this concept of תוספת אור doesn't apply. Therefore, it is more practical to light נרות where one is eating the סעודה.

וקראת לשבת עונג....
אז תתענג
...והאכלתיך נחלת יעקב אביך

QUESTIONS AND ANSWERS IN
HILCHOS SHABBOS FOR THE ENTIRE FAMILY
בית מדרש נחלת יעקב - נערך ע"י המו"ץ דקהלתינו

continued....

QUESTION 2

What if my kids are eating at home, with just the parents eating out?

Answer: Since there are people eating in the house, one can light **נרות** there. Additionally, many **פוסקים** hold that the children will not be **יוצא** the **מצוה** of **נרות שבת** if their parents light in a different house. Therefore, she should light at home. (See Answer 3 regarding what she should do about **מלאכה**.)

QUESTION 3

Is there any way for me to light at home and still to be able to drive to where we'll be eating the **סעודה**?

Answer: The **רמ"א** (י') writes that a woman can make a **תנאי**-condition before lighting that she is not **מקבל שבת** when lighting the **נרות**. The **משנה ברורה** (מ"ד) writes that since it is a **מחלוקת** whether a **תנאי** works, it should only be done if there is a need. In the case of Answer 2, where the woman is leaving children at home and needs to go to a **שמחה**, she would be allowed to make a **תנאי**, as there is a need for **נרות** in the home.

FOR COMMENTS OR TO ADD YOURSELF TO THE EMAIL LIST
SEND AN EMAIL TO BMNYSHABBOS@GMAIL.COM

TORAS REB KALMAN

סיפורי צדיקים

*Captivating stories full of Yiras Shamayim taken from Shmuessin that
Reb Kalman Krohn z'tl gave in Adelpia Yeshiva*

Rav Yaakov Emden

R' Reuven was very wealthy. It was a well-known fact in the town. Everyone assumed that he was the most content person too. After all, he lived in a beautiful home, wore fine garments of silk and wool, and gave generously to the poor. He was always the one who had the highest bid for Chosson Torah. Many secretly harbored feelings of jealousy. Others were always trying to get on his good side, hoping for a share of his bounty. They would offer to help him carry his bag, they would compliment his well-raised sons and they would inquire about his well-being.

What really went on inside R' Reuven's home? Well, things are not always as they seem to be on the outside. R' Reuven was certainly not poor, but he was not as rich as he let on. He felt that he had a reputation to live up to, although much of it was just hot air with no substance. His pride did not

allow him to garb his family in anything less than the best, and he was pressured to be one of the most generous philanthropists in town. He dispensed disproportionate amounts of his funds to tzeddakah. Overall, you can say that he lived beyond his means.

He was always on the lookout for profitable business deals, hoping to earn enough to sustain his luxurious lifestyle, and perhaps to even have a bit of extra to put into savings.

Because of his reputation as a rich man, many approached him with enticing business deals. However, he usually turned down any endeavor that was very risky, because although he had some capital, he did not have enough to risk losing in a bad investment.

One grey winter morning, he was riffling through his papers, and his forehead creased in concern. He stroked his beard anxiously. He had a substantial sum of money put away, but otherwise, his financial state was not that stable. His expenses were overriding his income and he was afraid that things were going downhill.

It was not something he enjoyed admitting to himself, but the truth of the matter was that R' Reuven was jealous of his neighbor R' Chaim. R' Chaim was a pauper in the true sense of the word. He lived in a sparsely-furnished little hut along with his wife and eight children. He hardly had anything, but there was something real and wholesome about his life. R' Reuven couldn't put his finger on it, but there was an elusive element that R' Chaim had in his life that R' Reuven simply did not possess. R' Chaim was always so happy, he was genuinely satisfied with his lot. He did not seem to be plagued by the worries and concerns that escorted R' Reuven wherever he went. And that was weird, R' Reuven thought, because R' Chaim had so much less than he did.

As R' Reuven was sitting there, lost in thought, he suddenly heard the clatter of a horse and buggy outside his home. Who would be traveling on such a rainy day, he wondered. And then there was a knock at the door. He opened, and found himself face-to-face with a wealthy-looking individual. He was wearing an elegant suit and a fashionable tall hat. He wore spectacles and shining shoes. He was dripping wet, despite the fact that he traveled in a covered wagon. R' Reuven politely invited the fellow to come inside. He led him to a comfortable armchair and offered him a warm cup of tea.

The man began to speak.

"Your reputation as an honest businessman has spread far and wide. I traveled here in order to discuss a business proposition with you. It is quite an investment, but it shows much potential."

He withdrew a sleek envelope. He opened the flap and pulled out a sheaf of documents.

"However, because of a family emergency which I was just alerted to, I must leave the city before nightfall."

The businessman explained all the nuances of the deal. The sum of money which he would be required to invest was just a bit more than the amount of funds that R' Reuven had available. He would be able to borrow the rest.

R' Reuven stroked his beard. "Hmm... This definitely sounds interesting. However, I need some time to think about it, maybe ask a second opinion."

"Alright." The man stretched. "You have all day. But I must leave before nightfall."

He folded his papers, stood up, shook hands with R' Reuven and left, the door noisily clanking shut behind him.

R' Reuven was unsure. On the one hand, the deal did seem to be very promising. And he did have most of the necessary funds. On the other hand, if the deal fell through, he would be left with nothing. Actually, he would be left with less than nothing, he would be in debt.

Should he do it? Should he not?

He couldn't decide.

How he wished for a spark of *ruach hakodesh*. Or for a prophecy. What should he do?

The cup of tea was still on the glass table. The businessman did not touch it.

R' Reuven lifted the porcelain mug and took a sip. Baah, he spit it out. It was lukewarm.

Should he go through with the deal?

If it was successful, he would earn thousands. He would be able to extend his home and outfit his entire family with new garments. He would be able to donate generously to the new shul that the community wanted to build.

R' Reuven felt as though he was torn in a million pieces.

And then it hit him.

"There is no prophecy nowadays," he thought, "But I can go seek *daas* Torah."

Time was of the essence. He summoned his wagon driver and urged him to rush to the home of the venerated *gadol*, Rav Yaakov Emden.

As he stepped outside, it felt as though the heaven had opened up and was spilling out its contents upon mankind. It was pouring.

The wagon traveled at record speed.

He drew his cloak tightly around himself, as if to protect himself from the downpour.

He banged at the door.

The door creaked open. R' Boruch, the shamash, blocked the doorway.

"How can I help you?"

"I must see Rav Yaakov now."

"I am sorry. He only accepts visitors between eleven and eleven-twenty. It is now a quarter to one, and he is learning in his room."

"It is a matter of utmost urgency. Please knock on his door for me."

The devoted shamash refused.

"Do you know who I am?" R' Reuven stood up to his full height.

The shamash did not budge. "These are Rav Yaakov's rules. He is not to be disturbed until tomorrow at eleven."

"It will be too late by then. I must see him now."

R' Reuven pushed the door open. He couldn't stand out in the rain any longer. His pricey felt hat was getting ruined. He walked past the shamash and into the waiting room. He found a chair and sat down to wait. He figured that sooner or later, Rav Yaakov would come out of his room, and he would be able to pose his question and receive guidance.

As he sat there on the faded blue chair, R' Boruch suddenly called out "A quarter past one!" in a loud voice.

"Hmm... This fellow is interesting," R' Reuven mused.

He sat there a bit longer, twiddling his thumbs impatiently, and then the shamash belted out "Half past one!"

R' Reuven had enough. "Please, let me in to see Rav Yaakov."

"Don't be insolent. I cannot. He is learning."

Frustrated, he sat back down. He took out some papers and started flipping through them. But he couldn't concentrate.

And then the shamash cried, "A quarter to two!"

"May I ask why you keep yelling out the time?" R' Reuven asked, trying to hide his smirk.

"Sure," the shamash replied easily. "Rav Yaakov is afraid that as he learns, he may get a bit tired or lose his concentration. He may lose his *cheishek* altogether. Therefore, he hired me to keep announcing how much time had passed. It reminds him that he is a few minutes closer to his death. And he makes sure to utilize his time."

"Wow." R' Reuven couldn't believe it.

"And the other reason he hired me," R' Boruch continued drily, "Is to make sure that no one disturbs him. You are welcome to leave and to return tomorrow."

R' Reuven crossed his arms. He did not plan on leaving until he accomplished his mission.

The hours crawled by. The shamash was sitting there, doing his job, and R' Reuven was waiting on edge, glaring at the shamash all the while.

"A quarter to four!"

R' Reuven jumped. So many hours had passed and Rav Yaakov still did not leave his room.

It was nearly sunset. What would he tell the businessman? Could he give up what may potentially be the business deal of a lifetime? Or should he go ahead with it? He needed guidance. And he couldn't wait.

That's it, he decided. He resolutely stood up, and pushed open the door to Rav Yaakov's inner room, his sanctuary.

"Don't!" The shamash hissed.

But it was too late.

He was inside already.

R' Reuven nearly fainted from the sight.

Rav Yaakov was sitting at a large round table piled high with *seforim*. His face was aglow, and the entire room was lit up with an otherworldly light. Rav Yaakov's eyes were darting back and forth, from *sefer* to *sefer*. He was engrossed in a different world, in a world of *rishonim* and *acharonim*, of questions and solutions. He pounded at the table as he came up with a *sevara*.

R' Reuven jumped in fright. He was about to retreat to the waiting room, but then he remembered. His dilemma. He needed Rav Yaakov's guidance. He couldn't back off now.

Timidly, he stood in the corner of the room and watched.

Rav Yaakov did not even sense his presence. He was wholly involved in his learning.

Suddenly, Rav Yaakov stood up. He began pacing around the table. Back and forth, around and around. He was mumbling in learning, gesticulating, as he worked on the nuances of the sugya.

R' Reuven watched in awe. He had never seen such a scene before.

Suddenly, he heard R' Boruch announce that another fifteen minutes had elapsed. And then another fifteen minutes.

He peered out the small window in the corner of the room. The sun was going down, painting the

sky in brilliant shades of pink and purple. His head was aching. He couldn't wait any longer.

Heart pounding, he decided to confront Rav Yaakov.

Rav Yaakov began walking speedily around the table once again. R' Reuven decided to block his path. "If he bumps into me," he thought, "Rav Yaakov will surely notice me and offer to help."

R' Reuven made his decision and stood there, trembling from fear, but emboldened by his desperation.

Suddenly, Rav Yaakov crashed right into him. "Rebbe," he called out. But Rav Yaakov simply motioned to his white beard, and then turned around, and began pacing in the other direction.

R' Reuven did not allow himself to be deterred. He did not think that Rav Yaakov understood what he wanted.

He blocked him again.

And again, Rav Yaakov pointed at his beard and went the other way.

What was going on?

His head hurting from the impact, confused and anxious about the passing time, R' Reuven went out to the waiting room, just as the shamash yelled, "A quarter to five!"

"Can you please explain what had just transpired?" R' Reuven asked, rubbing his forehead. "Why did Rav Yaakov point to his beard?"

R' Boruch shook his head. "You simply don't understand. When Rav Yaakov pointed at his white beard, he was insinuating that he did not have much time left. To him, the fact that his beard is turning white is a reminder that soon, he

will be in the World of Truth. And therefore, he must maximize his time in This World and learn as much as possible. Every second is dedicated to learning. Every minute is accounted for. That is why he cannot be disturbed, and that is why he needs me to announce the time.”

R' Reuven was still frustrated that he did not get the answer to his question. He decided that perhaps, he would give up the business deal. Or maybe he would try to ask for an extension. But either way, he gained so much. He learned to value time, to maximize his time in This World. And he was infused with a bit more *ahavas haTorah*.

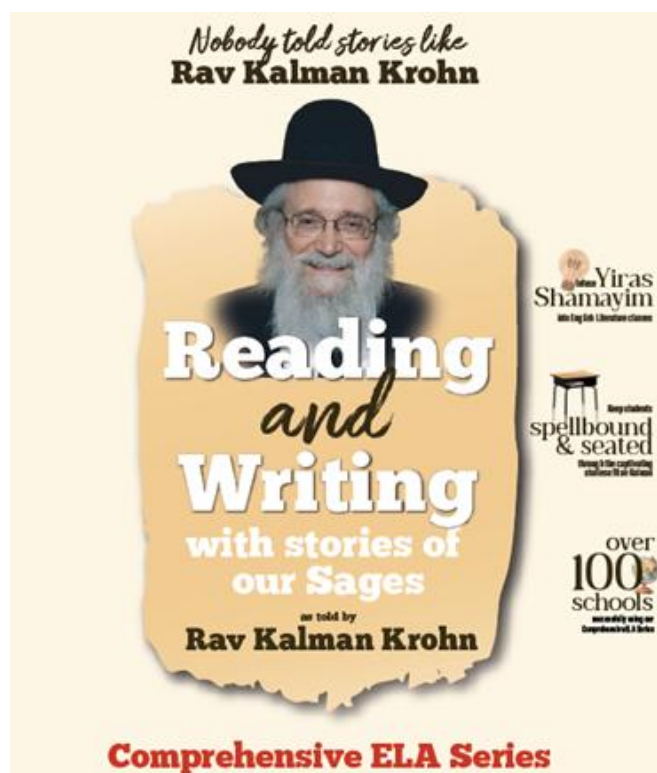
As he left the warm haven and stepped into the downpour, he reflected on the fact that in the long run, it's not the business deals that count. It's not about the money that one possesses, or the things that he has. It's what one takes with him to the Olam Haemes that truly matters.

Attn: Schools, Principals, Teachers!

Toras Reb Kalman Comprehensive ELA series

SEE IT FOR YOURSELF @

<https://torasrebkalman.aflip.in/brochure-preview>

Have a Wonderful Shabbos!

This story is taken from tape #TB89

Book SIX is at the typeset stage!

Sponsor a story for \$1,000

email: torasrebkalman@gmail.com

TORAS REB KALMAN HOTLINE

Vaadin & Shmussen given by **Reb Kalman Krohn zt"l** are now available by phone.

USA **732.913.5616** or **718.557.7711**

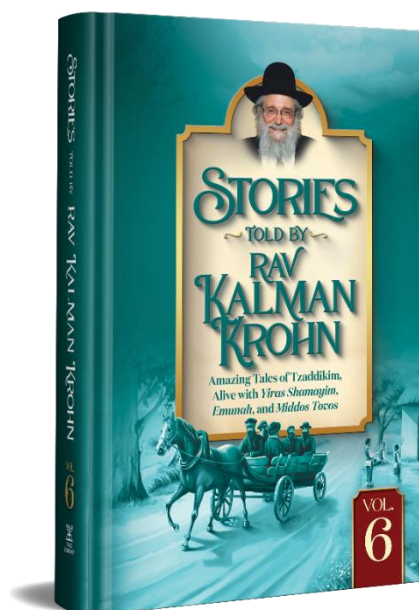
E.Y. **02.313.6038**

Option 1: Vaadin given in BMG

Option 2: Shmussen given in Adelpia

Option 3: Captivating stories taken from shurim

To receive Vaadin by email or for questions and suggestions call/text 609.807.1783 or email torasrebkalman@gmail.com

IT WAS A LONG SUMMER SHABBOS AFTERNOON IN ENGLAND. R' MEIR TZVI EHRENTREU WAS IN SHUL LEARNING PIRKEI AVOS.

THIS RABBEINU YONAH ON 'KOL SHEMAASOV MERUBIN...' IS SO FUNDAMENTAL! HE SAYS THAT ACCEPTING ON MYSELF TO FULFILL MITZVOS, EVEN WITHOUT KNOWING THE HALACHAH, IS AS IF I HAVE ALREADY BEEN MEKABEL ALL THE MITZVOS!

SHLOME ZALMAN, NOW YOU'RE "IT"! YOU CAN'T CATCH ME...

OUCH! I'M BLEEDING! ... YOU BROKE MY TOOTH!

TATTY!

OY, SHLOME ZALMAN, WHAT HAPPENED? HERE, TAKE MY HANDKERCHIEF...

ITZY TRIPPED ME! HE ... HE... BROKE MY TOOTH!

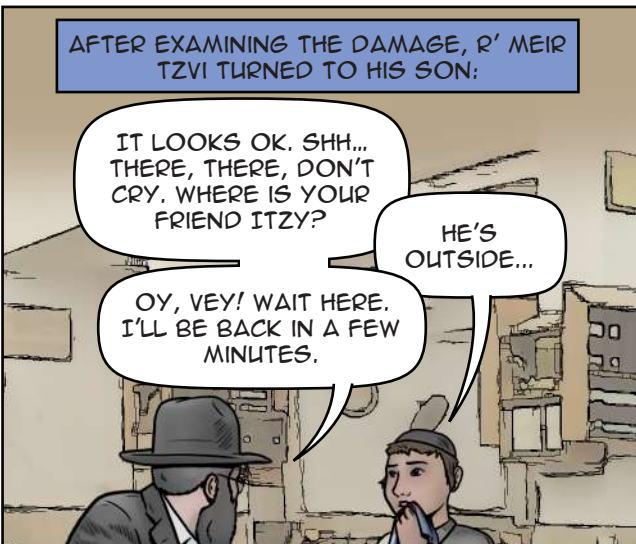

AFTER EXAMINING THE DAMAGE, R' MEIR TZVI TURNED TO HIS SON:

IT LOOKS OK. SHH... THERE, THERE, DON'T CRY. WHERE IS YOUR FRIEND ITZY?

HE'S OUTSIDE...

OY, VEY! WAIT HERE. I'LL BE BACK IN A FEW MINUTES.

DON'T WORRY... I KNOW YOU MUST BE SO UPSET ABOUT WHAT HAPPENED. IT'S OK - DON'T BE NERVOUS. SHLOME ZALMAN IS GOING TO BE FINE, AND HE IS MOICHEL YOU. ARE YOU ALL RIGHT?

R' MEIR TZVI EHRENTREU זצ"ל WAS BORN IN FRANKFURT, GERMANY, TO R' YISRAEL AND BLUMA EHRENTREU. AS A בְּחוּר, HE MOVED TO ENGLAND, WHERE HE LEARNED IN R' MOSHE SCHNEIDER'S ישיבה IN LONDON AND THEN LATER IN THE GATESHEAD ישיבה. HE MARRIED אַסתר SEGAL (DAUGHTER OF R' YEHUDAH ZEV SEGAL זצ"ל, THE MANCHESTER ראש ישיבה). AFTER HIS MARRIAGE, HE WAS APPOINTED TO SERVE AS A מוֹנִיד שְׁעוֹר IN THE MANCHESTER ישיבה. HE WAS A BELOVED רִבֵּי AND COULD QUOTE VERBATIM FROM ANYWHERE IN שִׁי"ס, מִדְּרָשׁ, אַחֲרוּנִים AND ראשונים. HIS שְׁעוֹרִים WERE UNIQUE. IN ADDITION TO TEACHING THE סוּפֵר WITH THE STANDARD מַפְרָשִׁים, HE WOULD SPICE THE שְׁעוֹר WITH CONTENT FROM נֶגֶד אֲבֵנֵי הַיָּם, שְׂדֵי הַמֶּד, אֲבֵנֵי הַיָּם AND COUNTLESS OTHER סִפְרִים. HE WAS LATER APPOINTED TO SERVE AS ראש פֻּלְק OF THE MANCHESTER ישיבה. WHEN R' YITZCHAK YAAKOV WEISS זצ"ל LEFT MANCHESTER TO BECOME ראב"ד OF THE חֲרָדִית תּוֹרָה, HE TOLD THE COMMUNITY THAT HE HAD LEFT THEM R' MEIR TZVI, WHO SHOULD BE RELIED UPON IN ANY HALACHIC MATTER. R' MEIR TZVI'S תּוֹרָה IN נִדְלוּת WAS SURPASSED ONLY BY HIS יִרְאַת שָׁמַיִם, HUMILITY AND EXEMPLARY מִדּוֹת. HE IS BURIED NEXT TO HIS FATHER-IN-LAW.

NEFESH SHIMSHON

DIVREI TORAH ON THE WEEKLY PARSHA AND HOLIDAYS FROM
THE TEACHINGS OF RABBEINU SHIMSHON DOVID PINCUS ZT"l

ישראל בן רחל נחמה ויעקב בן רחל נחמה
THIS PUBLICATION IS DEDICATED TO THE HATZLACHAH AND ZECHUS OF
MAY THEY GROW TO BE TALMIDEI CHACHAMIM AND OVDEI HASHEM.

PEARLS OF WISDOM FROM THE PARSHAH

Intentions Count

אִשָּׁה הִפְרָם וְה' יְסַלַח לָהּ. (במדבר ל, יג)

Her husband annulled the vows, and *Hashem* will forgive her. (*Bemidbar* 30:13)

Our Sages taught: “Her husband annulled the vows, and *Hashem* will forgive her” – This refers to a woman whose husband nullified her vow without her knowledge, teaching that she nevertheless requires atonement and forgiveness.

When R. Akiva would reach this verse, he would weep. He would say: “If someone who intended to pick up pork but accidentally picked up lamb meat requires atonement and forgiveness, then certainly one who intended to pick up pork and actually picked up pork, how much more so does he need forgiveness!” (*Nazir* 23a)

At first glance, this teaching of *Chazal* is puzzling. Somebody tried to eat *treif* and accidentally ate *kosher*. He needs atonement. But why would we think he doesn't? He maliciously tried to do something forbidden, to commit a Torah prohibition. Surely such a person should require *kapparah* for his evil intent!

The Gemara brings another example of someone who intended to do something forbidden and ended up doing something permitted. It is the

story of R. Chiya bar Ashi. The Gemara recounts:

He was accustomed, whenever he would fall on his face in *tefilah*, to say, “May the Merciful One save us from the evil inclination.” One day, his wife heard him saying this. She said, “As it's been many years since he separated himself from [having marital relations with] me, why does he [even need to] say this?”

One day he was learning in his garden. She adorned herself and walked back and forth in front of him. He said to her, "Who are you?" She said, "I am Charusa [the harlot], on my way back [from my daily work]." He propositioned her. She said to him: 'Bring me that pomegranate at the top of the tree [as my wages].' He jumped up and brought it to her, [and she provided her services].

When he came home, his wife was heating the oven, and he went up and sat inside it. She said to him: "What is this?" He said to her, "Such and such happened." She said to him, "It was me." He paid no heed to what she said until she gave him identifying signs. He said to her, "[Even so,] I intended to do something forbidden." All the days of that *tzaddik* he would fast, [until in the end,] he died that same death.

This certainly requires explanation. How did such a *tzaddik* stumble so quickly? And furthermore, didn't have any *nisyonos* and challenges until now? What happened that day?

Let's get down to the truth of the matter.

Said R. Shimon ben Lakish: A person's *yetzer hara* grows stronger against him every day, and seeks to kill him, as it says, "The wicked one is on the lookout for the

righteous one and seeks to kill him."¹ And were it not for *Hakadosh Baruch Hu* who helps the righteous one, he would not be able to overcome the *yetzer*, as it says, "*Hashem* will not abandon him to his hand and will not let him be condemned in his judgment."²

So we see that we need *siyata d'Shmaya* in order to be saved from sin.

It may be compared to a strong man who was confronted every day by a powerful enemy who sought to knock him down. But the strong man had a pistol. Every day, he shot the enemy and eliminated him. One day, the enemy came against him again, at full strength, and he picked up the pistol to shoot him, but this time there were no bullets in the gun. He pulled the trigger and nothing happened. At that moment, before he could pull himself together, the enemy already knocked him to the ground. He was down and out.

That's what happened to R. Chiya bar Ashi. He had *nisyonos* every day. And he regularly *davened* for *siyata d'Shmaya* to save him from the *yetzer hara*. These prayers enabled him to overcome temptation his whole life.

And then, one day, the *yetzer hara* was confronting him, and he assumed that today, too, he would have the same *siyata d'Shmaya* he was used to receiving. And what happened? It was a

1 Tehillim 37.

2 Kiddushin 30b.

לעילוי נשמת

אמינו מרת חיה זיסל עלקא בת ר' שמעון דויטש ע"ה

ומרת אסתר רויזא בת אברהם יחיאל דויטש ע"ה

ומוה"ר משה בן אליעזר ע"ה ומרת חוה בת דוד האמבורגער ע"ה

ומוה"ר ברוך זאב בן נפתלי ע"ה ומרת גיטל צביה בת מרדכי קראוס ע"ה

ומוה"ר שמעון בן צבי דב ע"ה ומרת בלומא בת אפרים מעגלו ע"ה

נרבת משפחת מרדכי דויטש

disaster. The *siyata d'Shmaya* didn't come!

And for good reason. *Siyata d'Shmaya* is only against sin. But there was no *aveirah* here. It was his wife. On the contrary, the *siyata d'Shmaya* worked against him, because he was actually facing the opportunity to do a *mitzvah*. After all, his wife had commented, "It's been many years since he separated himself me," implying that she wasn't so happy about it. So instead of the *siyata d'Shmaya* coming to his rescue, it actually pushed him into it, and he was unable to stand his ground.

Now we can understand what R. Akiva said in the above-quoted *Chazal*. Someone intended to eat pork, and ended up with lamb meat in his hand, and thus got no help from Heaven to refrain from eating it, since there was no actual *aveirah* there. But he still needs atonement and forgiveness from *Hashem*. It follows that someone who intended to eat pork, and ended up with pork in his hand, in which case he did get *siyata d'Shmaya*, and should have overcome the temptation, he surely needs a *kapparah*. ●

PARSHA TOPIC

We have no idea how great was the love and longing that the Jewish people had for the *Shechinah* as they sat by the rivers of *Bavel*. They forgot everything — the suffering, death and troubles — because they were hurting from a lack of closeness to *Hashem*. They experienced this pain more intensely than all the physical torment.

Shir HaShirim offers a wondrous description of the Jewish people's relationship to *Hashem* at the time of the *Churban*.

דודי דופק פתחי לי אחתי רעיתי יונתי
תמתי שראשי נמלא טל קוצותי רסיסי לילה
– The voice of my Beloved is knocking
[and saying]: "Open for me, My sister, My
dear one, My dove, My perfect one, for My
head is full of dew, and my locks, the heavy
raindrops of night."¹

Hashem came and "knocked" on our doors, saying, "Open for me, My sister, My dear one, My dove, My perfect one." He wished to bestow upon

us an abundance of blessing. "My head is full of dew, and my locks, the heavy raindrops of night" — this means that when *Hashem* came to the Jewish people, He was bearing rain, dew, and the other worldly blessings.

Since we did not open for Him at that time, there was an immediate result: "They beat me and injured me." The Jewish people was wounded all over: the destruction of the first *Beis HaMikdash*, the destruction of the second *Beis HaMikdash*, and after that, innumerable destructions and tribulations throughout all the generations.

The reaction of *Klal Yisrael* to all oppressors and persecutors was always: הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם – אם תמצאו את דודי מה תגידו לו שחולת אהבה אני – "I adjure you, daughters of Yerushalayim: If you find my Beloved, what will you tell Him? That I am lovesick!"²

This was always our impassioned outcry.

We don't ask them to tell *Hashem* about all

¹ *Shir HaShirim* 2:5.

² *Ibid* v. 8.

our troubles and trials. To us, all this pales in comparison, because “I am lovesick.” The worst of it all is that the *Shechinah* is no longer with us. This is what pains us.

בְּקִשְׁתִּי אֶת שְׂאֵהָבָה נִפְשִׁי – “I sought the One my soul loves.”³

The Shechinah is in Galus

The callous reaction of the nations of the world to our plight in *Galus* was:

אָנָּה הִלֵּךְ דֹּדֶךָ הִיפָּה בְּנָשִׁים אָנָּה פָּנָה דֹּדֶךָ
וּנְבָקְשָׁנוּ עִמָּךְ – Where did your Beloved go, you most beautiful of women? To where did your Beloved turn? We will seek Him out with you.⁴

Rashi explains that they are not really expressing sympathy; on the contrary, they are rubbing it in and trying to make us feel worse. They are saying: Why did *Hashem* go away and leave you as an abandoned widow?

The nations of the world make it seem as if they are coming to “help” us. “Oh, are you in need of something? We will help you search for your beloved G-d. In fact, we will help you out in various ways. After all, your G-d is no longer with you. He left you. So we will grant you a state, a government, great wealth, and everything good.”

The Jewish people replies:

אֲנִי לְדֹדִי וְעָלִי תְשׁוּקָתוֹ – I am to my Beloved, and His desire is for me.⁵

We say back to them: We are staying right here in our place, waiting for “my Beloved,” for *Hashem*, because “His desire is for me.” We know clearly that however much we may be lovesick for Him, He longs for us even more — because He is here in our *Galus* along with us!

“*Galus*” means that a person is expelled from his place. However, what about an infant a few months old, carried about in his mother’s arms? When the mother is exiled from her home with the infant and wanders from place to place, she is in a state of *galus*. But it is not *galus* for the infant. It doesn’t matter to him where he is. He always has a good feeling, as long as he is together with his mother, although the external conditions might be harsh.

And we feel the same way toward *Hashem*. However terrible and torturous *Galus* is on a physical level, it doesn’t truly matter to us, because our true place is only, “I am to my Beloved, and His desire is for me.” We can live through *Galus* knowing that *Hashem*, too, is in *Galus* together with us. We don’t need the nations to tell us, “Where did your Beloved go?” We have patience. We will wait here until He returns, with us, when the *Mashiach* comes. And until then, we are not looking for replacements.

Sharing the Shechinah’s Pain

Suffering that comes straight from the hand of *Hashem* is something only the Jewish people experience.

The way of the world is that a person will give a corrective “slap” only to his own child or *talmid*. Similarly, *Hashem* never gave the nations of the world the privilege of receiving a “slap” from Him. Only we, His children, have merited such a thing. Throughout all the generations, we have gotten hefty “slaps” from *Hakadosh Baruch Hu*. This was a punishment of dimensions that only *Hashem* can mete out. We can’t even picture how terrible was the suffering that our people underwent over the course of the generations.

Yet, this is still the lesser pain that we went through, compared to the greater pain: our longing for *Hakadosh Baruch Hu*!

We are ill, we are broken and crushed, because we long so much for the *Shechinah HaKedoshah*,

³ Ibid., 3:1.

⁴ Shir HaShirim 6:1.

⁵ Ibid., 7:11.

for the heartfelt joy we experienced in *Beis HaMikdash*, for the wondrous feeling that a Jew has when he offers a *korban* to *Hashem*, a *korban* that ascends pleasingly before Him, as if *Hashem* smelled its pleasing scent. Thus we sit and wait for *Hashem*, filled with a fierce longing for Him.

But it goes deeper than this.

We have a pain even greater than our pangs of longing for *Hashem*: we share in the pain of the *Shechinah*, the pain that *Hashem* feels due to His fierce longing for us, for His children suffering in *Galus*.

Yosef Hatzaddik shows how powerful such a feeling can be. When his brother Binyamin came down to Egypt and appeared before him, what happened to the mighty Yosef who conquered his *yetzer* at all times? He broke down and cried. He was no longer able to bear the longing he felt for his younger brother.

Yet, what happened when Yosef went to meet Yaakov, his beloved father and revered teacher, after twenty-two years of forced separation, after being tossed in a pit and sold into *tumas Mitzrayim*? Certainly he wished to rush into his arms!

It says:

וַיֵּרָא אֵלָיו – Yosef showed himself to him.⁶

Yosef knew that however strongly he longed for his father, his father's longing for him, to see him, was many times greater. So he put his own feelings aside, and when they met, he gave his father Yaakov the opportunity to see him first.

It is the same with us. Indeed, the pain of our

longing for *Hakadosh Baruch Hu* is so great that it overshadows all the suffering of *Galus*. But we have a pain even greater than this: we share in the pain that *Hashem* feels due to His longing for the Jewish people. This is the terrible pain of *Galus Hashechinah*.

Even if our hearts are closed and we don't sense the pain that our *neshamah* feels over this matter, we should know that deep inside, we share fully in the pain of the *Shechinah*.

We have been immersed in this great pain for so many years. Yet, *Hashem* has promised us that our joy at the time of the future *Ge'ulah* will be accordingly greater:

שִׂמְחָנוּ כִּימוֹת עֲנִיתָנוּ שָׁנוֹת רָאִינוּ רָעָה
– Gladden us according to the days You afflicted us, the years in which we have seen evil.⁷

The wondrous joy of *ruach hakodesh* that the Jewish people experienced back in the time of *Beis HaMikdash* has been missing for all these two thousand years of *Galus*. However, we should know that this joy is not lost. *Hashem* takes every moment of joy and puts it in His treasure house, and when *Mashiach* comes, He will bestow this joy upon us intensely. We will be granted all those moments of *simchah*, of *deveikus* with the *Shechinah*, that the Jewish people saved up during the two thousand years of our *Galus*.

In one moment, all these wondrous treasure houses will open up before us, and we will once again merit closeness with *Hakadosh Baruch Hu*, in joy and happiness that will never cease. ●

⁶ Bereishis 56:29, Rashi ad loc.

⁷ Tehillim 90:15.

גיליון מס' 651 פרשת מטות מסעי
תשפ"ו שנה ארבע עשרה

מדור זה נכתב לעילוי נשמת
אבי מורי הרב ברוך מאיר ב"ר יעקב ישעיהו
ויסברג זצ"ל
ואמי מורתי מרת רבקה בת רבי פסח יעקב אנגל
זצ"ל תנצב"ה

דברי שי"ח

ממרח רשכבה"ג שר התורה הגר"ה קניבסקי זצוק"ל

אבעלי אסופות – חתן וכלה בבין המצרים ות"ב

לרגל אירוסין בת ידידנו הרב"ג ר' שמעון ויסברג שליט"א
בשעט"מ עם החתן המופלג הבה"ח משה שטרנפלד נ"ו

בגדי שבת לצורך שידוך ולצורך מסיבת התנאים

רבינו זצ"ל כתב בקו' הזכרונות (סי' כ"ז אות י"ב) בשם מרח החזו"א זצ"ל, שהתיר לעשות בגד חדש לצורך התנאים שיהי' בין המצרים, ואולי שהחיינו יעשה בשבת (דשרי קודם תשעת הימים), ושמענו בשמו שהתיר לבחור שהלך לראות כלה ללבוש בגדי שבת בט' הימים, ונראה דדוקא בגדי שבת, אבל לא בגד חדש, דהא צריך לברך שהחיינו (ואין לברך בתשעת הימים גם בשבת), ואמר מרח הקה"י זצ"ל שטעם החזו"א היה דכמו שהותר אירוסין לצורך פו"ר ג"ז הותר, (ארחות רבינו ח"ב עמוד ק"ל, ועי' בשר"ת שבט הלוי ח"ט סי' קל"א אות ד', שכתב, שבחור שיש לו פגיושה בשביל שידוך בתשעת הימים אם זה יכול להשפיע על הצלחת השידוך בודאי מותר לו ללבוש בגדי שבת), ובס' קרא עלי מועד (פ"ד הערה י"ג) כ' דמסתבר דאף החזו"א לא התיר אלא באופן שבגדי חול שלו לא היו נקיים ומכובדים כהוגן והביא ש"כ בס' הליכות שלמה (פ"ד הערה י"ג) בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל ע"ש, ובס' ארחות רבינו (ח"ב עמוד ק"ל) כתב שהחזו"א התיר לבחור שבגדיו היו קרועים לתפור לו בגד חדש בט' הימים כדי שיוכל להפגש לצורך שידוכין עכ"ד.

אירוסין בבין המצרים

כתב רבינו זצ"ל בשונה הלכות (סי' תקנ"א ס"ז) מותר לארס ולעשות סעודת אירוסין עד ר"ח אב, וכן סעודת שידוכין, אבל אחר ר"ח אסור לעשות סעודת אירוסין בבית ארוסתו, אבל שלא בבית ארוסתו או שלא בזמן האירוסין מותר, וע"ל דין י"ז דשרי שם בבשר ויין בכל הסעודה וגם בכוס של ברהמ"ז, אבל ליארס בלא סעודה מותר אפי' בט"ב עצמו שמא יקדמנו אחר, וכן מותר להתקשר בכתובת תנאים אחר ר"ח, אבל לעשות סעודה בשביל זה אפי' בלא רקודין ומחולות ואפי' בשבת אסור, מיהו מה שנוהגין לאכל מיני מרקחת בשעת כתיבת התנאים לא מקרי סעודה (סי' וסקט"ו ט"ו י"ח י"ט ע"ד ושע"צ), ואפי' אם כבר עשו את הווארט, ורוצים רק לעשות סעודת תנאים מותר ע"פ דין לעשות בימים אלו, אמנם אמר רבינו זצ"ל שם"מ בכה"ג עדיף (בתשעת הימים) לדחות האירוסין עד אחר ת"ב, שכיון שכבר התארס ואין חשש שמא יקדמנו אחר, אין ראוי לעשות סעודת אירוסין בימים אלו, (תורת המועדים אות י"א, ועי' בס' פסקי תשובה ח"ב סי' קצ"ד מהשפ"א דסעודה שאחר כתיבת התנאים נחשב סעודת מצוה כי אסור לאדם שיקדש את האשה בלא שידוכי עי' קידושין י"ב ב' א"כ הוי סעודת מצוה, ולכא"ל ד"ז סגי בזכרון דברים שעשו בווארט, ובס' אשרי האיש פרק ט"ט סי' א"א כתב בשם מרח הגר"ש אלישיב זצ"ל דבעשו ווארט בתשעת הימים ראוי לדחות מסיבת התנאים לאחר ת"ב אבל גמירת שידוך ווארט והכיבוד שמחלקים מותר, ועי' תוספת שבת סי' תט"ו סק"ב דאם אומר בסעודה שירות ותשבחות נחשב סעודת מצוה ולכא"ל ה"ה סעודת סיום, ועי' כה"ח סק"ד דאף שיכול לומר שירות ותשבחות גם בביתו מ"מ יש להקל מחמת מצות שמחת חתן וכלה, גם אינו דומה מודה ביחיד למודה ברבים, ועי' שעה"צ סי' תקנ"א סקט"ו וסי' תמ"ד סקט"ו ומשנ"ב סי' רמ"ט סקט"ו וסי' תט"ו סק"ב).

לשיר לחתן שהתארס בבין המצרים

נשאל רבינו זצ"ל, נוהגים בישיבות לרקוד בחדר אוכל בישיבה, לבחור שהתארס בס"ד, האם מותר לרקוד ולשיר לו בשלושת השבועות של בין המצרים, והשיב, כן. (דרכו אמונה גיליון ש"ה מס' חמדת ימים כתי' ועי' קרא עלי מועד פ"ב הערה י"ב לענין סעודת תנאים מהליכות

שלמה עמוד תי"ב דבמסיבת תנאים בין המצרים יש למעט בשירי שמחה אבל אין לרקוד ובקבלת פני חתן הנהוגה בישיבות לא ישירו במחאות כפים וכדומה כנהוג שלא לבא ליד ריקוד, וכע"ז שמע ממרח הגר"נ קרליץ זצ"ל דמותר לשיר לחתן שהתארס בין המצרים אבל לא לרקוד עכ"ד, ופעם אחרת אמר, שאחרי ר"ח אב בתשעת הימים מן הראוי שלא לשיר לחתן בקבוצה גדולה אלא ישירו לו פעם אחת עכ"ד, ובס' הליכות שלמה שם בהערה כתב שכשערך מרח הגרש"ז אויערבאך זצ"ל שמחת תנאים בביתו אחרי ר"ח אב לא הסכים שישירו כלל, ובס' אשרי האיש פרק ט"ח ס"ד כתב שבסעודת אירוסין בין המצרים מותר לשיר בפה אפי' בציבור אך לא ריקודים ומחולות וכן מסיבות שעושים החברים לכבוד החתן מותר עם שירה בפה בלבד ללא ריקודים עכ"ד וכ' דלא נתבאר אם התיר כן אף לאחר ר"ח אב).

לחפש דירה ולהכנס לדירה ולחתום חוזה

כתב רבינו זצ"ל, רבי אברהם הורביץ ז"ל (מח"ס ארחות רבינו) שמע מאמי מורתי ע"ה שמרח החזו"א זצ"ל, לא רצה שילכו לחפש דירה בבין המצרים. (הוראות מהחזו"א בסו"ס טעמא דקרא אות מ"ב, וקונטרס הזכרונות סי' כ"ז ועי' בהן זכרון שכן הורה מרח החזו"א זצ"ל לאם רבינו אע"פ שהיו גרים בדירה קטנה וצרה והיו צרכים דירה יותר מרווחת, ועי' ארחות רבינו ח"ב עמוד ק"ס, ומובא בס' מעשה איש ח"א עמוד ל"ז שכשהגיע מרח החזו"א זצ"ל לארץ ולא היה לו מקום מגורים והיה זה בבין המצרים והציעו לו לקבוע מגוריו בבני ברק ולא הסכים לראות את המקום עד אחרי ת"ב, ועי' בשערי ציון ח"א עמוד קכ"ו שאם רוצה לראות דירות ולא דירה מסוימת אולי יכול לעשות כן גם לדעת החזו"א), כמו כן כתב רבינו שאין ראוי להכנס לדירה חדשה בבין המצרים, (מועדי הגר"ח ח"א סי' שכ"ו). וכן אין ראוי לקנות דירה העתידה להבנות בתשעת הימים, (עלי שיה עמוד קס"ז), ועי' בס' משיבת נפש (עמוד רע"ו) בענין מעבר דירה בג' השבועות, וחונכות הבית בזמן זה, שהשיב רבינו, אין ראוי, ובענין אם לראות דירה לקנייה השיב רבינו, אינו סימן ברכה, ולענין חתימת חוזה על דירה ה"ז בזמנינו כקניית דירה אבל אם יש חשש שיתבטל המקח אם ימתין עד אחר ט"ב שרי משום דבר האבד (תורת המועדים סי' תקנ"א סכ"ז אות ג).

שבת עליה לתורה בשבת חזון

נשאל רבינו זצ"ל, שבת עליה לתורה של חתן שחל בשבת חזון, יש מקדימין אותו לשבת קודם, האם הוא מנהג נכון, והשיב, אין צריך, (משיבת נפש סי' תקנ"א ועי' ארחות רבינו ח"ב עמוד קמ"ד אות ל"ו שאמר מרח הקה"י זצ"ל בנוגע לאופרוף של קרוב שחל בשבת ט' באב, שיש להקדימו לשבת שלפני זה, משום שאין לעשות קדוש של שמחה בשבת זו, וזה בנוגע לקדוש, אבל עלי' לתורה שיקבל עוד פעם בשבת זו שהיא לפני החתונה שתהי' בשעט"מ בט"ו מנ"א).

דין חתן בתענית ציבור

נשאל רבינו מהגרש"א שטרן שליט"א, האם חתן בשבעת ימי המשתה פטור מתענית צבור או לא, והשיב, עי' שונה הלכות (סי' תקנ"ג דין ח'), וז"ל, אם יש חופה ביום התענית בע"ש נוהגין להתפלל מנחה ולקרות ויחל ואח"כ עושין החופה, ואסור אז החתן לשתות מכוס של ברכה כיון שהוא עדיין מבע"י, אלא נותנין לתינוק לשתות, ובנדחה יכול החתן לשתות מכוס של ברכה וכן לאכול ולשתות דיר"ט שלו הוא (בין שחל בע"ש או בשאר ימים) ודוקא ביום חופתו אבל בשאר ז' ימי המשתה שלו צריכין להשלים אף בתענית שנדחה, ויש מקילין אף בשאר ז' ימי המשתה בנדחה (סי' וסק"ב וסי' תקנ"ג סק"ה ושעה"צ וביאור"ל ד"ה ונדחה וסי' תקמ"ט ביאור"ל ד"ה חייבים ועי' שעה"צ סי' תרפ"ו אות ט"ו שמצד להקל בין בבעלי ברית ובין בחתן ביום חופתו שעה"צ אף להתענות כלל בנדחה) אבל יא"צ א"צ להתענות בתוך ז' ימי החופה אם נשא בתולה או בחור אלמנה ומ"מ צריך התרה.

עורך: יצחק גולדשטון

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

✚ רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק ☎ 053-3145900

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,

יש להוסיף על לחצן 'קופות נוספות' ובהיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 7630585-03 שלוחה-1586

קהילות 2757000-073 שלוחה-4310

ביום זה היה מוסיף קצת בלימוד התורה ואיחר את זמן השינה הקבועה. כאשר נשאל על כך, ענה בשיא הפשטות: הלא הגמרא אומרת כי 'דלא מוסיף - ייאסף' כלומר שמי שאין מוסיף בלימוד התורה ייאסף, וכי מי רוצה חלילה למות?

ולמרות שבספרי הפוסקים לא הובא להלכה דין זה, מכל מקום דברי הגמרא זהרו לנגדו ולא נתנו לו לישון.

חז"ל אמרו!

כך גם בעוד הרבה תשובות שמוכרות לציבור: היה מייעץ לאלו שלא נפקדו בילדים, להבדיל על היין, כי הלא אמרו חז"ל (שבועות י"ח) 'המבדיל על היין הוין לו בנים תלמידי חכמים', וכאשר היה שומע על אחד שלא מצליח להירדם בלילה, ייעץ לו לשים יד על המצח, על פי הגמרא בפסחים ק"ד, ואלו דברים שהיו פשוטים אצלו שזה בודאי יועיל!

"ואם חלילה לא?"

ולפעמים היו באים אנשים ואומרים, איך יתכן, הסגולה לא עזרה. רבינו לא היה נבהל מהשאלה. דברי חז"ל הקדושים עומדים בעינם, מדבריהם בודאי לא נפל שעה ארצה, ואם אנו רואים שהאיש לא נושע או נפקד, הבעיה היא באיש, בודאי יש סיבה מדוע הקב"ה עושה את זה, אבל אין שום סתירה לדברי חז"ל (ובספרו שערי אמונה על פיאה מביא מספר אפשרויות מדוע הסגולה לא מתקיימת)

"א"א" אמונה ובטחון

פרק ב
אמונה חושית
בחו"ל

שעת המבחן

לאחר כל הידיעה על מצות האמונה, וחובת האדם להעמיק בה, מבחן התוצאה הטוב ביותר, לדעת האם בן-אדם אכן עומד בדרגה זו, או שהכל אצלו רק מן השפה ולחוץ, הוא - בזמני לחץ, פתאומיות, דאגה, וצרות שונות.

כי אז, באותם זמנים בהם נוחתת פתאום על אדם צרה, מטבע הדברים הוא בהפתעה גמורה, מבולבל ונבוך ולא יודע את נפשו.

ואז מגיע שעת המבחן: אם הוא מאמין באמת, התחושה הזו תשליט בו רוגע ותקווה, והוא לא יטעה לחשוב שחלילה הענינים יצאו מכלל שליטה, כי הוא מאמין שהכל בהשגחת הבורא ברוך הוא, ואין

דבר נעלם ממנו, אבל אם הוא התבלבל, עלולה הפחד והייאוש והחרדות להשתלט עליו, ואז צריך רחמי שמים כדי לחזור לשלוה והשמחה שהיו מנת חלקו עד כה.

אמונה חושית

רבינו תמיד האמין בתחושה שקופה, כי כל דברי חז"ל הם אמת לאמיתה, ולא יתכן אחרת. מילה אחת מהגמרא, או מדרש אחד מתוך אוצרות המדרשים, היו בעיניו אמת נצחית ברורה שלא היה בה שום צל של ספק.

כך הוא האמין, כך הוא חי, וכך גם היה עונה לשואלים. קשה להרבות בדוגמאות, אולם כיון שאנו עומדים סמוך לתאריך של ט"ו באב' נציין כי מידי שנה

תמונת המדות

משתתף באמת בשמחה

השתתפות אמתית

רבינו היה מרבה להשתתף בשמחות שנערכו במשפחה, ולא רק של יוצאי חלציו.

אמנם הוא לא היה יושב זמן רב, אך השתתפות היתה אמתית וכה. כאשר היה מגיע לשמחת בר מצוה, עוד בטרם התישב היה מושיט יד חמימה של ברכת 'מזל טוב' לאבי ה'בר מצוה' ואחרי כן לחתן השמחה, וגם היה מצרף מתנה יקרה: ספר קדוש, לרב היה זה מחבוריו על מסכת תפילין, או על התורה, או 'ארחות ישר'. בהמשך, היה מתישב לצד החתן ומאזין ברב קשב לדרשה, ולא מותר על שום פרט. גם כאשר היו הנוכחים מבקשים להפסיק מתוך שירה, את דרשת ה'בר מצוה' היה מהסס אותם, פי באמת רצה להקשיב. לעתים כאשר הרעש היה גדול, היה מבקש שחתן ה'בר מצוה' יכנס אליו למחרת להשלים את הדרשא.

בדרך כלל היה מעיר או מוסיף איזו הערה קצרה על הדברים, וכך הרגיש החתן שדבריו נשמעו באמת. בתמונה נראה רבינו משתתף בבר מצוה לנכד אחותו, כאשר הוא מראה לאבי החתן, רבי אליעזר גינזבורג ז"ל, שבספר שנתן במתנה זה עתה, ישנו נדון על הנושא שהדרשא נסבה עליו.

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

771

משיחות רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זללה"ה • מטות מסעי תשס"ו

מתוך שיחה ביישיבת פוניבז', טבת תשס"ב.

בא לכלל כעס בא לכלל טעות

בפרשת מטות (לא, יד-כא) ויקצוף משה על פקודי החיל וגו' ויאמר אלעזר הכהן, פירש רש"י: לפי שבא משה לכלל כעס, בא לכלל טעות, שנתעלמו ממנו הלכות גיעולי נכרים, ע"כ.

והוא מדברי הגמרא בפסחים (טו, ב) כל הכועס אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו, ממש, דכתיב ויקצוף משה על פקודי החיל וגו' וכתיב ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא הבאים למלחמה זאת חוקת התורה אשר ציווה השם את משה וגו', מכלל דמשה איעלם מיניה.

ומביא רש"י וכן במדרש (ויקרא רבה יג, א) עוד מקומות שכעס משה רבינו ונתעלמה ממנו הלכה, כגון בפרשת שמיני בשעיר החטאת (ויקרא י, טו) ויקצוף על אלעזר ועל איתמר וגו' מדוע לא אכלתם את החטאת, ונתעלמה ממנו הלכה שאונן אסור לאכול בקדשים. וכן בפרשת בשלח כשהותירו מהמן כתוב (שמות טו, כ) ויקצוף עליהם משה, וכיון שכעס שכח לומר להם הלכות שבת.

על כבוד עצמו אין שום כעס

והנה כל המקומות האלו מדובר שכעס על דברים שעשו לא כפי הדין, אבל בדברים הנוגעים לכבוד עצמו הוא מעולם לא כעס*.

והיו הרבה פעמים שעשו לו דברים שמכעיסים ובאו בתלונות ובטענות, כגון בפרשת קרח (יז, ו) וילוו כל עדת בני ישראל ממחרת על משה ועל אהרן לאמר אתם המיתם את עם השם, והיינו שהאשימו אותם בכל מה שהיה עם קורח, ואמרו להם 'אתם המיתם', שאתם אשמים בזה, והוא לא כעס, שאם היה כועס לא הייתה לו נבואה, כמו שאמרו בפסחים שם שכל הכועס נבואתו מסתלקת ממנו, וכאן מיד הייתה נבואה כמו שכתוב מיד אחר כך וירא כבוד השם וגו' וידבר השם אל משה, כי במה שנוגע לכבודו הוא לא כעס כלל.

וגם במחלוקת של קורח, שכתוב (טו, טו) ויחר למשה מאד, פירש רש"י מהו ויחר? 'נצטער עד למאד', והיינו שהוא רק הצטער, אבל לא כעס על דתן ואבירם ועל קורח, ואדרבה שלח לקרוא להם, והיה מחזר אחריהם להשלימם בדרכי שלום (רש"י שם יב), כי לא היה בלבו שום כעס כלפיהם, ולמרות שאמרו לו (שם ג) מדוע תתנשאו על קהל השם, ובאו עם כזו ביקורת וטענות של שקר, הוא לא כעס!

וכן בכל התלונות של בני ישראל, כגון בפרשת בשלח (טו, ב-ג) וילוו כל עדת בני ישראל על משה ועל אהרן וגו' כי הוצאתם אותנו אל המדבר

* בשיחה אחרת הוסיף רבינו: אמרו חז"ל (תענית ד, א) האי צורבא מרבנן דרתח אורייתא הוא דקא מרתחא ליה, וצריך ביאור, וכי מפני שאורייתא מרתחא ליה זה סיבה שיהיו בו מידות רעות?

ויש לפרש אורייתא הוא דקא מרתחא ליה, שתלמיד חכם כועס רק כשרואה שעלמיד דברים נגד דיני התורה, שזה מרתח ומכעיס אותו איך אפשר לעשות נגד התורה, אבל בדברים הנוגעים לכבוד עצמו אינו כועס כלל.

כמו שמצינו במשה רבינו, שכתוב בתורה שלוש פעמים ויקצוף משה, ובכל המקומות האלו הוא כעס על מה שעשו נגד ההלכה, שלא קיימו את המצוה ועברו על דבר השם, אבל במה שנוגע לעצמו כשפגעו בו הוא לא כעס ולא הקפיד כלל, ורק כשעשו חטא היה אכפת לו איך עושים חטא.

וזהו ענין 'אורייתא הוא דקא מרתחא ליה', שאכפת לו על מה שעושים נגד התורה, אבל אין הפירוש שהתורה עושה מידות רעות, כי צורבא מרבנן אין לו מידות רעות, ואדרבה מחזירים לו אבידה בטבעיות עין, כי אין חשש שהוא ישקר, ושום נגיעה לא תשחד אותו.

ואמנם אף שמשה רבינו כעס רק על מה שעשו נגד התורה כמו שאמרו שתלמיד חכם אורייתא הוא דקא מרתחא ליה, מכל מקום גם על זה נענש שנתעלמה ממנו הלכה [וראה להלן בתענית שם "אפילו הכי מיבעי ליה לאיניש למילף נפשיה בניחותא", ובמאירי ומהרש"א שם].

הגבורה בכבישת יצר הכעס

וזהו שאמרו (אבות ד, א) איזהו גיבור הכובש את יצרו, ולכאורה מה הגבורה אם אינו משתלט על אחרים, אבל זוהי הגבורה האמיתית, לכבוש את היצר ולשלוט עליו. ורואים מכאן שלפעמים צריך לכבוש גם את היצר הטוב, שהרי כשמשה רבינו קצף, היצר הטוב אמר לכעוס, וכל הכעס היה מצד היצר הטוב, מצד אהבת השם ומצד הכרת החשיבות של המצוות, ואף על פי כן צריך לכבוש גם את היצר הטוב הזה, וזהו הגבורה והשלמות של כובש את יצרו.

ועל זה אמרו שכל הכועס חכמתו מסתלקת ממנו, למרות שהכעס היה מוצדק ובא מתוך יראת שמים גדולה, אבל זה גורם שחכמתו מסתלקת, ואמנם לא כתוב שזה היה חטא, ורק מי מריבה היה החטא הדק היחיד שהוזכר בתורה שעליו נענש משה שלא בא לארץ ישראל, ומת בנשיקה בלי שום שייכות למיתה, אבל היוקצוף משה' לא היה חטא, כי זה היה

בשבועות האחרונים נפקד בהיכל הישיבה מקומו של השקדן המופלא הגאון רבי חיים ברמן שליט"א, המשפיע בתורתו ויראתו על בני הישיבה למעלה משבעים שנה, וכבר קראו ועודרו רבותינו להרבות בזכויות והוספת חיזוקים לרפואתו השלמה של רבי חיים בן רעשא ריזל שליט"א שישבו מהרה לאיתנו.

לפני כעשר שנים, בשלהי זמן קיץ תשע"ו, כשחלה ונחלש המשגיח הגאון רבי אליעזר גינזבורג זללה"ה ונעדר למשך תקופה מהישיבה, עורר רבינו בפתח השיעור היומי:

אם יש משפיע שנחלשו כוחותיו, ואינו יכול להשפיע על הציבור, זה מפני חסרון זכויות הציבור, שאין להם זכות להשפעה, כך צריכים להבין את זה, שהציבור מקבל השפעה מחמות זכויות, ואם אין זכויות לציבור מפסידיים את זכות ההשפעה.

נחפשה דרכיו ונחקורה, הדבר הראשון והעיקרי הוא חיזוק בתורה, ולא שייך חיזוק בתורה בלי חיזוק ביראת שמים, כמו שאמרו (אבות ג, יז) אם אין יראה אין חכמה, שהיראה היא אוצר המשמר את התורה (שבת לא, א), וכדי לקבל יראת שמים יש ללמוד ספרי מוסר המוסיפים יראה, לזכור את יראת העונש, ויראת הרוממות, עולם הבא, קן עדן וגיהנום, וכל ענייני חיזוק האמונה.

טבעי, שהייתה בו יראת שמים גדולה, ומתוך שהיה אכפת לו על כבוד שמים בא לכלל כעס, אבל בכל מה שנוגע לכבודו האישי, לא היה שום כעס! זוהי השלמות של משה רבינו, וכך באמת צריך להיות.

ללמוד מהקב"ה שכובש כעסו

ומצינו עוד בגמרא (סט, ב) על מה שאומרים בתפילה הגדול הגיבור והנורא, שבא ירמיה ואמר נכרים מקרקרים בהיכלו איה נוראותיו? והפסיק לומר נורא, בא דניאל ואמר נכרים משתעבדים בבניו איה גבורותיו? והפסיק לומר גיבור, עד שבאו אנשי כנסת הגדולה ואמרו אדרבה זו היא גבורתו שכובש את יצרו שנותן ארך אפיים לרשעים, ואלו הן נוראותיו שאלמלא מוראו של הקב"ה היאך אומה אחת יכולה להתקיים בין האומות.

והיינו אף שמצד הטבע המובן כפי הנהגת מידת הדין היה צריך להיות אחרת, אבל הקב"ה כובש את גבורתו, וזה נקרא כביכול כבישת היצר, וכעין שאומרים בימים נוראים 'לכובש כעסו בדין', שכפי הדין יש סיבה לכעס ומידת הדין, אבל הנהגת הקב"ה היא שכובש את כעסו לפני משורת הדין, על ידי מידת הרחמים, וכמו שאמרו (ברכות ז, א) יכבשו רחמך את כעסך, וזה נקרא גבורה, אלו הן גבורותיו!

ומאחר שזוהי מידתו של הקב"ה, הרי האדם צריך להידמות בזה להקב"ה, כמו שכתוב (דברים כח, ט) והלכת בדרכיו, וזוהי השלמות, ואינו רק 'מידת חסידות', ואמנם זוהי דרגה, ומי שהוא בדרגה גדולה של תורה, מי שהוא בן תורה, זה לא קשה לו! וכמו שהייתה מידתו והנהגתו של משה רבינו.

בעניינא דיומא / בין המצרים

משיעורי החומש בליל ש"ק דברים תשס"ז

כתב המהרש"א (בבכורות דף ח') שעשרים ואחד הימים של בין המצרים משבעה עשר בתמוז עד תשעה באב, מכוונים כנגד עשרים ואחד יום שמראש השנה עד הושענא רבה, וצריך ביאור מה הקשר בין ימי האבלות על החורבן, לימי התשובה והכפרה שבחודש תשרי.

ויש לבאר שבאמת שתי תקופות אלו עניינם אחד, כי גם ימי בין המצרים תכליתם להתעורר לשוב בתשובה, וכמו שכתב הרמב"ם בהלכות תעניות (ה, א) 'יש שם ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהן כדי לעורר הלבבות ולפתוח דרכי התשובה, ויהיה זה זיכרון למעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה עד שגרם להם ולנו אותן הצרות, שבזיכרון דברים אלו נשוב להיטיב שנאמר והתוודו את עוונם ואת עון אבותם', ע"כ.

ושמעתי בשם רבי ישראל סלנטר שאמר כי בתשעה באב אפשר להתעלות ברוחניות יותר מיום כיפור. והביאור בזה על פי מה שכתב רבינו יונה בשערי תשובה בשער השני שיש ששה דרכים המעוררות לחזור בתשובה, והדרך הראשונה היא כאשר תמצאנה את האיש צרות, שזה מעורר לתשובה יותר מכל הדברים האחרים, ולכן בתשעה באב יכולים להתעורר יותר מיום כיפור, כי ביום כיפור האדם צריך מעצמו לעורר את עצמו עם מחשבות המעוררות, ואילו בתשעה באב מתעוררים ממה שנוכרים בצרות ובחורבן, וזה יותר מעורר לתשובה.

ובזה מבואר מה שדימה המהרש"א את ימי בין המצרים לימי התשובה שבחודש תשרי, כי כמו שבחודש תשרי יש שלושה שבועות לתשובה, שמתחילים בראש השנה שהוא יום הדין, וממשיכים בעשרת ימי תשובה, וביום כיפור זוכים למחילת עוונות, ומוסיפים תשובה בכל הימים עד הושענא רבה שהוא גמר החתימה, כך גם בימי בין המצרים יש שלושה שבועות לתשובה, וככל שמתקרבים יותר לתשעה באב, מתחזקים ומוסיפים בתשובה כפי תוספת מנהגי האבלות, עד יום תשעה באב שהוא זמן התשובה העיקרי והמעורר ביותר.

מוקדם ללידינו תלמידו ומקורבו של רבינו זללה"ה הרה"ג רבי שמעון מרגליות שליט"א
לרגל שמחת אירוסיו בתו שתחי' בשעט"ו, שזיכו לבנות בית נאמן בישראל בנין עדי עד!

לעילוי נשמת
הרה"ח רבי **נפתלי חיים**
ב"ר **מיכאל אליעזר זצ"ל**
נלב"ע כ"ד תמוז תש"ס - תנצב"ה

לע"נ מוה הגאון האמיתי ציס"ע
רבי **שלמה טנא** זצוק"ל
בעל ה"ברכת שלמה"
נלב"ע כ"ח תמוז תשמ"ו - תנצב"ה

לעילוי נשמת
מרת **מרים מרצבך** ע"ה
ב"ר **רפאל ברוך זצ"ל**
נלב"ע כ"ז תמוז תש"ס - תנצב"ה

לעילוי נשמת רבה של ירושלים
הגאון הגדול רבי **יצחק קולין** זצ"ל
ב"ר **אברהם אליהו דוד נחמן זצ"ל**
נלב"ע כ"ד תמוז תשס"ג - תנצב"ה

להשלמת הענין שנתבאר בסמוך, נביא כאן ממה שאמר רבינו בשיעורי החומש בליל ש"ק בשלח תשס"ז.

כל הכועס חכמתו מסתלקת ממנו

אמרו חז"ל (פסחים סו, ב) כל אדם שכוועס אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו ממש דכתיב ויקצוף משה על פקודי החיל וכתוב ויאמר אלעזר הכהן וכו' מכלל דמשה איעלם מיניה, ומבואר שאפילו משה רבינו עם כל גודל מעלתו, בכל זאת כשהגיע לידי כעס נתעלמה ממנו הלכה ושכח.

והטעם לכך הוא כי המידות הטובות הם תנאי עיקרי להצלחה בתורה, וכל פגם הקטן ביותר בשלמות המידות הוא מעכב בהצלחת הלימוד, ואמנם בשאר החכמות אין הדבר כן, וסתם אדם שכוועס אינו שוכח החכמה שלמד ולא נעלם ממנו המקצוע שעסק בו, ורק בתורה הקדושה שהיא תלויה במידות הטובות והם תנאי להצלחה בתורה, בזה כל הכועס שוכח תלמודו.

ולכן אמרו כל הכועס חכמתו מסתלקת ממנו, כי על ידי הכעס נחסר באותה שעה משהו משלמות המידות, ונפחתו אצלו התנאים המועילים להצלחה בתורה.

ולמדנו ענין זה גם מדברי הירושלמי (יבמות יב, ו) על לוי בר סיסי, שבני סימוניא מינו אותו לרבם, ועשו לו במה גדולה והושיבוהו עליה, וכששאלוהו כמה הלכות לא ידע להשיב להם, כי מחמת רוב הכבוד שכיבדוהו נתגאה וגרם לו לשכוח תלמודו, והיינו שעל ידי שהרגיש משהו חשיבות כבר שכח את תלמודו ולא ידע להשיב, כי הגאווה היא סתירה למידות הטובות, וכשהמידות אינן בשלמות לא שייך לזכות לשלמות בתורה.

מדוע נענש אלעזר שהורה ההלכה בפני משה

והנה בגמרא בעירובין (סג, א) אמרו, "כל המורה הלכה בפני רבו מורידין אותו מגדולתו שנאמר ויאמר אלעזר הכהן וגו' זאת חוקת התורה אשר ציווה השם את משה, אף על גב דאמר להו: אחי אבא ציווה ואותי לא ציווה [והיינו שחלק כבוד למשה, שאמר אשר ציווה השם את משה] אפילו הכי איענש, דכתיב ולפני אלעזר הכהן יעמוד [פירש רש"י: שהיה עתיד יהושע להיות צריך לישאל דבר הלכה מאלעזר] ולא אשכחן דאיצטרך ליה יהושע".

ויש להעיר לפי המבואר בגמרא בפסחים הנ"ל, שהלכה זו נתעלמה ממש רבינו, אם כן מדוע נקרא אלעזר מורה הלכה בפני רבו, הרי הוכרח לומר את ההלכה מפני שכחת משה.

וכבר הביא הגר"א בגיליון הש"ס בפסחים שם מתשובת פנים מאירות (ח"ב סימן כט) שעמד בהערה זו. וכתב שם לבאר בזה, שאף על פי ששכח משה את ההלכה, מכל מקום לא היה לו לאלעזר לאומרה בעצמו, אלא היה צריך רק להזכיר למשה בינו לבינו, ומשה כבר היה אומרה, ומפני שאמרה אלעזר בעצמו לאנשי הצבא נקרא מורה הלכה בפני רבו ונענש.

ובאמת הרי כך היה גם אצל פינחס במעשה זמרי, שכתוב (במדבר כה, ז) "וירא פינחס", ופירש רש"י: ראה מעשה ונזכר הלכה אמר לו למשה מקובלני ממך הבועל ארמית קנאים פוגעים בו, אמר לו קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרונוקא מיד ויקח רומח בידו וגו', ע"כ (והוא מסנהדרין פב, א), והיינו שמתחילה הזכיר פינחס למשה רבינו, ורק כשאמר לו משה 'קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרונוקא' אז ויקח רומח בידו, וכך היה צריך גם אלעזר לנהוג, ומאחר שלא עשה כן נענש על זה.

כל הכועס נבואתו מסתלקת ממנו

ועוד אמרו בפסחים שם, כל הכועס אם נביא הוא נבואתו מסתלקת ממנו מאלישע דכתיב לולי פני יהושפט מלך יהודה אני נושא אם אביט אליך ואם אראך וגו' וכתוב ועתה קחו לי מנגן והיה כנגן המנגן ותהי עליו יד השם, והוא גם כן כענין הנ"ל, שעל ידי הכעס היה משהו ירידה במידותיו הטובות, ומחמת זה נסתלק ממנו רוח הקודש, וזה היה דבר דק מאד, שעל ידי ניגון מיד חזר לנבואתו.

ויש לבאר עוד בטעם הדבר, שהרי אין הנבואה שורה אלא מתוך שמחה, כמו שאמרו (שבת ל, ב) שאין שכינה שורה לא מתוך עצבות וגו' אלא מתוך דבר שמחה של מצוה שנאמר ועתה קחו לי מנגן והיה כנגן המנגן ותהי עליו יד השם, ולכן כשכוועס, שנחסרה אצלו השמחה, מיד נסתלקה נבואתו, כי השמחה היא תנאי לנבואה ולהשראת השכינה.

פניני הבר | פנינים והערות בעניני הפרשה

(מדברים שנאמרו תחת השיחים במו"מ עם מרן רבינו שליט"א).

פרשת מטות

מלחמת מדין

נָקָם וְנִקְמָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמִּדְיָנִים אַחֲרֵי תֹאסֵף אֶל עַמּוּקָה, (ל"א ב').

אמרו קמיה רבינו שליט"א, דבתנחומא ריש פרשתן איתא דמלחמת מדין היתה מדין הבא להרג השכם להרגו, ובמאירי בסנהדרין (דף ע"ב א') כתב דזה המקור דבא במחנת, ע"ש, וביאר שהוא משום שכיון שמתכננים עוד להרגם, וזה פירוש כי צוררים הם לכם, היינו שדעתם להמשיך ולהצר לכם. ושאלו, האם אפשר ללמוד מכאן דבכה"ג שמתכננים להרוג שייך הך דינא דבא להרג השכם להרגו, שהרי לא באו בפועל להרוג עכשיו, רק חוששים שירצו אח"כ.

ואמר רבינו, שעצם הדברים הללו מחודשים שזה היה הטעם של המלחמה, שהרי בקרא משמע שהמלחמה היא משום מה שעשו לישראל כמש"כ 'נקום נקמת בני ישראל' וגו', ודברי המאירי כי מש"כ 'כי צוררים הם לכם' היינו מתמידים להצר וקאי אלהבא הוא חידוש, דבפשטות הכוונה למה שצוררו להם בעבר, והמאירי פירשו לשון לעתיד. עוד שאלו קמיה רבינו, דעצם דברי התנחומא (וביותר המאירי) מחודשים הם, דמאי ראיא מעכו"ם לישראל, והלא הך דינא דצורר את המדינים נאמר בעכו"ם, ומניין שגם בישראל כן הוא דבא להרג השכם להרגו, ואמר רבינו שזו שאלה גדולה.

והיגת בלעם

וְאֵת מַלְכֵי מִדְיָן הָרְגוּ עַל חֲלָלֵיהֶם אֶת אֹיֵי וְאֵת רָקִם וְאֵת צֹר וְאֵת חֹר וְאֵת רַב־עַמְשֵׁת מַלְכֵי מִדְיָן וְאֵת בָּלָעַם בֶּן בְּעֹר הָרְגוּ בַּחֶרֶב, (ל"א ח').

שאל רבינו, מדוע הרגו את בלעם, וכי גוי שמכשיל יהודים הורגים אותו? ואולי הוא היה נחשב רודף, אבל אינו נראה דמחמת כן הרגוהו, וכן לא משמע שהרגוהו משום שבא על אתונו.

והציעו קמיה רבינו לומר, דאולי הרגוהו מדין וביערת הרע מקרבך, ואמר רבינו, שחידוש גדול לומר שאפשר להרוג גוי מחמת שהכשיל מדין ובערת הרע, שהרי כעת אין חשש מכשול. עוד אמר רבינו, שאפשר שהוא הוראת שעה ולא משום דין כללי. עוד אמרו קמיה רבינו, דאפשר שהוא בכלל הדין דצורר את המדינים, ואמר רבינו, שבלעם לא היה מדייני, ואי נימא דנצטוו עליו בכלל המדיינים סו"ס הדנא להא דהיה זה הוראת שעה.

ובהזדמנות אחרת נשאל רבינו שוב, האם הרגוהו מדין בועל אתונו ואמר שאינו נראה³, ועוד שהרי לא היה עדות ע"ז. ושאלו, האם היה אפשר להרוג את בלעם ע"פ מה שאמרה האתון, שהרי האתון אמרה שבלעם בא עליה וחייב מיתה, ובן נח הרי אי"צ עדות ע"מ להרגו⁴, ואם היה מי ששמע מהאתון היה יכול להרגו. ואמר שא"א להרגו, שהרי יתכן שהאתון משקרת, ואין הכרח שהאתון דוברת אמת.

כיבוש יאיר ומכיר

וַיִּלְכּוּ בְנֵי מַכִּיר בֶּן מְנַשֶּׁה גִלְעָדָה וַיִּלְכְּדוּ וַיִּרְשׁוּ אֶת הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר בָּהּ: וַיִּתֵּן מְנַשֶּׁה אֶת הַגִּלְעָד לְמַכִּיר בֶּן מְנַשֶּׁה וַיֵּשֶׁב בָּהּ: וַיֵּאִיר בֶּן מְנַשֶּׁה הַלֵּךְ וַיִּלְכֹּד אֶת חֲזַתֵיהֶם וַיִּקְרָא אֶתְהֶן חֲזַת יֵאִיר: וַנִּבֶּח הַלֵּךְ וַיִּלְכֹּד אֶת קִנְיָת וְאֵת בְּנֵיהֶן וַיִּקְרָא לָהּ נִבֶּח בְּשֵׁמוֹ, (ל"ב ל"ט - מ"ב).

אמר רבינו, דיש שינוי לשון בין כיבושו של יאיר בן מנשה, לכיבושו של מכיר, דגבי יאיר בן מנשה כתיב שלכדה בעצמו, ואילו למכיר כתיב אחר שלכד, שמשנה נתן לו את הגלעד. וכן הוא בדברים (פ"ג פס' י"ד - ט"ו) בשינוי זה. ואמר רבינו, שיי"ל שהיה הבדל ביניהם, משום שיאיר בן מנשה הלך לכבוש את המקום עבדו, ולכן הוא נטל חלקו (ע"י רשות ממושה) מעצמו, אבל מכיר הלך לכבוש עבור עמו¹, והכיבוש היה כיבוש בתורת כל עמו², אלא דמשה נתן לו את זה במותנה מכלל העם, ולכן חשיב נתינה של משה.

ולפ"ז י"ל, דמש"כ תוס' (ע"ז כ"א א') דיאיר בן מנשה הוי כיבוש יחיד, י"ל, דהוא דוקא בכיבושו של יאיר בן מנשה, ומשום שהיה כיבוש שלו כאדם פרטי, אבל כיבוש מכיר נחשב ככיבוש של כולם, ויהא חייב כדן כיבוש דעלמא, כיון שהוא כיבוש של הכלל. אולם ציין רבינו, שבמרה"י קורקוס מבואר שלא כדבריו³.

ואמר רבינו, דלפ"ז יש לבאר מה שמבאר בירושלמי (שביעית פ"ו ה"א) שיפתח ברח לארץ טוב זו סוסייתא, וטובתה היא שפטורה מן המעשר, ולכא' הלא יפתח היה בגלעד (כמב' שופטים י"א, א'), וא"כ בלא"ה היתה פטורה מן המעשר, שהרי נכבשה ע"י מכיר דהוי כיבוש יחיד (למ"ד כיבוש יחיד לא שמיא כיבוש). ולהנ"ל יתבאר היטב, דגלעד לא היתה כיבוש יחיד שכבשה עבור עמו⁴ ונתינה ע"י משה למכיר, ולהכי היתה חייבת במעשר.

והביאו קמיה רבינו, שהצפנת פענח עמד על השינוי בין יאיר למכיר, וביאר משום שיאיר מת באמצע הכיבוש במלחמת העי (כמב' יהושע ז', ה') ע"פ המב' בב"ב דף קכ"א ב'), ולא חשיב שקיים תנאו בתנאי דב"ג וב"ה, ולכן לא חשיב שניתן לו. ואמר רבינו שליט"א, שאינו מובן, שהרי לחצי שבט מנשה כלל לא היה תנאי, וכמב' בקרא בפרשתן דהתנאי היה עם ב"ג וב"ה, וביותר למכיר ויאיר שלא מצינו להם כלל תנאי.

והראו, דבקראי ריש יהושע מב' שהיה תנאי עם בני חצי שבט המנשה ג"כ, ובאמות במוקנה דן בזה וכתב שהיה עמום תנאי רק להכנס לא"י ולא להלחם. וא"כ יש מוקם לומר שכל מי שקבל חלק בעבר הירדן היה בכלל התנאי, ואף שלא הותנה ממש עמו. ואמר רבינו, שאף שעם בני מנשה היה תנאי, אבל עכ"פ עם מכיר ויאיר לא היה תנאי, והדבר מוכח לדברי מהר"ק שכלל לא היה דין א"י לכיבושם וודאי לא היה עמום תנאי.

1. וז"ל 'ומעתה הרי הוא כבא להרגו והתורה אמרה הבא להרג השכם להרגו, והיכן אמרה, פירשוה במדרש תנחומא מצורר את המדינים כי צוררים הם לכם ולשון צוררים ר"ל מתמידים להצר לכם ומעתה הצרו להם אחר שדעתם להצר לכם'.
2. הרי אינו מוזכר בלפני עיור.
3. ואפשר שהכוונה מהא דאמרו חז"ל (והביאו רש"י) שהוא בא אליהם בפה והם באו אליו בחרב, ועוד אמרו (ג"ר ברש"י) שבא לבקש שכרו, אף הם נתנו לו שכרו משלם, ומשמע דהרגוהו מחמת שבא עליהם ולא משום שבעל אתונו.
4. שאין דין עדות בב"ב, רק סגי בידיעה גרידא, וא"כ לזה סגי גם באתון.
5. וע"ע רמב"ן (ריש פכ"ה) שכתב שהרגוהו משום העצה או משום הקללה, ע"ש.
6. ע"י דבריו פ"א תרומות ה"ב.

לאו דלא תסוב

וְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל נִחְלָה מִמִּטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאַחַד מִמִּשְׁפַּחְמִשְׁפַּח אֲבֵי תַּהֲיָה לְאַשָּׁה לְמַעַן יֵירָשׁוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ נִחְלָת אֲבֹתָיו, (ל"ז ח').

אמר רבינו, דיל"ד איש על לאו זה מלקות, משום שהוא לאו זמני, שהרי נהג רק באותו הדור, וברשב"ם ב"ב (דף ק"ב א' ד"ה דכ') מבואר שיש בו מלקות, והוא חידוש דלאו זמני יל"ד שאין עליו מלקות.

ואמרו קמיה רבינו, דהנה הרס"ג והבה"ג מנו במנין המצוות גם ללאו דלא תסוב אף שהוא איסור זמני⁷, וא"כ פשיטא שיש עליו מלקות כיון שהוא נמנה במנין הלאוין, והשיב רבינו, שאינה טענה, כי כן דרכו של הבה"ג למנות גם איסורים זמניים, וכל שורשיו של הרמב"ם בסהמ"צ נכתבו כנגד שיטת הבה"ג, ובדברי הבה"ג יש מיתיה טפי, שהוא מונה גם מצוות דרבנן, וזה ודאי קשה.

ואמר רבינו, דיש לדון אם יש על איסור הסבת נחלה דין דאי עביד לא מהני, ובתמורה (דף ה') לא נזכר בזה.

עוד דן רבינו שליט"א, האם גם הבעל עובר על לאו זה, או שרק האשה עוברת. דמצינו שהוקשה אשה לאיש לכל עונשין שבתורה, אבל לא מצינו שהוקשה איש לאשה.

דבר לדור

החמדת שלמה והגרש"א

מנעשה בהג"ר שלמה איגר זצ"ל, שחמיו השאיר צוואה, שמי ממשפחתו שיוולד ויקרא ע"ש יקבל סכום עצום מהירושה, ונולד להגרש"א בן שנקרא ע"ש המות, והבן הזה נפטר בתוך שלושים יום, אח"כ נולד לגיסו בן, והלכו לדין תורה אצל החמוד"ש, לדון למי מגיע הירושה, ופסק שלא מגיע להגרש"א, ושאל הגרש"א את החמדת שלמה, האם מרשה לו לדבר בד"ת בסוגיא, פתח החמוד"ש את הסוגיא, ואמר לו תרצה להביא מכאן ראיה, בעל דבר לא יכול להביא ראיה, ושאל הגרש"א להחמוד"ש, האם אפשר לשלוח להרע"א את השאלה, ענה לו החמוד"ש במועשה, אל הג"ר העשיל כשהיה ילד, לקח את האפיקומן ורצה תמורתו בגד, ואביו אמר בסדר, כשבא להחזיר את האפיקומן, אמר לו אביו, לא תקבל חלק באפיקומן אם לא תוותר על הבגד, אמר לו בנו ר' העשיל חשבתי ע"ז ולקחתי כבר חתיכה, סיים החמוד"ש גם אני חשבתי שתצצה לשאול את אביו, ויש לי מכתב מאביו שמסכים איתי, בסוף שו"ת חמדת שלמה מובא מעשים מתולדות חייו, כדאי לקרא, זה ספר מוסר, כתוב שם את המופת הכי גדול של החמוד"ש, מה שמספר תלמידיו שהם ישבו ולמודו בימות החורף בבימ"ד עשוי מעץ ובלי תנור, והחמוד"ש ישב עם בגד דק, וכך ישב והעמיק בלימוד עד שהפאות שלו נטפו זיעה, כך ישבו ולמודו תורה.

דבי יצחק מוורקא

רבי יצחק מוורקא היה רב, ואפשר לראות זאת במודעה, שמופיע בתחילת החמדת שלמה, שחתום על זה רק החמדת שלמה והרבי מוורקא, שכתבו לכלל ישראל מכתב לזיהור בכמה דברים, הם היו הרבנים של פולין, והחסידים ישמעו לרבי מוורקא, והשאר ישמעו לחמדת שלמה.

הג"ר אליהו גוטמכר

מוספר על הג"ר אליהו גוטמכר תלמיד הגרע"א, שבעירו היו עובד שעבד במפעל של אחד מאנשי העיר, ויום אחד העובד פתח מפעל אחר, והצליח יותר מהמפעל לעובר, והדבר חרה למעביד ההוא והרי כתוב שהקנאה וכו' מוציאין וכו', החליט לבדות עלילה על העובד ההוא שחייב לו כסף, וקודם לכן התעניין אצל ת"ח כיצד הדין, ואמרו לו שודאי באופן זה יזכה בדין, והנה כשבאו לדין פסקו הדיינים, שהעובד הנ"ל פטור, הספרא דדיינא התפלא על הפסק, ופנה אל הרב, הרי זה פסק נגד דין מפורש, הרב תפס את עצמו, והתפלא איך שכח את הדין, ומיד קרא לבעלי הדין, ואמר שהפסק לא

עוד שאלו קמיה רבינו, אי נישאת לאחד משבטה, ואח"כ עברה ונשאת לאחד משבט אחר, האם יהני לעשות הנחלה דריב"ב לתקן את הלאו, שהרי עתה לא ינחלו בני השבט השני רק בני בעלה הראשון. ואמר רבינו, דכל הנידון הוא למ"ד ירושת הבעל לאו דאו', וכל האיסור של הסבת נחלה הוא מצד הסבת הבן, אבל למ"ד ירושת הבעל דאו' יש גם איסור סיבת הבעל (כמב' ב"ב דף ק"א ב'), וע"ז לא יהני לתקן ע"י הנחלה דריב"ב⁸. [עוד אמר רבינו, שהנידון תלוי אי איכא דין הנחלה דריב"ב בירושת בן את אמו שדנו בזה ע"פ יסוד של ר' שמואל דירושת האם הינה דין ירושה שונה].

הנשיאים שנמנו ליל את ארץ ישראל

אֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יִנְחֲלוּ לָכֶם אֶת הָאָרֶץ אֲלֶעָזָר הַכֹּהֵן וַיהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון: וְנִשְׂיָא אֶחָד נִשְׂיָא אֶחָד מִמִּטָּה תִּקְחוּ לְנָחַל אֶת הָאָרֶץ, (ל"ד י"ז י"ח).

אמר רבינו שליט"א, דהנה האנשים שנמנו להנחיל את ישראל נמנו זמן רב קודם שנכנסו לארץ והתורה נוקבת בשמותם המפורשים, והאם נימא שיש להם כאן הבטחה שלא ימותו עד אותו הזמן, ואם לא היה חשש שמוא ימות וכגון ככה"ג דאחד נתן גט 'אם לא מתי', יהא הדין שלא נחשוש שמוא ימות ויהא גט מעכשיו. ואף אי נימא שיש כאן כזו הבטחה, מ"מ, אם כן, מה יהא אם יעברו על חילול שבת, וכי לא יתרגו. וזה ודאי אין לומר שיש הבטחה שלא יחטאו, שהרי א"כ נטלה מהם הבחירה, וזה לא יתכן. וכן יש לדון באחת שנסתרה עם אחד מהם, שלא תשתה⁹.

סופי, ושוב קרא לתובע לחדר, והתחיל הרב לבכות, ושאל את התובע, תגיד לי האם התביעה שלך זה דבר אמיתי, התובע נשבר והודה ששיקר, אמר הרב, תראו מה עשו בשמים, כדי שיהיה דין אמת, שאנחנו הדיינים שכחנו את הדין, והספרא דדיינא זכר.

ספר תוספת ירושלים

יש ספר מיוחד במינו הנקרא תוספת ירושלים לאחד מורבני ליטא שכתב פסקים מהירושלמי ותוספתא כסדר ד' חלקי השו"ע, היה בדור שאחר הגרע"א, ויש לו ידע כמו של הרגצ'ובר, אבל הוא לא מפורסם, ויש לו דברים מיוחדים מאוד, ובהקדמה הוא כותב, שיש ראשונים, שדנים בדברים שהם ירושלמי ותוספתא מפורשים. המ"ב מביא אותו. הרי"ף בסוף מסכת עירובין כותב שפוסק כהבבלי ודלא כהירושלמי, מפני שהבבלי הוא בתראה, ויש ע"ז קושיות גדולות ועצומות בהקדמת ספר תוספות ירושלים, שהיה גאון גדול שידע הכל כמו הגרצ'ובר אבל שונה, שהגרצ'ובר היה בצורה של בקול רעש גדול, והוא היה בצורה של שקט.

הג"ר שמעון סופר

מוספר על הג"ר שמעון סופר זצ"ל בן החת"ס שהיה הרב של קראקא, סיפור שסיפר שכנו, שהיה שותף ודר עמו באותו סוכה, שבביל יו"ט ראשון ישן בסוכה, ובתוך שנתו הרגיש שהרב רוצה מימנו דבר, וקם משנתו באמצע הלילה, והרב ביקש מימנו שרוצה לאכול שוב סעודת יו"ט, ומכיון שלא יכול להכנס לביתו מפני שנגעול, אם יוכל להביא לו מביתו פת, ושמוח מאוד והביא פת מביתו וישב עם הרב לאכול סעודת יו"ט, ע"כ המעשה, ויש השערה שהסיבה שישב שוב לעשות סעודת יו"ט, היה מפני שלא חשב לאכול בשביל סעודת יו"ט, אבל יש בהמשך חלק נוסף בסיפור חלק של בין אדם לחבירו שמוספר שאחר זמן אשת הרב אמרה לאשת השכן, שהרב אמר שהיא אופה חלות מאוד טוב.

מוד"י אסאד

המהר"י אסאד מגדולי רבני הונגריה, היה תלמידו של מהר"ם בנעט, והיה בזמן החתם סופר, ולא היה מתלמידי החתם סופר, ויש מכתב שכתב לו החת"ס לחזק אותו, ע"ז שלא נהגו בו כבוד.

תפארת יעקב

יש בסוף המשניות ספר "תפארת יעקב" שמשגיח כסדר על ה"תפארת ישראל" על המשניות (ואי"ז בעל התפארת יעקב על גיטין וחולין), וזה ספר חשוב מאוד, הוא היה גאון מיוחד במינו, יש שם דבר קצרים ונפלאים (לא פצצות), וחבל שלא מסתכלים שם.

7. אמנם יעוי' בהגה' הגר"פ על הרס"ג (סהמ"צ ח"ג פרשה כ"ז) שכתב בדעת הבה"ג ורס"ג דלאו דלא תסוב נחלה נוהג לדורות ולכן מנהו במנין המצוות ורק הציווי לאחד ממשפחת מטה אבי' תהי' לאשה הותר ואינה נוהגת אלא בדור של באי הארץ עיי"ש בארוכה.
8. ודנו להך מ"ד אי יהני סילוק הבעל למ"ד דדבר שבבממון תנאו קיים.
9. אולי הכוונה אי נימא דלא תשתה כדי שהוא לא ימות.

הברית אברהם

יש ספר ברית אברהם שהיה בזמן הגרע"א והיה גאון מעניין, ויש קושיות מפורסמות שלו, וכותב בהקדמות ספרו בשם סבו שיש שלשה ששינו את העולם, והם התומים, ההפלאה, והנובי, וקשה למה לא הזכיר את השאג"א, ו"ל שאין כמעט שאג"א בעיניי ממונות, משא"כ התומים זה על חו"מ.

חק נתן

ספר חק נתן על קדשים, הוא כתב זאת לפני הבר מצווה, כך המסכימים שם כותבים.

הגר"ח מיזל

הגר"ח אליהו חיים מיזל הגיע לפרנקפורט, ושם לא הכירו אותו ובא לביהכ"ס להתפלל, והיה שם מנהג שרק הרב מתעטף בטלית על ראשו, והשמש שם העיר לו ע"ז פעם פעמים שלש, כי הוריד ושכח ושוב נתן על ראשו, עד שהשמש ראה זאת, והגר"ח היה קטן ונמוך קומה, השמש תפס אותו באמצע התפילה והוציא אותו מחוץ לביהכ"ס, אחר"כ אמר שבאתי למקום של תרבות ונהגו לא כמצופה, אבל הוא לא הקפיד.

החיי אדם

הרע"א מביא את הח"א מוהספר זכור תורת משה. הגר"ח מוולוז'ין כותב בסכמה לחכמת אדם נתפשט בכל גבול ישראל, שאלה: גם בפולין, תשובה: מסתמא לא, שם למדו שו"ע הרב. החיי אדם היה תלמיד של הנודע ביהודה.

הקדן אורה

בהקדמת הקדן אורה מסופר שהיה לו בית חרושת, ובאו ואמרו לו שנסרף, וביקש שייקחו אותו לשם, כי לא היה שם מעולם, ובא ובירך דיין האמות, זה סיפור ליטאי.

הבכורי יעקב

הבכורי יעקב היה גאון גדול, והרע"א מאד כיבד את הבכורי יעקב, וכתב לו שזכה לכוון אליו, ואע"פ שהרע"א היה יותר מבוגר מהבכורי יעקב. הבכורי יעקב כותב באיזה נושא, והאור שמח צועק ע"ז חזק במילים חריפות מאוד, זה לא כ"כ ידוע, העורך לנר היה יותר חשוב מהרבנים הגדולים, ואנחנו פוסקים כמוהו כסדר, בבכורי יעקב.

ההפלאה

בעל ההפלאה כותב שלמד עם אחיו רבי שמעלקא, בלי לחדש חידושים, ובכ"ז מביא ממונו קושיות ותירוצים, ושמעתי מר"מ שרייבר, אודות הגר"ח נתן אדלר (רבו של החת"ס) שהיה כהן, ובא עם קערה ונטלה מזהב לבעל ההפלאה שהיה לוי, על מנת שיטול לו ידיו קודם ברכת כהנים.

היפה עיניים

מסופר על בעל היפה עיניים, שעסק במכירת חמץ לגוי, וערך את כל השטר מכירה, ואחרי שגמור בא אדם בהול, ושפך את הדיו על כל השטר, והגיב בשקט איזה עבודה גדולה, יש כעת.

היד יהודה

היד יהודה זה ספר נפלא, אמנם יש לו ביטויים חריפים, מדבר בחריפות על האחרונים, אבל על הפר"ח כותב, שהוא כותב טוב, כשלומדים עניני תערובת, זה עצה טובה ללמוד בספר יד יהודה, שמסדר את הכל, אבל ללמוד אותו ברצינות, ולא רק את הצימוקים.

הפתחי תשובה

החיבור פתחי תשובה הוא לא מלקט סתם פוסקים, אלא ידע לתמצת תשובות עניניות של הנודע ביהודה, ולהביא את הפסק, ואת הנקודות היסודיות, ולפעמים כמוה נקודות בתשובה אחת, מביא את הפוסקים, ומעיר את הערותיו, ומפלפל ודן בדברי הפוסקים, ומדובר בתשובות של כמה דפים, הפתחי תשובה הוא גאון מיוחד, הוא מאן דאמר גדול ומביא גם מהרע"א והחת"ס, ובעיניי עגונות מאוד מפליא איך שתמצת תשובות עניניות, וכך גם בחו"מ, ה"פתחי תשובה" היה רב בליטא בעיר אוטייאן.

המלבושי יו"ט והגר"מ הורביץ

היה נידון בין המלבושי יו"ט והגר"מ אליעזר משה הורביץ זצ"ל, האם אפשר לחלוק על הגר"א, והגר"מ כותב שהגר"א רצה שכך יהיה שיחלקו עליו, ודרך רבני ליטא

שמופחדים לחלוק על הגר"א, וזה לא דרכינו אלא דרך מנגדינו, יש ביניהם עוד נידונים בהלכה, וכן בעיניי קדשים, שהגר"מ כותב לו בסוף שכשיבנה בית המקדש נראה איך יהיה העבודה, המלבושי יו"ט הגר"א ליפא מירר היה מהשורה הראשונה של הגאונים בדורו חיבר ספר חשוב מאוד ומצוין מאוד, ולא יודעים ממנו בישיבות, גם ההערות של הגר"מ הורביץ זצ"ל על הש"ס, הם סברות מיוחדות במינם, הערות ברורות, בהירות, כל מילה מרגלית כמעט, אבל בתשובות יש לו סברות חדשות, רעיונות חדשים, שלא תמיד מסתדר, וקשה להבין אותם.

תולדות הגר"א

הרבה סיפורים שכתובים על הגר"א הם לא נכונים, ומה שכתבו בני הגר"א בהקדמה לשו"ע ודאי נכון, הרד"ל באדרת אליהו כותב, שיש לו מאות סיפורים על הגר"א שאינם נכונים, והרד"ל שמו מאנשים קרובים, ולכן כותב שכותב רק מה שבטוח שנכון, ובספר קול אליהו מביא סיפורים על הגר"א מכל הבא ליד, יש שם דברים נכונים, ויש שלא בדיוק נכונים, לא כל מה שכתוב שם זה מהגר"א, ויש גם ביאור הגר"א בהלכות מקוואות, שוודאי הגר"א לא כתב זאת, וכן ספר שנות אליהו, לא הכל שם כתב הגר"א, ביאור הגר"א על הירושלמי, הגר"א לא כתב את זה, אבל סומכים ע"ז, ויש כת"י א' ויש כת"י ב'.

הגר"א איש האלוקי

הגר"א איש אלוקים קדוש, אנחנו אנשים קטנים שגם בזמנית מגדלת לא רואים, מסופר על הגר"א זע"א שהיה לו כוחות גוף מיוחדים שעזרו לו מאוד לעמוד בתורה, וזכה לזה מן השמים שסייעו אותו בזה, שנוסף לו כוחות, ואי"ז קשור למש"כ וקו"י ד' יחליפו כח, הגר"ח מוולוז'ין כותב בהקדמה לספרא דצינעווא, תיאור על עמל התורה של הגר"א כותב שם דברים נפלאים על הגר"א, וחבל שלא קוראים שם. ובתפארת ישראל פאה פ"ב מ"ג כותב בשם הגרע"א על הגר"א איש האלוקי, ויש הבדל בין איש אלוקי כמו שכתוב על האריז"ל שהוא ענין של קבלה, לבין איש האלוקי שכתוב על הגר"א שהוא כוונה שמושלם בשלמות, אמרו: שכתוב שהגר"א אמר שיש ג' דפים ברציפות בש"ס, שלא מוזכר שם אביי ורבא, ואמרו: איזה מעלה יש בזה, וכי זה גדלות של הגר"א, זה התפעלות של בעלי בתים, הגר"א לא ידע את כל הש"ס מילה במילה, וכשהיה צריך משהו שאל להג"ר זלמלה, אבל ידע את כל סוגיות הש"ס בעיני. הגר"א ידע את כל התורה מהתנ"ך.

חמץ בערב פסח

מעשה שהגר"א קרא לאחד ממקורביו, ושאל אותו היכן עשית את המצות שלך, וענה היכן, וא"ל הגר"א המצות שלך הכל חמץ, וזה היה בע"פ לפני חצות, ואותו אחד זרק את כל המצות, אותו אחד היה מקורב של הגר"א, ולכן אמר לו את זה, ונתן לו הגר"א מצות, עד כאן המעשה, ואפ"ש"ל מה היה שם, שהרי יש שיטות שגם בערב פסח יש בל יראה ובל ימצא, ויתכן שרק למקורבו צריך לומר, או שפחד שלא ישמעו בקולו, ולכן לא אמר לאחרים, אבל זה קשה לומר.

הגר"א חולק

יש מקום שהגר"א חולק על ראשונים, ולא כמכריע, אלא חולק ממש, לענין דיני קידושין אם ביאה נישואין עושה, הרע"א מתייחס להגר"א כמו לרשב"א, וכידוע החזו"א כותב על הגר"א, והיה כאחד הראשונים, וכן הגר"ח מוולוז'ין אמר, על המג"א שהוא כאחד הראשונים, אגב יש דבר נדיר, בנוגע ביהודה שחולק על הרשב"א, לגבי חקקו ולבסוף קבעו, הגר"א אמר לתלמידו הגר"ח מוולוז'ין שאם יוצא לו בלימוד דלא כהשו"ע שיחלוק, כך הגר"ח כותב את זה במכתב, וז"ל הוזהרתי ממו"ר קדוש ישראל, אבל אחרים מתלמידי הגר"א לא נהגו כך, וחלקו בצורה מאוד מוגבלת, אמנם ה"משכנות יעקב" תלמיד הגר"ח מוולוז'ין חולק כסדר על השו"ע, כמעט אין דומה לו, ולעומת זאת אצל הגרע"א לחלוק על השו"ע לא בא בחשבון, יש בפמ"ג שמזכיר את הגר"א פעם אחת, בספרו הנקרא נטריקון ר"ת נשמה טהורה רוב ימיה קדושה נצחית, ושם מזכיר ששמעו שהגר"א מצא פירוש של מילה בערוך, ושמוח שמחה גדולה.

הגר"א בגלות

מסופר בספר עליות אליהו אודות הגר"ר שאול קנצלוביץ, מו"צ וילנא שהיה עושה סיגופים, וכשבא לפני הגר"א, העיר לו הגר"א ע"ז שלא יעשה, ושאל להגר"א שגם הגר"א עושה סיגופים, ואמרו הגר"א שמתחרט על כך, והשיב הגר"ר שאול, אם כך גם אני מתחרט, עוד מסופר שכעשה הגר"א גלות, פעם אחת הפסיד משום כך קריאת מגילה שאסף עשרה, והם היו ליצים וברחו לו, והצטער על כל ימיו.

הלכות והנהגות

ממזן פוסק הדור רבי משה שטרנבוך שליט"א

פרשת מטות - מסעי תשפ"ו

העולם הזה דומה לפרודור

"אלה מסעי בני ישראל", (ל"ג, א)

יש לדקדק מדוע לא נאמר "אלה מסעי ומחנות" בני ישראל, והלא בהמשך הפרשה נאמר גם המחנות וגם המסעות, וא"כ מדוע לא הוזכרו החניות בפסוק זה.

ונראה דכיון שעיקר תכלית המסעות היה כדי לבוא לארץ ישראל, לא נחשבה החניה כעניין בפני עצמו אלא רק כפרט בעלמא בתוך התכלית הגדולה לנסוע ולבוא לארץ ישראל, ולכן לא נכתב אלא "ויסעו" כיון שהחניה מתבטלת ונבעלת בנסיעה ומוגדרת כחלק ממנה.

ויש ללמוד כעין זה אף לחיי האדם בעולם הזה, שכל עסק האדם בחיי העולם הזה צריך להיות בגדר הכנה לנסיעה הגדולה של האדם לעולם הבא, ואף שנשמת האדם נשלחה להיות בעולם הזה, אבל אין זה כדי לקבוע מקום בעולם הזה אלא רק כדי להיות אמצעי להתעלות אח"כ בעולם הבא.

חיוזוק להתמדת התורה בימי בין הזמנים

לימוד יש כאן לבני הישיבות לימי בין הזמנים, שידעו שהמנוחה הוא רק מנוחה כדי ליסוע ולהמשיך הלאה בעבודת ה' בזמן הבא, אבל אין זה חלילה מנוחה לשם מנוחה, כי אין הפסק בעבודת ה', אלא כל ענין הבין הזמנים הוא לנוח כדי לאסוף כוחות לזמן הבא, ויותר מזה אסור להתבטל מלימודו שאף בימי בין הזמנים אסור לבטל תורה חלילה.

והנה הקדוש החפץ חיים פירש נוסח הברכה בברכות התורה "לעסוק בדברי תורה", שדברי תורה הוא ממש כמו "עסק" לפרנסה, שכמו שבעסק לפרנסה יש הרבה עניינים מסביב למשא ומתן של המסחר, וכגון משרד מזכיר (-האפיס סעקרעטאר) וכיו"ב שתכליתם הוא למנף את המסחר שיצליח ויעלה יפה, וכל אלו הם חלק בלתי נפרד מהעסק, כמו כן אף בתלמוד תורה, כל הדברים הנצרכים לתורה, הרי הם נכללים בתורה בעצמה, ולכן נקראת התורה בשם "עסק" ומשום שכל מי שתומך בתורה הרי הוא חלק מעצם העסק בתורה.

ולפי"ז נמצא שמי שעוסק בבין הזמנים בדברים שירעננו את כוחו ויעזרו לו ללמוד בהתמדה בזמן הבא, הרי זה נחשב כחלק מעסק התורה, שכל מה שמסייע ללימוד התורה נחשב כחלק מעסק התורה, אבל ח"ו לבזוז את הזמן, ועל אחת כמה וכמה שלא להיות בלא עול תורה, שהרי אמרו חז"ל (ירושלמי ברכות פ"ט ה"ה) "אם תעזבני יום, יומיים אעזבך", וא"כ אם יתבטל ח"ו בבין הזמנים, הקב"ה יעזבנו ח"ו, ואז יכול להפסיד על ידי זה את כל מה שלמד גם באמצע הזמן.

שמעתי מבחור שבא לרבינו החזון איש זצ"ל להיפרד שנוסע הביתה ל"בין הזמנים", ואמר לו החזון איש שבבין הזמנים ודאי צריך לנוח להחליף כח ולא צריך ללמוד כמו בתוך הזמן, אבל לכל הפחות חייב ללמוד כמו בעה"ב, ושאל הבחור מה נקרא לימוד כמו בעל הבית, והביא לו החזון איש את דברי הרמב"ם בהלכות ת"ת (פ"א הלכה ב"ב) דסתם בעל אומנות העוסק במלאכתו, מתעסק במלאכתו ג' שעות ולומד תורה תשע שעות, והרי מבואר ש'בעל הבית' על פי התורה הוא מי שלומד תשע שעות ביום ושלוש שעות עובד, ואמר החזון איש דא"כ ילמד בבין הזמנים תשע שעות, ונבהל החזון איש כשמע מהבחור שגם בתוך הזמן מסופק הוא אם לומד תשע שעות.

ושמעתי מהגרא"ז מלצר זצ"ל שבוואלוזין היו לומדים בישיבה בכל יום עד ערב פסח, וראשי ישיבה אמרו שיעור יום יום על דף גמרא רש"י ותוס' בעיון, ולא היה בין הזמנים סביב ימי הפסח, והתאונן על כך שהיום יש בין הזמנים בשלוש חדשים בשנה - ניסן תשרי ואב, מלבד ישישי שבת בכל שבוע.

איסור חנופה במיוחד לפושעי ארץ ישראל

"ולא תחניפו את הארץ אשר אתם בה", (ל"ה, ל"ג)

"הרי זו אזהרה לחנפים".

(ספרי)

כמה הקדמונים פסקו כן להלכה (הרא"ם בעל התוספות, וגאון, ורבי שלמה בן גבירול, ע"י בחפץ חיים, פתיחה לאוין ט"ז שהאריך בזה), שהמחניף לרשע עובר בלא תעשה ד"לא תחניפו את הארץ".

ויש לדקדק מדוע נאמרה אזהרה זו כלפי ארץ ישראל בדווקא, וכמו שנאמר לא תחניפו את הארץ אשר אתם בה, והרי לכאורה אין לזה שייכות לארץ ישראל, אלא היא אזהרה כללית שלא להחניף לרשעים.

ונראה לפרש, שהמחניף לפושעי ארץ ישראל עונשו חמור יותר, כי מלבד עצם עוון החנופה, הנה ע"י מה שמחניף לפושעים שבארץ ישראל, נוטל הוא חלק בחילול קדושת ארץ ישראל הנעשה על ידי הפושעים, והרי הוא עצמו נידון כמי שמטמא את הארץ, ועל כן נאמר כאן "ולא תחניפו את הארץ" לרמז שהמחניף בארץ ישראל עונשו חמור יותר גם על מה שמטמא ארץ ישראל.

וב"ה בזמנינו התרבו לומדי ומוקירי התורה בארץ ישראל בלי שיעור ב"ה, ויכולים אנו לפעול הרבה לשמירת הדת על ידי שנעמוד בחזוקה ונתבע בדין את זכותנו לשמור התורה בארץ ישראל, אך בעוה"ז יש שבמקום לדרוש את זכויותינו לשמור

על התורה הקדושה, מחניפים להם ומתחברים להם.

מספרים על הקדוש החפץ חיים שכתב מכתב לרשע לבקש ממנו סיוע באיזה עניין לצורך שמירת הדת, והתיישב בדעתו והתעכב זמן רב לדון אם לא כתב תיבה אחת של תואר כבוד שאין בה צורך, ואז ייכשל ח"ו בעוון חנופה לרשעים, וכך היה הנהגת גדולי ישראל לדורותיהם שהיו נזהרים מאוד שלא לייקר את הרשעים ולא ליתן להם שוב חשיבות.

והחפץ חיים אמר פעם, "אם לא לחמנו ברשעים אולי עוד נמצא איזה פתח של לימוד זכות, אבל אם מחניפים להם, על זה כבר אין שום לימוד זכות, ועל זה בוודאי הקב"ה יתבע". דוד המלך אמר (תהלים קל"ט, כ"א-כ"ב) "הלא משנאיך ה' אשנא ובתקוממך אתקוטט, תכלית שנאה שנאתים לאויבים היו ל", ושמעתי פעמים רבות מפי מרן הגר"ז זצ"ל, שאף שדוד המלך פתח ואמר "משנאיך ה'", מ"מ סיים ואמר "לאויבים היו ל", והרי שדוד המלך הרגיש ששונאי ה' הם השונאים הפרטיים שלו, וכך צריך להיות התחושה של כל יהודי כלפי שונאי ה' ורודפי הדת בזמנינו, שהם השונאים והרודפים הפרטיים שלו.

מצונות אריות

עם הגה"ק רבי הירש גליקסון זצוק"ל

(מתוך ספר 'מצונות אריות' תשנ"ח למחבר הרב יעקב פרידמן שליט"א על רשותו להעתיק הדברים במסגרת זו לתועלת הרבים)

שבנו ונכנסנו אל הקודש, ושאנו האם הוא כילד ראה את התעצומות הייחודיות של רבי הירש'ל הברסקאי והגור"א.

כאשר הגאון רבי הירש גליקסון היה מתאכסן בבית הור"י, ראינו על פניו ועל כל ההנהגות הייחודיות שלו את פחד ה' הבורע. צריך לומר, האירוח שלו לא היה קל. בגלל ההקפדות הנדירות. ובעקיפין גרם הדבר לאמא טרחה גדולה. ואמא עליה השלום קיבלה את הטרחה הזו בשמחה ואהבה, היא ציפתה לה שנה בשנה, וראתה בדמותו את אחד ממקורות ההשראה של הנינוך ילדיה.

התבוננתי ברבי הירש ובעוצם קדושתו. מעולם לא הסתכל בצורת אשה, וגם כשאנוס היה להתהלך ברחובותיה הסואנים של לונדון, היה פוסע בכפיפות ראש ונמיכות קומה, כדי לא להיכשל במראות אסורות. זה הגיע לכדי כך שבריאותו ניזוקה מאד. חוט-שדרתו וממילא כל קומתו נעשו כפופים ממש בקביעות כלפי מטה.

עקבתי אחריו. עדיין אני זוכר אותו היום. אדם דרוך כל הזמן, שריו כל רגע בחבליה של מחשבה גדולה... כל רגע היו שפתי מרחשין באורייא. אי אפשר היה לפגוש אותו אפילו רגע כמימרא במחשבת בטלה. ראיתי איך לא פסק אפילו להרץ עין מדברי תורה, גם בזמנים שלא היו עת לימוד, כגון כשאכל ושתה או בזמן שהיה יוצא לפעול ולהתרים למען הישיבה, היו שפתי מרחשות דברי תורה. הוא נהג לגרוס בשקט כל הזמן ממש פרקי משניות, הוא גרס - כשם שנשים.

גם כשהיה עסוק בפועל בדברים אחרים, ואפילו תוך כדי דיבור עם אנשים - היה ממלמל בין משפט למשפט משניות על-פה. המלמול הזה של משניות ושדרתו הכפופה בחרדת קודש - היו סימני ההיכר שלו. ניתן לומר שרבי הירש היה מצוי כל רגע בשדה הקרב, מול חרבו המונפת של הייצר הרע, וניתן היה לראות את זה על פניו הדרוכות תמיד.

שאנו את רבי משה במה היה האירוח של רבי הירש קשה.

כיוון שחי בכל הליכותיו מעל למהלך החיים הטבעיים, ומעל למציאות הטבעית של בני תמותה רגילים, ממילא התנגש ללא הרף בעולם החומר שלמרגלותיו. המזון שלו. למשל. לא היה קיים בעולמו המצב הטבעי של בני אדם רגילים כמו קביעת זמן לארוחה. לקבוע ארוחה סדירה, לשבת ולהאכיל את גופו - היה בעיניו השפלה ובזבוז זמן. אלא מה? כשצער הרעב היה מכרסם בגופו ומפריע לו מהריכוז השלם, על כורחו שם לב לדבר ופנה לאכול דבר מה. וגם אז לא היה אוכל ארוחה סדירה. אלא טועם כמי שכפאו שד עד שסבל הרעב התרכך.

הרעב המציק יכול היה להתעורר בשעות לא צפויות. הוא כמובן לא היה תובע את מזונו. ואלמלא עקבנו אחריו כדי לברר מתי תקף אותו רעב ומתי נחלש גופו הקדוש, היה עלול להתעלף מחולשה.

באותם שבועות בשנה ששהה בביתנו הייתה אמא עליה השלום עוקבת בחשאי אחר עבודתו העצומה. ולאחר שעות של מאמץ רוחני עצום כשהבחינה בהיחלשותו, הייתה מגישה לפניו בדממה את מזונו. ואם הרעב הכריע אותו ממש, הוא גם היה טועם מזה.

לרגל התרחבות רשת הכוללים

"תשובות והנהגות"

שע"י מוה רבינו שליט"א

ניתן להירשם לסניפי הכולל לקראת זמן אלול הבעל"ט

| הרישום ייסגר בראש חודש אב |

לתועלת הרבים להלן פרטי זמני וסדר הלימוד בסניפים השונים בארה"ק

סניף מרכז ירושלים (יישוב הישן)

סדר א' מחשבה 16:00 - 19:00

סדר הלימוד: לימוד יסודי של סוגיות הגמ' והראשונים, טוש"ע עם פמ"ג בעיון עד ההלכה למעשה תוך דגש על קניית הפרקטיקה הלכה למעשה, ניתן דגש מיוחד ללימוד ההלכות הנוגעות מאד למעשה בחלק אורח חיים - כעת עוסקים בהלכות סוכה.

| רישום מצומצם |

סניף ירושלים מרכזי - הר נוף (ליטאי)

סדר א' מחשבה 09:30 - עד 13:00

סדר הלימוד: סוגיות בעיון עד ההלכה למעשה תוך דגש על לימוד שורש הסוגיות עד לקניית הפרקטיקה למעשה - כעת עוסקים בלימוד מלאכות שבת, זמן אולן מתחילים מלאכת זורע

סדר ב' מחשבה 15:00 - עד 18:00

סדר הלימוד: לימוד הגמ' עם עיקרי הראשונים בלבד וטוש"ע ומשנ"ב תוך דגש על קניית הפרקטיקה הלכה למעשה, ניתן דגש מיוחד ללימוד ההלכות הנוגעות מאד למעשה בחלק אורח חיים - כעת עוסקים בלימוד הלכות שופר

| ניתן להירשם לסדר אחד |

לתשומת לב: יתכן ומסדר ההסעת שיעור הכולל מרחבי העיר יתרחב לפרטים נוספים: 0534192495 - ניתן להתקשר בין השעות 20:30 - 22:30

סניף בית שמש רמה ד' (יישוב הישן)

סדר א' מחשבה 09:30 - 13:00

סדר הלימוד: סוגיות בעיון עד ההלכה למעשה תוך דגש על לימוד שורש הסוגיות עד לקניית הפרקטיקה הלכה למעשה - כאלול מתחילים מלאכות שבת

סדר ב' מחשבה 16:00 - 19:00

סדר הלימוד: לימוד הגמ' עם עיקרי הראשונים בלבד וטוש"ע ומשנ"ב תוך דגש על קניית הפרקטיקה הלכה למעשה, ניתן דגש מיוחד ללימוד ההלכות הנוגעות מאד למעשה בחלק אורח חיים - כעת מתחילים בלימוד הלכות שופר (תקיעות).

| ניתן להירשם לסדר אחד | רישום מצומצם |

לתשומת לב: בעקבות הביקוש הגדול בסניף זה, הרישום ייסגר בחשעה באב (יהיה התחשבות במקרימים להירשם) לפרטים נוספים: הר"ג ר' משה גוטליב 0548519431

סניף מודיעין עילית משך חכמה (ליטאי)

סדר א' מחשבה 09:00 - 13:00

סדר הלימוד: סוגיות בעיון עד ההלכה למעשה תוך דגש על לימוד שורש הסוגיות עד לקניית הפרקטיקה הלכה למעשה - כעת עוסקים בלימוד מסכת ביצה - הלכות יו"ט

סדר ב' מחשבה 16:00 - 19:00

סדר הלימוד: לימוד גמ' במסכת ביצה להשלמת המסכתא והעניינים הנלמדים בסדר א'.

| ניתן להירשם ליום שלם בלבד | רישום מצומצם |

סניף מודיעין עילית רצופת ש"ס והלכה

סדר א' מחשבה 09:00 - 13:00

סדר הלימוד: לימוד דף גמ' ביום גפ"ת עם יסודי הראשונים, עם חבורות במסגרת הכולל.

סדר ב' מחשבה 16:00 - 19:00

סדר הלימוד: לימוד הגמ' עם עיקרי הראשונים בלבד וטוש"ע ומשנ"ב תוך דגש על קניית הפרקטיקה הלכה למעשה, ניתן דגש מיוחד ללימוד ההלכות הנוגעות מאד למעשה בחלק אורח חיים - כעת עוסקים בלימוד הלכות ד' מינים. | רישום מצומצם |

הרישום יתבצע דרך נדרים פלוס בלבד - ככניסה לממשק "תשובות והנהגות" טופס רישום טרם קבלה.

לתשומת לב: אברך יקר יתכן ותקבל מענה אוטומטי ע"י מספר טלפון 079966554

ומאריך בה עד כלות הכוחות ממש, כלות הכוחות ממש! והייתה שם הרגשה שהוא מוכן בכל רגע למסור את נפשו על קדושת השם!

ההרגשה שקריאת שמע עצמה הייתה סוג של מסירות נפש על קדושת ה' - הייתה חוויה שנחשקה גם היא בלבי.

כל אירוח של רבי הירש היה סעיף בחינוך של אמא עליה השלום. היא הייתה מהלכת נרגשת ונרגשת מעבודתו. הייתה מבקשת מאיתנו שנתבונן וניקח מוסר, והייתה אומרת לנו ברגש גדול:

"חזו בני חביבי, חזו והתבוננו! איך נראה ירא אלוקים. איך יהודי מקדש את עיניו! איך יהודי מנצל את רגעי!"

לימים כשנשאלה מי מגדולי התורה שהתארחו בביתה עורר בה את הרושם הכביר ביותר, הרהרה מעט, והשיבה שרבי הירש גליקסון השאיר בה את הרושם הגדול ביותר.

עוד מנהג נדיר שלו שמור בזכרוני, צורת הנטיילת ידיים שלו הייתה נדירה מאד. רבי הירש נהג ליטול ידיים לסעודה בכלים גדולים מלאים בהרבה מים. הוא גם נהג ליטול ידיו עד המרפק, אף שלא מצאנו לזה מקור בהלכה. הוא טען, שמאחר שהז"ל (שבת ס"ב:) מבטיחים ריבוי שפע למי שנוטל ידיו בריבוי מים, בוודאי יש בזה נחת רוח לבוורא יתברך.

בלבי ובנפשי חקוקה גם הקריאת שמע של רבי הירש. הקריאת שמע שלו הייתה חלק מרכזי בסדר-יומו. הוא היה תמה על יהודים הנחפזים לקרא קריאת שמע ללא הכנה, חלקם מתוך מלמול, והרי זו דאורייתא! דאורייתא! אצל רבי חיים חמ"י היה 'הדאורייתא' לב לבה של העבודה וצורת היהודי!

הייתי מתבונן בו ברגעי הנפש הנשכים ההם, הוא היה נראה בחוש כמי שמוכן בזה הרגע למסור נפשו על קדושת ה'. היה קורא שמע בכיחות עצומות,

לתועלת הכלל ניתן לשלוח עובדות והנהגות ממרן רבינו שליט"א, וכן להצטרף לרשימת התפוצה

לקבלת העלון מידי שבוע בלייל liamg@06050605hhh

דרכי אורה

מטות מסעי תשפ"ו (137)

משולחנו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגאון רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א

מגבית "מסרתי נפשי" עבור ישיבת כולל רשב"י ב"ב - בית מדרשו הגדול של רבינו שליט"א

בימים שקדמו למגבית נערכו מעמדות רבי רושם של התכנסות תלמידים רבתי בראשות רבינו שליט"א באור לט"ז תמוז בעיר פתח תקווה. כמו גם כינוס מרנן ורבנן גדולי הדור שליט"א בראשות מרנן ראש הישיבה הגרמ"ה הירש שליט"א, שהתאחדו על שולחנו המהודר של רבינו שליט"א, אור ל"ז תמוז, בקריאה נרגשת לעמוד בכל עוז לימון רבינו שליט"א, לטובת קיום בית מדרשו הגדול, ישיבת "כולל רשב"י ב"ב".

התכנסות התלמידים בפ"ת

משא רבינו שליט"א

ברשות מרנן ורבנן, אהובי ויקירי.
 "את אחי אנוכי מבקש". זכיתי זה למעלה מחמישים שנה, להחזיק את הישיבה שלנו "כולל רשב"י", והקב"ה עזר לנו שלא החסרנו ולא איחרנו מעולם את התמיכות לאברכים.
 וכל השנים נסעתי בעצמי לאסוף את הכסף, ובסיעתא דשמיא עמדתי בזה. קשה לי לתאר לכם מה עברתי בשבילי זה! ולצערי בשנים האחרונות זה כבר לא בכוחות שלי.
 וכעת אני פשוט מבקש: שכל אחד ואחד יעשה יותר מכפי יכולתו. זו עזרה גדולה בשבילי! והקב"ה ישלם לכם מידה כנגד מידה, כנגד מה שכל אחד ייתן מעצמו וגם שידא שיתנו אחרים.
 והקב"ה יעזור שתהיה סיעתא דשמיא והצלחה גדולה ונוכל תמיד לשמוח יחד, אמון.

רבינו שליט"א בכניסתו למעמד

רבינו שליט"א במשא בהתכנסות התלמידים

בהתאסף ראשי עם: כינוס מרנן ורבנן גדולי הדור שליט"א במעונו

אשרי עין ראתה נועם אצילות הנהגת רבינו שליט"א, אל מול כל אחד ואחד מגדולי התורה והיראה שליט"א, כשבוענו חן, מודה ומבקש את סליחתם על שטרחו להשתתף בגופם בכינוס למען המגבית הגדולה להצלחת בית מדרשו.
 קודם למעמד, אמר רבינו שליט"א לידידו מרנן הגרמ"ה הירש שליט"א כי "קשה עלי הדיבור לבקש על עצמי (-על הישיבה)", מרנן הגרמ"ה שליט"א השיב לעומתו באהבת אמת, כי אני שומע שקצת קשה לראש הישיבה לדבר, אבל אני אדבר חזק, אינני יכול לדבר כמו שרה"י מודבר, אבל אני אדבר חזק".

כינוס גדולי הדור במעונו של רבינו שליט"א

רבינו שליט"א עם מרנן הגרמ"ה שליט"א

'ולא שנטלתי מעצמי'

בוה מר' הספורטו (לב, כב), שמשו רבינו נתרצה לדבריהם והסכים להקדים את נתינת חלקם כדי להימנע מהמחלוקת, והרי לנו שאף שניתן בהסכמתו של משה ועפ"י דין גמור, עדיין נותר בו רושם מסוים של דבר שהאדם ביקש לעצמו.

ומכאן יש ללמוד יסוד גדול בדרכי התפילה, דהנה מצוה לבקש רחמים על כל מחסורו של האדם, אכן יש לבקש רק את עצם השפע, הפרנסה והבריאות, להעתיק לישועה והצלחה, אך "להשאיר" בידיו של הקב"ה את האופן שבו תבוא הברכה. כי פעמים שמבקשים לא רק את עיקר הישועה, אלא שואפים ג"כ לקבוע את צורתה, לא רק את עצמותו של השפע, אלא גם את הנתיב שבו יגיע, ובכך מבקשים במידה מסוימת לעצב בעצמנו את מתנת השמים.

ויסוד זה למדתי מכתביו של אא"ה הגה"צ רבי אליעזר ברגמן זצוק"ל, שנדפסו באנדרט "ישאו הרים שלום". באחד ממכתביו אל חותנו, הצדיק רבי מענדיל רוזנבאום זצ"ל מצעהל, כתב שהוא מוכן תמיד להתפלל על הצלחתם של התומכים והמחזיקים בלומדי התורה, אך אינו מסכים להתפלל על ענין מסוים ומוגדר שהם מבקשים שיעליה, מפני שאין ראוי לאדם לכונן את ההנהגה העליונה למסלול אחד שקבע לעצמו, אלא עליו לבקש רחמים על עצם הטובה ולהניח לפני הקב"ה את

ויאמרו אם מצינו חן בעיניך יתן את הארץ ויתן את העבדנו אל תעבדנו את ה' (ל"ב, ה) במשנה במס' ביכורים (פ"א מ"י) מובאת שיטת רבי יוסי הגלילי שאין מביאים ביכורים מעבר הירדן לפי שאינה בכלל 'ארץ זבת חלב ודבש'. אולם בירושלמי (שם ה"ח) הובא טעם נוסף בברייתא, שנלמד מן הכתוב במקרא ביכורים: 'אשר נתת לי השם - ולא שנטלתי מעצמי'. והדברים טעונים ביאור, דסו"ס עבר הירדן ניתן לבני גד ובני ראובן עפ"י ה' ע"י משה רבינו, ולא עוד אלא שקיימו כל התנאים שנצטוו בהם, עברו חלוצים לפני אחיהם, ועמדו בנאמנותם עד תום הכיבוש והחלוקה, וא"כ במה נגרע חלקם, עד שאין עליו התואר 'אשר נתת לי'.

ונראה שבוה גילה לנו הירושלמי יסוד דק בדרכי ההשגחה. ודאי שגם עבר הירדן הוא בכלל מתנתו של מקום, אלא שאי"ז מתנה שנתקבלה כולה מצד רצון שמים בלבד, אלא יש בה גם צד של בחירת האדם. בני גד ובני ראובן הם שביקשו, הם שייזמו, והם שעמדו על דעתם לקבל דווקא נחלה זו. ואף שמשו רבינו נענה להם, ואף שהנתינה עצמה נעשתה על פי ה', מ"מ עצם העובדה שהאדם קבע לעצמו את צורת המתנה ואת גבולותיה, ונתעקש עליה עד שניתנה לו, הר"ז גרע במקצת משלמות הבחינה של 'אשר נתת לי', עד שיש בה צד של 'נטלתי מעצמי'. ויש להעיר

בחירת הדרך שבה תושפע.

זו משמעותו העמוקה של 'אשר נתת לי השם', לא רק שהמתנה באה מאת ה', אלא שגם צורתה, זמנה, אופיה ודרכי הופעתה נבחרו על ידי רצונו ית'. וכל שהאדם מניח מקום רחב יותר לבחירת

'ואתנו אחוזות נחלתנו'

מחילול שבת, ועושים כל שביכולתנו להקדים את המלאכה. השיב לו חברו: יש בינינו הבדל דק, אך יסודי. אתה ממהר כדי שלא לחלל שבת, ואני קיבלתי על עצמי קבלה גמורה שעושים דקות קודם זמן הדלקת הנרות אני מפסיק לעבוד, ידא המחזיק אשר ידא, וגם אם תישאר סחורה בחוץ ויגרום לי הפסד ממוץ, אני ממשיך בעבודה. נמצא שכל הזריות שלי במשך יום ישישי אינה נובעת רק מן הרצון לשמור שבת, אלא גם מן הרצון שלא להפסיד את ממוצי. אני ממהר כדי להציל את הסחורה, ואילו אתה ממהר כדי שלא לחלל שבת. ואף ששנינו שומרי שבת במידה שורה, מ"מ הכוחות המעוררים באדם כדי למנוע הפסד מוחשי - שונים הם, ומתוך כך נולדת זריות חזקה ועמוקה יותר.

וי"ל עפ"י בעומק מוונתו של משה רבינו, שלא חשש על עצם קיום התנאי ע"כ"ו, שהרי גם לאחר הנתינה היו מפסידים את נחלתם אילו לא היו עוברים חלוצים. אלא שביקש שהמעבר יהא אצלם הדרך לזכות בנחלתם, כדי שהזריות תצמח מתוך הרצון לזכות בעבר הירדן, ולא רק מתוך הרצון לעמוד בהבטחתם.

אלא שהם דרשו 'ואתנו אחוזות נחלתנו מעבר לירדן', והיינו שתהא נחלתם מוחזקת בידם כבר מעתה, וע"כ' הספרנו שכדי שלא להיכנס במחלוקת הסכים משה לדבריהם, לפי שה' בטוח שבסופו של דבר יקימו את התנאי, אלא שיותר על הדרך השלמה יותר לעורר את הכוחות המביאים את האדם לירי זריות.

ויסוד זה שייך אף אצל בני תורה, כי פעמים שאדם מבקש להגיע בזמן לסדרי הישיבה, אלא שבשעות הבוקר מוזהמים לפניו עניינים שונים, צורכי ביתו, סידורים חיצוניים ודברים חשובים ודחופים, והוא אומר לעצמו שיפסיק הכול ואח"כ יבוא לבית המדרש. אולם פעמים שמציאות זו עצמה גורמת לאיחורים קבועים. והעצה, לקבל קבלה ברורה שאינה נתונה למשא ומתן, שבשעה היעודה כבר ידו' בבית המדרש, ומה שלא יספיק יידחה לאח"כ. והנה מרגע שהחלטה נעשית, משתנה כל צורת ההתייחסות אל הזמן, כי שוב אין האדם ממהר רק כדי להגיע בזמן ל'סדר', אלא כדי להספיק את עניינו, וכשם שאדם מודרז להציל את ממוצו, כך מודרז להספיק את צרכיו קודם השעה שנקבעה.

ונמצא שאין העיקר רק בעצם החיוב, אלא גם האופן שבו האדם מעמיד את הדבר בנפשו. במקום שאדם חש שכל השגתו תלויה במעשיו, מתגלים בו כוחות של זריות ומסירות שלא היו מתגלים בדרך אחרת. ומשה רבינו, בחכמתו האלוהית, לימדנו שאין די בכך שהאדם יה' מחויב לעשות את הטוב, אלא עליו לסדר את חייו באופן שהטוב יה' הדבר שאליו הוא שואף ומבקש להגיע, ואז נעשית עבודתו חיה, פנימית ומלאה זריות.

תורה תבלין

וז"ש הרמב"ם בסוף הלכות איסורי ביאה (פ"ב ה"א): 'אפנה עצמי ומחשבתו לד' וירחיב דעתו בחכמה שאין מחשבת עריות מתגברת אלא בלב הפניו מן החכמה', אין הרמב"ם נותן כאן עצה טובה בלבד, אלא מגלה יסוד בדרכי נפש האדם. היצר אינו יוצר את הריקנות, אלא מוצא את מקומו במקום שנתרוקן מן התורה. לב המלא בחכמה אינו כלי הראוי לקבל מחשבות זרות, ואילו לב הפוסק שקידת התורה נעשה מוכן להן מאליו. ונמצא שאין המאבק ביצר מתחיל בשעת הניסיון, אלא זמן רב קודם לכן. השאלה העיקרית היא במה טרוד לבו של אדם במשך היום. אם מחשבתו שבה תמיד אל התורה, בשבתו ובכלתו בדרך, הרי התורה עצמה נעשית לו שומר ומגן. אולם משעה שאדם נוסע ממדבר סיני, אף אם נדמה לו שלא אירע דבר, כבר החלה ירידה שסופה לעולה להביא לידי 'קברות התאוה'. והנה עומק דברי חז"ל 'בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין', אי"ו שהתורה מצטרפת אל האדם רק בשעת מלחמתו ביצר, אלא שהיא מונעת מראש את צמיחתו. כל זמן שאדם דבוק בסני, אין לקברות התאוה שליטה עליו, ורק משעת נסיעתו מסני מתחלת ירידתו.

עבד ל' חיותא טפי

לפיכך לא רצתה שיחי' בתחושת עקירה מקדושת ארץ ישראל, ולא רצתה שיששה שנים ארוכות בציפי' שאין לה כל אפשרות להתממש. גם כשנזרת התורה גלות, אי"ו כדי לשבור את האדם, אלא להעמידו במצב שיוכל להמשיך לחיות עם תוחלת ותקווה. ולפי"ו נראה להוסיף במ"ש חז"ל עה"פ (דברים ד') 'ונס אל אחת מן הערים האל וחי', ואמרו (גיטין י"ב א') 'וחי' עבד ליה חיותא טפי עי"ש, ואמרו שיש לספק לרועה כל צרכי מחייתו עד שאמרו 'רבו גולה עמו' כדי שלא נחסר ממנו אף מזון הרוחני, שהוא עסק התורה. ולכאורה יש להבין, הלא די ה"י בכך שגנציל אותו מנואל הדם ונעמידו במקום מבטחים, ומה יש לדאוג לו יותר מכלל אדם. אלא נראה שאין 'וחי' דין פרטי במזונות בלבד, אלא הגדרה כוללת לכל גלות הרועה. אין התורה שולחת אותו לגלות רק בשביל שיתקיים, אלא כדי שיחי', חיים של תורה, של תקווה וציפי' לשוב לביתו, חיים שאין בהם ניתוק גמור מסביבתו הרוחנית, ואין בהם תחושת ייאוש וחוסר מוצא. לפיכך אמרו חז"ל שרבו גולה עמו, שכן אין חיותו של אדם שלמה בלא תורה, וחיי התורה הם עיקר חיותו.

זהו עומק חידושה של תורה בפרשת רועה, אין הגלות נועדה להפוך את האדם לגולה, אלא אדרבה, להעמידו במקום שיוכל לשוב ולחיות. לשם כך ניתנו לו ערי מקלט, ניתנה לו תורה ע"י שרבו גולה עמו, וניתנה לו תקווה על ידי תליית יציאתו במיתת הכהן הגדול. כי כל עניינה של גלות זו אינו אלא להביא למצב של 'וחי', לא להתורו במצב של ניתוק ונדוד, ומתוך כך מתגלים עומק הרחמים של התורה"ק, שאף מי שנגזרה עליו גלות על מעשה חמור, אין התורה מסתפקת בהצלתו מיד גואל הדם, אלא מבקשת להעמידו במסגרת חיים של תורה, של תקווה ושל יישוב הדעת, עד שתהא גלותו עצמה דרך של תיקון והשבה אל מקומו הראוי.

ויתן להם משה לבני גד ולבני ראובן וגו' את מוקלטות סיון מוקלטות עוג מוקלטות הקשו הארץ לעריה בקבלת ערי הארץ קביל (ל"ב, ט"ז)

הנה בתחילה נער משה רבינו בבני גד ובבני ראובן באמרו: ולמה תניאנו את לב בני"ו ואף השוה מעשיהם למעשה המרגלים, עד שאמר 'והנה קמתם תחת אבותיכם תרבות אנשים חטאים', ואף אחר שקיבלו על עצמם לעבור חלוצים לפני ה', כרת עמם משה את התנאי הידוע, תנאי בני גד ובני ראובן, וציוה ע"ז את אלעזר הכהן ויהושע בן נון ואמר 'אם יעברו בני גד ובני ראובן אתכם את הירדן וגו' ונתתם להם את ארץ הגלעד לאחיהם, ואם לא יעברו חלוצים אתכם ונאחזו בתכם בארץ כנען'. ולכא"פ יש לתמוה שהרי מיד אח"כ נא' ויתן להם משה לבני גד ולבני ראובן וגו', והנה מתחילה לא ספק עליהם, עד שהתנה עמם תנאי כפול וציוה שלא יקבלו את נחלתם אלא לאחר שישבו מן המלחמה, ומה ראה עתה ליתן להם את הארץ כבר מעתה, וכיצד נתבטל החשש הראשון.

וכבר עמד ע"ז הספרנו וכו' ויצו משה' צוה שלא יתנו לאלה את ארץ סיון ועוג אלא אחר שישבו מכיבוש הארץ כאמרו 'ונכבשה הארץ ואחר תשובו והיתה הארץ הזאת לכם' ולא קודם לכן, והם לא קבלו זה ואמרו 'נחנו נעבור חלוצים ואתנו אחוזות נחלתנו' שתה' ברשותנו בעת שנעבור את הירדן. ויתן להם משה' כדי שלא יחשבו במחלוקת הסכים משה לדבריהם עכ"ל, אולם עדיין צריכים הדברים ביאור, מ"מ שיהיה משה רבינו הראשונים.

ונראה שלא ה' כאן שינוי בדעתו של משה כלל, כי אף לאחר שנתן להם את הארץ ה' התנאי קיים במלוא תוקפו, ואם לא היו עוברים חלוצים ה' כל הנתנה מתבטלת למפרע. נמצא שלא מצד עצם קיום התנאי היה למשה מקום לחשוש, אלא מצד אחר. ונראה שמשה רבינו ביקש לעורר בב"ג ובב"ז כח פנימי שיביאם לעמוד בדבריהם. לא די ה' לו שיהיו מחויבים לעבור חלוצים, אלא רצה שיהא המעבר נתפס אצלם כמעשה שעל ידו יזכו בנחלתם, ולא כקיום הבטחה בלבד. שכן יש חילוק גדול בין אדם הנושא מפני שקיבל עליו דבר, לבין אדם הרואה במעשיו את הדרך להשגת קניינו ונחלתו, במקום שאדם חש שכל זכייתו תלויה במעשיו, מתעוררים בו כוחות גדולים יותר של זריות ומסירות.

ויסוד זה בכוחות נפש האדם, שמעתי מפי הגה"צ רבי מנדל שיינץ זצ"ל, בשעה שביקר אצל מו"ר מרן התוה"א זצ"ל, וסיפר על ב' יהודים ידאים ושלמים שהתגוררו בחיפה ועסקו במסחר של יבוא סחורות מזרחי, ופעמים שהיו הסחורה מנינות ביום ישישי והיו נזרמים מאד מחילול ש"ק וממחרים לפרוק את המטען ולהכניסו למחסנים קודם כניסת השבת. והנה ה' ה' מספיק תמיד לסיים את מלאכתו מבעוד יום, וחברו, אף שה' ג"כ ממהר ככל יכולתו, ה' מגיע פעם אחר פעם סמוך לבין השמשות ומצטער ע"ז. וישאל את חברו הא' מהו סוד הדבר? הרי שנינו יר"ש ונהירים

וישעו ממדבר סיני ויחננו בקברת התאוה (ל"ה, ט"ז)

בס' תורת משה להח"ס ז"ל עמוד על סמיכות מופלאה זו, דהנה אחז"ל (שבת פט ע"ב) שנשעו ישראל מהר סיני 'כתינוק הבורח מבית הספר', ומיד אח"כ באו לקברות התאוה, וי"ל שאין הכוונת אל לספר סדר המסעות בלבד, אלא ללמד סדר ירידתו של האדם, כי כל זמן שישאר חנוני אצל סיני, שרויים הם באור התורה, ודבוקות בה מרוכזות אותם וסומרות עליהם. אך משעה ש'וישעו ממדבר סיני', מיד 'ויחננו בקברות התאוה', ללמדך שאין הירידה מתחילה מן התאוה, אלא מן ההתרחקות מן התורה, ולא אחת ביטול התורה הוא שורש התאוה וסיבתה. ויסוד זה מתבאר בד' רבנו הגה"א זצ"ל ב'אדרת אליהו' (ואתחנן), כי כל עשרת הדיברות כלולים בפרשה הא' של ק"ש, ועה"פ 'ודברת בסם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך' פי' הגה"א ז"ל שהוא מכוון כנגד הדיבר האחרון 'לא תחמוד', ולכאורה מה שייכות יש בין מצות ת"ת לבין איסור לא תחמוד, אלא שבכך גופא טמון סוד קיום הדיבור, כי אין התורה מזהירה בלבד שלא יחמוד האדם, אלא מורה היא את הדרך שלא יבוא לידי כך, וכל זמן שפיו ולבו של אדם עסוקים ב'ודברת בסם', אין החמדה קונה מקום בלבו, שכן אין מחשבת התורה ומחשבת החמדה דרות יחד.

והערים אשר נתנו שש ערי מקלטות תחיתת לבם (ל"ה, ט"ז)

אחז"ל (מכות ט ע"ב) שג' ערי מקלט שהבדיל משה רבינו בעבר הירדן לא היו קולטות עד שהובדלו גם ה' הערים שבארץ כנען, שנא' 'שש ערי מקלט תהייה' עד שיהיו כולן קולטות כא' עי"ש, ולכאורה יש להבין כיון שכבר הובדלו אותן ערים, מה טעם עיכבה התורה את קליטתן.

וב'משך חכמה' כאן ביאר ב' טעמים נפלאים. הא', שלא רצתה התורה שמפני אימת גואל הדם יהא הרועה בשוגג נאלץ להימלט דווקא לעבר הירדן, שמעלתו פחותה מקדושת ארץ ישראל המערבית ויש בו בחינה מסוימת של חוץ לארץ. לפיכך עיכבה התורה את קליטת הערים עד שתעמוד לפניו האפשרות להימלט גם לערי המקלט שבתוך א"י עצמה. ומכאן מתגלה עד כמה חביבה ושייבת א"י בעיני התורה, ואף שמענין הלכה שמונת לצאת מן הארץ לצורך לימוד תורה, לישא אשה ובשעת הדחק, מ"מ לא רצתה התורה שמעוזה שהיא עצמה ציוות, תהא גורמת, אפי' בעקיפין, להרחיקו של אדם מקדושת א"י, ואף במקום שהגלות עצמה היא תיקון וספירה, ביקשה התורה לעצמה את תחושת העקירה ממעלת ישיבת הארץ.

טעם נוסף כ' ה'משך חכמה', שדרכו של הרועה בשוגג לצפות תמיד למותו של הכהן הגדול, שאז ישוב לביתו, שנא' וישב בה עד מות הכהן הגדול, והנה אמר הש"ת שאלעזר הכהן יה' בחלוקת הארץ, ונמצא שהרועה מיואש מלחזור עד התחל הארץ, לכן כבה"ג שלא יה' לו תקווה לשוב תיכף לא אמרה תורה לגלות עכ"ל, אילו היתה הגלות מתחילה מיד, ה' הרועה חי בתקווה שאין לה אפשרות להתממש, והדבר ה' עלול להביא לידי שבחון רוח וייאוש, לפיכך עיכבה התורה את קליטת הערים עד לאחר הירושה והישיבה, שנא' תהא תקוות קרובה אל הדעת.

ונראה שב' הטעמים הללו נובעים מיסוד א', כי התורה אינה מסתפקת בקביעת גרדי הדין, אלא מבקשת שגם אופן קיומם יה' באופן הראוי לחיות בו. אין די בכך שמבחינה הלכתית יש מקום לקליטת הרועה, אלא התורה חפצה שגם נפשו תישאר מיושבת עליו, ושלא תישבר רוחו בגלותו.

מכירת הדבד

ממזן ראש לראשי הישיבות רבינו הגר"ד פוברסקי שליט"א

בד בבד | על התורה

מכתב בענין גלות

י"ב בתמוז תשס"א

כב' ידי"ע הרה"ג היקר והנעלה הר"ר ישראל רוט נ"י שלו' וברכה וכט"ס

ע"ד שאלתך בדברי החת"ס חו"מ סימן קפ"ד דחז"ל פטור מגלות הרופא שהמית החולה, מדברי השו"ע ביו"ד סימן של"ו סעיף א', הנה יסוד דברי החת"ס הוא עפ"י הגמ' ב"ק צ"ט ב' טבח אומן שהזיק פטור, והובא בשו"ע חו"מ סימן ש"ו סעיף ד' וז"ל: ואם שחט בחנם אם היה טבח מומחה פטור. וכ"ה במשנה בכורות כ"ח ב' כדין דיין שטעה, אם היה מומחה לרבים פטור, ויסודו הוא מדין אונס.

והנה הרי גם בדיני גלות קרוב לאונס פטור, ורופא אומן דינו כטבח אומן, ואמנם בשו"ע יו"ד שם כתב שהרופא הבקי שריפא ברשות בי"ד פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים, ומקורו בתוספתא ב"ק פ"ו ויסוד פטורו מדיני אדם הוא כנ"ל שכפי הנראה לעיניי הרי הוא כאנוס וה' יראה ללב ולכן דינו מסור לשמים.

אמנם להלן שם איתא ואם המית וכו' גולה על ידו, ובביאור הגר"א שם כתב מקורו מדברי הרמב"ן בספר תורת האדם, והנה הרמב"ן שם הביא דברי התוספתא הנ"ל רופא אומן שריפא וכו' והזיק פטור מדיני אדם וכו', וכתב וז"ל: אלא שאינו פטור מדיני שמים עד שמשלם הנזק ויגלה על המיתה, ונראה כוונתו דגם בגלות פטור בדיני אדם אלא כדין שמים שאני וה' יראה ללב, ואם יש בו אשמה יקוים בו ענין גלות בדרכי שמים כדאיתא במכות י' ב', אבל עכ"פ בדיני אדם פטור מגלות, וכך היא כוונת החת"ס, ודברי השו"ע יש לפרש כדברי הרמב"ן שהוא כדיני שמים, והרי אין השו"ע מביא דיני גלות בב"ד שאין נוהג בזה"ז, וע"ע קידושין פ"ב א' טוב שברופאים לגיהנם וע' פירש"י שם. ויש לפרש הדברים גם עפ"י דרך הנ"ל, שאפילו טוב שברופאים אם שגג והמית ויש בו אשמה דינו מסור לשמים.

ואחתום שלום בברכה וביקר, ברוך דוב פוברסקי

מעלת ארץ ישראל

שמעתי פעם ממז"ר מרן הגר"ד פוברסקי שליט"א שג' ענינים נאמרו בארץ ישראל, הראשון עצם מעלת ארץ ישראל חשיבותה וקדושתה ודבר זה כבר היה קודם שנכנסו ישראל כמפורש בכמה מקומות וכבר מברית העולם היה כן, וכדאיתא בגמרא מס' תענית י"א א' ת"ר ארץ ישראל נבראת תחילה וכל העולם כולו לבסוף וראה שם כל הסוגיא, וכן בגמרא מסכת כתובות ק"ב המדברת בשבחה של ארץ ישראל שאינו תלוי בביאת ישראל וכיבוש אלא מתחילת הבריאה יעו"ש. וכן יצחק אבינו לא יצא

מארץ ישראל לעולם משום שנתקדש בעקידה וכמאמרי חז"ל בענין זה. השני, דין ממון שזכו ישראל בארץ כמו שנשבע הקב"ה לאבותינו לתת לנו ומבואר בגמרא שזכיה זו חלה גם קודם ביאתם אל הארץ, וראה בגמרא מסכת בבא בתרא ק"א שרבי אליעזר סובר שאברהם אבינו זכה בא ע"י הילוך יעו"ש. וכן בגמרא שם קי"ט א' נאמר שארץ ישראל מוחזקת לנו מאבותינו, ולכן נטל צלפחד שהיה בכור ב' חלקים שכבר היה מוחזק לאחר אביו אף שמת במדבר יעו"ש. וכן מבואר בירושלמי חלה פרק ב' שלמפרע ירשו דאמר ר"ד בשם רשב"י לזרעך אתן אין כתיב אלא לזרעך נתתי שכבר נתתי יעו"ש.

השלישי קדושת ארץ ישראל, והיא גמר קדושתה לתרומות ומעשרות ולשאר מצוות התלויות באה וזה נעשה ע"י הכיבוש בימי יהושע. (הגר"א שלזינגר שליט"א בס' אוצר התורה)

הטעם שאסור להשבע אפילו באמת

וַיִּדְבֹר מֹשֶׁה אֶל רָאשֵׁי הַמָּטוֹת לֵבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר וכו' אִישׁ כִּי יִדָּר נָדָר לַה' אוֹ הַשְּׁבַע שְׁבַע וְגו'. (ל' ב' - ג')

נמסרה פרשה זו לראשי המטות ומשונה בזה מכל פרשיות שבתורה, וצריך ביאור, איתא בחז"ל [במדבר רבה כ"ב א']:

וַיִּדְבֹר מֹשֶׁה אֶל רָאשֵׁי הַמָּטוֹת אִישׁ כִּי יִדָּר נָדָר לַה', הדא הוא דכתיב (ירמיה ד') וְנִשְׁבַּעְתָּ חַי ה' בְּאֶמְתָּ בְּמִשְׁפָּט וּבְצִדְקָה, אמר להם הקב"ה לישראל לא תהיו סבורים שהותר לכם להשבע בשמי, אפילו באמת אין אתה רשאי להשבע בשמי, אלא אם כן יהיה בך כל המדות האלו, אַתְּ ה' אֱלֹהֶיךָ תִּירָא, שתהא כאותן שנקראו יראי אלקים, אברהם, איוב, ויוסף, אברהם דכתיב וכו', הוי אַתְּ ה' אֱלֹהֶיךָ תִּירָא, וְאִתָּא תַעֲבֹד, אם אתה מפנה עצמך לתורה ולעסוק במצוות, ואין לך עבודה אחרת, לכך נאמר וְאִתָּא תַעֲבֹד, וְבֹא תִדְבֹק, וכי יכול אדם לידבק בשכינה, והלא כבר נאמר כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אֲכָלָה הוּא, אלא לומר לך כל המשיא בתו לתלמיד שקורא ושונה, ועושה פרקמטיא ומהנהו מנכסיו, זהו שנאמר עליו וְבֹא תִדְבֹק, אם יש בך כל המדות האלו אתה רשאי להשבע, ואם לאו אין אתה רשאי להשבע, וכו' ע"כ.

וכבר מובן בזה מדוע לראשי המטות דוקא נמסרה פרשה זו, כי באמת רק גדולי ישראל הם רשאים להשבע אפילו שבועת אמת.

ואלו שהזכירו חז"ל הם אותם שנכתב עליהם בתורה שהם יראי אלקים, וכבר נתבאר במק"א דמה שנכתב בתורה מורה על שלימות, שהרבה דרגות יש במעלת היראה וכשנאמר על אברהם [בראשית כ"ב י"ב] כִּי עָתָה יִדְעָתִי כִּי יִרְאָ אֱלֹהִים אֶתָּה וְגו', והרי כבר עמד בתשעה נסיונות, ומהו עתה ידעתי, אלא שכעת השלים עצמו ונעשה ירא בשלימות, וכן ביוסף כתיב [בראשית מ"ב י"ח] אֶת הָאֱלֹהִים אָנִי יֵרָא, כי לשבועה לא סגי ביראת שמים גרידא,

ויתכן דאצלו אין נצרץ עניינים אלו דוקא של משיא בתו ועושה פרקמטיא ומהנה תלמידי חכמים, ודברים אלו נאמרו למי שאינו תלמיד חכם שבמעשים אלו יזכה זכות תורה, וכונת חז"ל רק ליסוד הדברים שלדבקות צריך גם מעשי דבקות, וצ"ע בזה.

והא דבאמת כן הוא שגם שבועת אמת אסורה למי שאין בו מידות הללו, נראה משום דאמת יש בה מדריגות רבות, ומו"ר הגרא"א דסלר זצ"ל אמר שאין בעולם הזה אמת מושלמת [אבסולוטית], ומהות עולם הזה הוא עלמא דשיקרא, ורק בעולם הבא יתכן אמת בשלימות, והוא נקרא עלמא דקשוט, והטעם לזה מפני שכל דבר שאין לו קיום לעולם אינו אמת לגמרי, כי אמת מוחלטת הוא גם קיום נצחי, וחוטמו של הקב"ה אמת כדאי' בשבת נה. ובכ"ד, ואף דכמה שמות יש לו למקום ברוך הוא, חוטמו הוא אמת, וענין חותם הוא שזה מציאותו יתברך שהוא אמת וקיים לעד, ולכן אף דבר שהוא אמת, לא שייך עליו שבועה בשמו של הקב"ה, שלא יתכן כאן אמת מוחלטת בשיעור כזה של שמו של הקב"ה, ובזיון הוא לשמו יתברך לדמות חפצי עולם הזה שהם אמת כמו ששמו אמת. אבל אותם שיש בהם ג' מידות אלו, הם אינם בני עולם הזה כלל, וגם בחייהם כאן בני עולם הבא הם, וכל חפציהם חפצי שמים, ולכן להם הותר להשבע בשמו של הקב"ה. (מדו בד)

אלא רק ירא שמים בשלימות הוא הראוי להשבע ואפילו שבועת אמת.

והמידה השניה הנצרכת לזה היא נאטו תעבד, והיינו שרק אותו תעבוד, וכמו שאמרו חז"ל אתה מפנה עצמך לתורה ולעסוק במצות ואין לך עבודה אחרת, וכל שיש לו גם דברים אחרים, כבר אינו עובד ה' מושלם ואינו ראוי להשבע.

והמידה השלישית היא ובו תדבק, ופירשו לנו חז"ל הדרך לזה על ידי שמשא בתו לתלמיד חכם ועושה פרקמטיא ומהנהו מנכסיו, וצריך ביאור אחר שהוא כבר ירא שמים בשלימות, ואין לו בחייו דבר מלבד עבודת ה', מה חסר לו עדיין בדבקות בקב"ה, שאנו אומרים לו שכדי להדבק בקב"ה צריך להשיא בתו לתלמיד חכם, והרי הוא גופי' תלמיד חכם, ואם אחר ישיא לו בתו הרי הוא מתדבק בשכינה, והוא גוף הקדושה, ומה נוסף בזה מידה שלישית של ובו תדבק, וצ"ע.

ומבואר בדבריהם ענין מחודש דלשלימות הדבקות בקב"ה לא סגי בדבקות הדעת בלבד, וירא שמים ועובד ה' בשלימות קדוש הוא, אולם עדיין צריך מעשי דבקות, והם צריכים להעשות באופן של אחד שהוא כעומד מן הצד, וחפץ לידבק בשכינה, שעושה זאת על ידי שמשא בתו לתלמיד חכם.

ללכת בדרכיו

יארציט הגאון הגדול רבי משה מרדכי חדש זצ"ל ראש ישיבת אור אלחנן – גלב"ע כח תמוז תשע"ו

אומר כי דברי תורתו של רבינו הרי הם משמחי לב ומאירי עיניים, כשהיו נכדיו שומעו לקחו של רבינו בביתו בשבתות וכד' היה מבקש מהם לשמוע מה חידש רבינו שליט"א בשיעוריו ותמיד היה שולח בידם קושיא או הערה על הדברים. כשחלה הגרמ"מ זצ"ל הטריח רבינו שליט"א את עצמו לבקרו בחדרו שבבית החולים ומיד שנכנס רבינו אמר הגרמ"מ, טוב שהראש ישיבה הגיע כי יש לי כמה שאלות

במסכת גיטין בה אנו עסוקים כעת. גיטין עברו למסכת נדרים בה עסקו בישיבת פוניבז' צוותת הרפואה עמדו פעורי פה מבית המדרש זוטא שצמח לנגד עיניהם, כשיצא רבינו שליט"א קרא לרופאים ואמר להם זכיתם לטפל בספר תורה חי, בהספדו לפני מיטתו והפליא רבינו שליט"א במעשה זה שהתורה הקדושה היתה עיקר שיגו ושיחו של ראש הישיבה הגדול זצ"ל גם

בימי מחלתו. להלן דברי ההספד שנשא רבינו שליט"א במסע הלוויה.

"ותצא אש מלפניה" אוי, אש גדולה יצאה משמים ולקחה את רבי משה. כתוב כחז"ל כשמתו נדב ואביהוא אמר משה רבינו שהם גדולים יותר ממנו "בקרובי אקדש", האש שאכלה אותם לא הייתה סתם אש, זו הייתה אותה אש שירדה משמים לאכול את העולה, והאש הזו בעצמה אכלה גם את נדב ואביהוא. זולא הייתה סתם שריפה, זה היה קרבן עולה שעלה לשמים, כי הקב"ה לוקח מהמובחר.

בשמחה עם רבינו מרן שליט"א ומרן הגר"מ מאיר זצ"ל

קשר רב שנים היה בין רבינו מרן שליט"א להגר"מ זצ"ל בן זקוניו של רבו מיישיבת חברון הגר"מ חדש זצ"ל, כבר בבחרותו שלחו אביו הגדול זצ"ל לשוחח בד"ת עם רבינו שליט"א, וכפי ששמענו מפיו כי בצעירותו נלווה לגיסו מרן הגר"מ אזרחי זצ"ל בביקוריו אצל רבינו שליט"א והיה הגרמ"מ זצ"ל מתאר בערגה את המחזה המופלא שאריות מתנצחים ביניהם בדברי תורה. במרוצת השנים התהדק הקשר וכשזכה לייסד את ישיבתו 'אור אלחנן' היה עולה כסדר למעונו של מרן הגר"ד פוברסקי זצ"ל לקבל מפיו צורת הישיבה ובנינה ובכל שאלה שהיתה בהנהגת הישיבה נטל עצה והכוונה ממרן זצ"ל, בד בבד הזמין את רבינו מרן שליט"א כמה פעמים למסירת שיעורים ושיחות בישיבתו. מיוחד היה הגרמ"מ זצ"ל במסירותו האבהית לתלמידיו, ובכל עת שהיה יורד לגדולי התורה בבני ברק לעצה

והכוונה היה נוטל עמו כמה מתלמידיו על מנת שיתבשמו באהלם של גדולי התורה, ראש הישיבה זצ"ל ראה בכך הזדמנות ללמד את תלמידיו לדבוק בגדולי התורה, בהיכנסם אצל רבינו שליט"א היה ממריץ את התלמידים לשטוח משאלותיהם בלימוד קמיה רבינו שליט"א, והיה אומר להם קודם אני אשאל את השאלות שלי, אח"כ נשמע את השאלות שלכם, והיה עומד לימין תלמידיו במשאם ומתנם עם רבינו שליט"א.

כשגדלו נכדיו ועלו ללמוד בישיבה הקדושה ראה להחדיר בהם חשיבות עליונה לשמיעת שיעוריו של רבינו שליט"א, והיה

בכסא הכבוד, והנה הם יורדים למטה ורואים שיעקב ישן, והיינו בלי שליטת הדעת, וזה נשאר אותו דמות. כזה דבר הם עוד לא ראו, ולכן בעו לסקוליה, אבל פירוש הדבר כמו שאמרנו, אצל יעקב כל מהותו נהפכה לקרבת ה' אף בזמן שאין לו דעת.

אצל רבי משה זה היה המציאות, אצלו זה היה האוויר, אצלו זה היה באופן טבעי ביותר, לא היה לו שום דבר בחיים רק תורה ויראת שמים. אני באתי אליו לבקרו כששמעתי שחלה. הדבר הראשון שהוא אמר לי שיש לו קושיה, ואח"כ הוא אמר לי: "נכון שאחד מהתלמידים שאל אתכם קושיה בדברי המאירי? זה אני שלחתי אותו לשאול". שום דבר אחר, מיד מדבר בלימוד, כי זה הוא נושם, זה האוויר שלו. לא היה לו שום

רבינו מרן בביקור חולים בחדרו של הגרמ"מ חדש בבית החולים הדסה

דבר בחיים, שום טעם, רק תורה ומידות טובות ויראת שמים. זהו "צדיק כתמר", ועל כך יש לנו עכשיו לומר "תמרים הניעו ראש". ולכן בהמשך אמר שהוא ספדנא "נשים לילות כימים על משים לילות כימים", כי אם התורה זה כמו אור, ודאי שאין הבדל בין לילה ליום - אם זהו החיים, אז גם בלילה הוא נושם, אין שום הבדל, וזה היה רבי משה. נלקח מן העולם דבר יחיד במינו, יחיד ממש, יחיד ומיוחד, כזו מין בריה, הוא זכה שעשה תכשיט מהזהב.

ועל זה אומרים "איכה", לא מבינים. אבל התירוץ הוא שצדיקים לא מתים, מאור פניו של אדם נשאר חי לעולמים. רבי משה לא מת, הוא נכנס לטרקלין כי צריכים אותו שם. אבל מה יהיה אתנו, אוי, מה יהיה עם הישיבה, הישיבה הקדושה הזאת, הרי אני יודע כמה שהיא הייתה בליבו, הרי זה ודאי שהקב"ה רחום וחנון, הוא ידאג שהישיבה תתקיים, הוא לא מת, מלמעלה הוא ידאג לישיבה.

קשה לי להספיד אבל לבכות אפשר.

נבקש רחמים, רבש"ע תרחם עלינו, השארת יתומים, בחורי הישיבה - יתומים היינו אין אב, הוא היה אבא של הישיבה, כל בחור היה אצלו בליבו, זה אני

רבינו מרן בהספדו בלויית הגרמ"מ חדש בהיכל ישיבת אור אלחנן

יודע, כל אחד, כמו שראינו אצל האבא הגדול שלו, ברא כרעא דאבוה, חי עם הישיבה, והם היו הבנים שלו. אנא רחום ברחמין הרבים רחם עלינו, שהרוח הזו תישאר, ושהישיבה תגדל ותפרח. הישיבה, וכל הבנים, וכל התלמידים, עם כל הידידים, איפה הייתה עוד כזו אהבה! צריך לקיים "ואהבת לרעך כמוך", והוא יכול לומר "קיימתי". תעלה למעלה לכסא הכבוד, אתה שליח ציבור, קרבן עולה, קרבן תמיד, בחרו בך שאתה תעמוד ותתפלל ותבקש רחמים מהקב"ה שיאמר לצורתנו די, ויהי רצון שיקדים ומחה ה' אלוקים דמעה מעל כל פנים, אמן ואמן.

כתוב בגמ' במנחות (ק', א) שיש בשמים מזבח, ועומד מיכאל ומקריב שם קרבנות, והקרבנות הינם נשמות הצדיקים. גם שמיש קרבנות, ולקרבנות האלו שמקריבים לפני כסא הכבוד לוקחים את המובחר. בעת הזו הרי כלל ישראל, עולם התורה, בסכנה, צרה אחר צרה, פקודה אחר פקודה, אז בא כאן הקב"ה ולקח את המובחר, ומבקש ממיכאל שיקריב אותו קרבן לפניו והקב"ה יקח אותו כמו שהוא לוקח את העולה. זה מה שהיה כאן, אוי.

אנחנו אומרים, "איכה יועם זהב ישנה הכתם הטוב" (איכה ד, א). זהב הוא טוב בחפצא, עוד לפני שהוציאו אותו מהאדמה הוא כבר זהב, אבל הכתם הטוב הייני שלוקחים את הזהב ועושים אותו תכשיט, ואז הרי הוא נעשה שווה אלף אלפים יותר. אוי, רבי משה

היה קדוש מרחם, מאיזה בית הוא בא, אחד בדורו, של מוריני הצדיק המשגיח זכר צדיק לברכה והרבנית ע"ה. איזה בית זה היה, זה היה בית של קודש קודשים, ושם הוא נולד הבן זקונים היקר, "איכה יועם זהב". אבל מהזהב הזה התפתח "כתם טוב", הוא עשה את עצמו לתכשיט. מה היה הזהב של הבית, לא נשכח לעולם, רבי מאיר היה ת"ח גדול מאוד, אבל התפקיד שלו היה משגיח הישיבה, כתוב "שמע בני מוסר אביך", אומר המהר"ל אפשר לשמוע מוסר רק מאבא. ההשפעה ש'אבא - המשגיח, מי זה לא זוכר, כל אחד שהיה שם הוא היה אבא שלו, וכל אחד מהישיבה היה בן שלו, ושם נולד הילד הזה.

הזכירו כאן את מאמר חז"ל בגמ' (מו"ק כה, ב) שכשמת רבינא אמרו "תמרים הניעו ראש על צדיק כתמר יפרח". למה דווקא תמר, למה לא כל העצים? כתוב במדרש (בראשית רבה, מא): "מעשה בתמרה אחת שהייתה בחמתן ולא עשתה פימת, עד שבא דיקלי אחד ואמר יש תמר ביריחו והיא מתאוה לו". תביאו את התמר הזה לכאן, תחברו אותם ויצא פירות. במעשה הזה כתוב חידוש גדול - אנחנו יודעים שיש לאדם רצונות, יש לו תאוות, וזה קשור למחשבה, למוח ולדעת.

האם שמענו פעם על תאוה של עץ? זה רק אצל התמר, משום שאצלו זה באופן טבעי. זה לא נובע ממחשבה, הטבע של תמר שהוא מתאוה. מי זכה לכזה דבר, דוד המלך שאמר "צמאה לך נפשי כמה לך בשרי", הבשר בלי מוח, זה כבר המציאות, כזה היה גם רבינא וזה מה שאמרו עליו, אצלו היה זה כמו אוויר - וכי צריך תאוה לזה? כשאדם נושם האם צריך תאוה לנשום? זה הרי החיים.

בגמ' בחולין שכשבאו המלאכים וראו את יעקב ישן, רצו לסוקלו, הם באו מלמעלה ושם ראו את יעקב שדמותו חקוקה

ממדן רבינו הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

פרשת מטות מסעי תשפ"ו

• תורת חמד | מענייני הפרשה •

וידבר משה אל העם לאמר החלצו מאתכם אנשים לצבא ויהיו על מדין לתת נקמת ה' במדין: אלה למטה אלה למטה לכל משות ישראל תשלחו לצבא: וימסרו מאתם ישראל אלה למטה שנים עשר אלה חלוצי צבא (לא, ג-ה). הנה אמרו חז"ל במדרש רבה כאן (כב, ב) ג' אלפים מכל שבט ושבט, י"ב אלף משמרים את כליהם... וי"ב אלף לתפילה, ומנין שכן, שנאמר אלה למטה אלה למטה, הרי כ"ד אלפים, וימסרו מאתם ישראל אלה למטה, הרי י"ב אחרים. כלומר, שהיו י"ב אלף חלוצי צבא שהלכו לקרב, והיו עוד י"ב אלף ששמרו את כליהם, ועוד י"ב אלף לתפילה.

ושמעתי ממו"ח מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל מוסר השכל נורא, דיש להתבונן בדבר, שהרי מלחמה זו שנצטוו עליה מפי הגבורה לנקום מאת המדיינים, והלא היו בטוחים שיעשה נקמה בגויים, ובזמן המלחמה מבואר שגם פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן הגיע וגם כלי הקודש והוצאות התרועה בידו, וכן הארון והציץ, ואחר כל זה, - כנגד כל חייל שהלך במלחמה הקימו אחד כנגדו שיתפלל שיצליח במלחמה, כי הלא השטן מרקד בשעת הסכנה וזקוקים לרחמים גדולים, ואמנם התוצאות היו נצחון מלא - לא נפקד ממו"ח איש.

ואמר מו"ח זצ"ל: ומעתה, כאשר גם כיום עומדים עמ"י במלחמה, אבל אין לו את ארון הקודש וציץ לשלוח במלחמה, הלא הסכנה היא גדולה ביותר, ועל כל חייל היוצא למלחמה היו צריכים לגייס פי עשר להתפלל ולעסוק בתורה, שהתורה מנא ומצלא. וכי במדבר, שהיה דור דעה, לא למדו ולא התפללו? אלא היה צורך לחזק ולהוסיף! וכאשר עם ישראל מוקף באויבים ונתון במלחמה תמידית על קיומו, האם חזקנו את ההתעסקות בתורה? ומי ידע אם אנו יכולים לומר ידענו לא שפכו את הדם הזה?

וזהו שאמרו במסכת סנהדרין (דף מט ע"א) דאילמלא דוד לא עשה יואב מלחמה, ופירש"י אילמלא דוד שהיה עוסק בתורה לא עשה יואב מלחמה, אבל זכותו של דוד עומדת לו ליואב במלחמותיו של דוד. וכן אמרו במסכת מכות (דף י' ע"א) א"ר יהושע בן לוי, מאי דכתיב עומדות היו רגליו בשערך ירושלים, מי גרם לרגליו שיעמדו במלחמה, שערי ירושלים שהיו עוסקים בתורה.

והנרשמים את הארץ וישבתם בה כי לכם נתתי את הארץ לרשת אתה (לג, נג). הנה כתב הרמב"ן בהשגותיו לספר המצוות (מצוה ד) שנצטוו בתורה לרשת הארץ שנאמר והורשתם את הארץ וישבתם בה, והיא מצוות עשה לדורות, עכ"ל. ומבואר שדעת הרמב"ן שיש מצוות עשה דאורייתא לדורות ליישב את ארץ ישראל. וצ"ע אם כן מדוע לא תקנו חז"ל ברכה למי שמגיע מחוץ לארץ ישראל, לקיים מצוות ישוב א"י.

וגייסי מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל השיב לי שלא תיקנו חז"ל ברכה על מצוה תמידית שאדם צריך לקיימה בכל עת ובכל שעה ללא הפסק, כשם שלא תיקנו על שש המצוות התמידיות. ויש לי להוסיף, עם ישראל מקומות בארץ ישראל וכל יהודי צריך להוולד בה ולהשאר בה כל ימי חייו, אלא שבעוה"ז גליו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתנו, וישנם כאלה שלאחר שגלו חוזרים, לאלו לא תיקנו ברכה, כי לא זה הסדר הנכון של עם ישראל, ועל הכניסה הראשונה של דוד המדבר לא תקנו ברכה, כי עדיין לא נתקנו אז ברכת המצוות.

ויש להוסיף שיתכן שהברכה בברכת המזון 'נודה לך ה'א על שהנחת לאבותינו ארץ חמדה טובה ורחבה וכו' בא"י על הארץ ועל המזון, כוללת את מצוות ישוב א"י, ומן הראוי שהיושבים בארץ ישראל יכוונו באמירת ברכה זו על קיום מצוותם [וכ"כ בשו"ת רבבות אפרים ח"ד סימן מד אות קא].

• ווי העמודים וחשוקיהם • שאלה משולחני של מרן שליט"א

מכירת הכיבודים והמצוות בביהכ"נ, כשהמחיר זול ואין קונה

שאלה. כמו שנהגים בקהילות רבות בעם ישראל, גם אצלנו בבית-הכנסת השכונתי יש מכירות של כל המצוות הקשורות לספר תורה, המכירה כוללת את פתיחת ארון הקודש, הולכת הספר תורה לבימה, הנחת הרימונים, ההצבעה באצבע בספר תורה, כמובן העליות לתורה עצמם, וכן הגבהה וגלילה.

הציבור הוא לא גדול, ולצערנו הרב אנשים מציעים סכומים ממש פעוטים, או שבכלל לא מציעים שום סכום. כרב בית הכנסת זה מאד כאב לי, ואמרי לגבאי שכל פעם שלא מציעים או שמציעים סכום פחות מ-5 שקל אני קונה את הכיבוד ב-5 שקל, וחשבתי שם הציבור יראה שהרב קונה את זה, זה יגרם לאנשים להתעורר על העניין, אך לצערי זה לא התרחש, והגיע מצב שזו הוצאה שמכבידה עלי.

שאלתי היא: מה לעשות, האם להחזיר את המצב לקדמותו, ולמכור את המצוות גם בשקל או שניים, העיקר שיהיה עוד קצת הכנסות לבית הכנסת, וגם שאנשים לא יעשו מצוות בחינם, או שמא יש בזה בזיון לספר תורה, ועדיף לבטל את כל ענין המכירות, ולחלק את הכיבודים לפי סדר מסויים, כפי ראות עיני הגבאי?

תשובה. באופן כללי, כבר כתבנו בקובץ 'ווי העמודים וחשוקיהם' (גליון סב עמ' מב) שיש בזה טעם לפגם שמוכרים עליה לתורה במחיר נמוך כל כך, וכגון בשלושה שקלים, שהרי בחנות אי אפשר כמעט לקנות דבר בסכום זה, וכאן מוכרים עליה לתורה במחיר מוגזר שכזה. וכתבנו שם, שאם הדבר בא למנוע מחלוקת, כי הגבאי אינו רוצה שיהיה מריבות על סדר החלוקה, זה עדיף, כי התורה מסכימה להתבונן, ובלבד שלא יהיה מחלוקת.

ובעניינינו, הרב המרא דאתרא צריך לבדוק את סיבת ההיענות החלושה של המתפללים לקנית המצוות, ויבחן האם הסיבה היא מחמת שהמתפללים הם עניים והם צריכים את הכסף ללחם וחלב עבור משפחתם, או שזה בגלל שלא מרגישים את חשיבות המצוות.

והיה, אם יתברר באמת שהסיבה היא מחמת חוסר תקציב של המתפללים, צריך לבטל את המכירות, כי זה בזיון לתורה שמוכרים אותה במחירים מוגזרים, וגם בזה כמעט ואין קונה. אבל אם ב"ה פרנסתם מצויה, והסיבה שהמתפללים לא קונים את הכיבודים והמצוות, זה משום שלא חשוב כל כך בעיניהם, אז יש לעורר על כך את המתפללים ולומר להם דברי חיזוק, ובתוך הדברים יאמר הרב כדלהלן:

הרבה הורים מגיעים לבכות שיש להם בחורים או בחורות מבוגרים טובים ומוצלחים, ובכל זאת הם מרגישים שהדרך חסומה בלי שום סיבה הנראית לעיניים, יש גם אנשים שרוצים למכור את דירתם ומרגישים שאין להם קונה, למרות שהדירה שלהם נמצאת במיקום טוב, ואין בו שום פגם הנראה לעיניים. ויתכן שהסיבה לכך כי לפעמים הם היו בבית הכנסת בשעה שמכרו את המצוות במחירים מוגזרים ולא היה להם קונה, הלא אם היו מציעים לנו למכירה דבר גשמי במחיר מוגזר, היו כולם קופצים וחוטפים ורוכשים, ואילו כאן מזדמנת לנו מצויה נפלאה לקנות עליה הכוללת 'ברכו' ושתי ברכות התורה בסכום כסף כה פשוט, ואף אחד אינו קופץ לקנות! אוי לה לאותה בושה, אוי לה לאותה כלימה, שאין בני אדם קופצים ומזדרזים לקנות המצוות בכמה פרוטות.

ואולי יש לברר בזה את הפסוק (דברים כח, סח) 'והתמכרתם שם לאויביך לעבדים ולשפחות ואין קונה', וזה קללה גם בזמן הזה, שהקב"ה מעניש מדה כנגד מדה את מי שזלזל בקניית המצוות, שלא ירצו לקנות את ילדיו בשידוכים, או שלא ירצו לקנות את נכסיו, ועלינו להתחזק בכבודו של תורה.

• זכרון חמד • מרשימות רבינו על חמיו רשכבה ג' מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל

- מידת האמת של מו"ח זצ"ל ידועה ומפורסמת, ופ"א בזקנותו שימש כסנדק בברית מילה, ולאחר מכן כיבדוהו גם באמירת הברכות, אולם מו"ח אמר שקשה לו לעמוד, ולכן הפכו הכיבודים, ומו"ח כובד לשאת התינוק בזמן הברכות וזה אפשר גם בישיבה, והסבא קיבל את הברכות, וכשהכריז בפועל על הכיבודים אמרו 'מרן הרב אלישיב מכובד בעמידה לברכות', אך מו"ח לא היה נחמד ליה וביקש להכריז בשנית 'מכובד בישיבה לברכות', וכשנשאל מאי טעמא, השיב בפשטות: **'הרי זו אינה אמת, אני יושב ולא עומד'...**

- הנה בהערות מו"ח מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל עמ"ס פסחים (דף לב ע"ב, עמ' קסח) הביא קושיית הראשונים לגבי מתעסק בהנאה, ומעילה, וכלאיים, ובתוך דבריו כתב: **'והנה זהו סוגיא מיוחדת שלא מצינו כדוגמתו בש"ס, והוא (כמדומה) כעם יחידה בש"ס שהראשונים הק' קושייתם בסוגיא ולא תירצו ע"ז, שנשארו בקושיא, עכ"ל, יע"ש.** והוא דבר פלא, שהרי מי עוד יכול לומר כזה דבר, שזו הסוגיא היחידה בש"ס שהראשונים מקשים קושיא ולא מתרצים על זה, מו"ח זצ"ל היה שר התורה ושלט בכל התורה כולה כמו על כף ידו, והוא נורא למתבונן.

מפי עוללים וינקים יסדת עז | מדרג רבינו שליט"א למאות ילדי תשב"ד במעמד התפילה: 'אתם יכולים להביא את המשיח'!

בערב שבת קודש (פרשת בלק), ביום י"א תמוז, בו מציין עולם התורה 85 שנים לעולותיו של מדרג רבינו הגה"ק רבי אלחנן סורנקין זצוק"ל ה"ד, נערך מעמד תפילה נורא הוד"מפי עוללים" ע"י מאות ילדי ת"ת "אהל תורה" בהשתתפות מדרג רבינו שליט"א, נשיא התלמוד תורה, בהיכל בית הכנסת המרכזי ברמת אלחנן, כאשר מגיד המישרים הר"ג ר' שלמה מילר שליט"א נושא דברי פתיחה נלהבים.

את המשיח המרכזי נשא מדרג רבינו שליט"א אשר הרחיב בגודל מעלת תפילתם הטוהרה של ילדי תשב"ד, להלן תלמוד מדרגו הנרגשים של רבינו: **"לילדים החמודים שלנו, עם ישראל עכשיו נמצא במצב שצריכים רחמים מרובים, לא יודעים בדיוק מה הולך פה ומה יהיה פה, דבר אחד כן ברור לנו, שצריכים רחמים מרובים"**. לאחר מכן סיפר רבינו לילדי החמד סיפור נפלא על בן יחיד שבכה והתפלל מעומק הלב במסיבת הסידור שרוצה שהקב"ה יתן להוריו אח נוסף שיוכל להתפלל וללמוד עמו, וכך היה, שלאחר תשעה חודשים הוריו נפקדו באורח פלא.

וסיים רבינו: "וואים מכאן שמה שגדולי ישראל לא יכלו לעשות, עשה הילד הזה בתפילתו האדירה והנוראית. **ילד יהודי שבוכה על דברים טובים, הוא שובר את כל המחיצות**. אתם נמצאים במקום מאוד קדוש, יש לכם הורים קדושים, וצוות מאוד מאד חשוב, המקום הזה נקרא ע"ש רבי אלחנן זצ"ל, ידע כל ילד, כשהוא בוכה ומתפלל להקב"ה, זה בוקע שחקים, אין מי שיעמוד נגד זה. הקב"ה כעת נמצא פה, במקום הקדוש הזה אין מחלוקת, כל אחד אוהב את השני ורוצה שלשני יהיה טוב, פה נמצאת השכינה. **אם אתם הילדים מבקשים מהקב"ה, אנחנו רוצים משיח, אנחנו חוצים לראות שיתגדל כבוד השכינה, אם תבקשו את זה בטוהרה הלב, יש לזה כח אדיר**". בסיום דבריו ביקר רבינו את מאות ילדי הת"ת: "יתן הקב"ה ונזכה לראותכם גדולי ישראל, ברוכים אתם לה עושה שמים וארץ. אתם יכולים להביא את המשיח, ונאמר אמר".

מכתבו של מדרג רבינו שליט"א לרשת הכוללים 'חפץ חיים בעין'

לילד שיש האחרון נערכה באולמי 'כתר הרימון' הוועידה השנתית של רשת הכוללים 'חפץ חיים בעין', כאשר במרכז המעמד הוקרא מכתבו של מדרג רבינו שליט"א ע"י חתנו הגאון רבי אליעזר רוט שליט"א: **"בס"ד, ר"ז תמוז תשפ"ו, לכבוד אלפי בני התורה העוסקים בלימוד הלכות שמירת הלשון, ומתכנסים היום למעמד כבוד התורה שעל ידי רשת הכוללים 'חפץ חיים בעין', בנושאות מכוונות הגאון רבי מרדכי שמואל אדלשטיין שליט"א. אשרים ואשרי חלקכם שאתם עמלים בלימוד החפץ חיים בעין, ועל ידי היגיעה בהלכות אלו, אתם זוכים לקנות קצין נצחי ולשבור את הפה כהלכותו**.

"בואו וראו מה שכתב תלמיד הרשב"א, בדרשות רבי יהושע אבן שועיב (פ' שלח): 'כי חכמים ז"ל היו עושים לשונם כלי שרת ולא היו משתמשים בה בלשון חול, כל שכן בלשון מגונה, וכמו שהיו משבחין לרב שלא שח שיחה בטלה כל ימיו, כל שכן בגנות, כי הלשון נברא לספר כבוד ולדבר בצרכיו הצריך לבד', עכ"ל. וכעין זה כתב האור החיים הק' בפרשת פנחס (במדבר כו, כג) עה"פ 'לפיה משפחת הכוהן, וז"ל: 'ואומרו לפיה משפחת הכוהן, יש להעניי למה הוסיף אות שאינה נמנית מאותיות השם שהיה לו לומר משפחת הכוהן... ופירש שם 'לפיה' הוא לשון פה, ועל זה אומר הכותב, לפיה משפחת הכוהן - שצריך לפנות ממוותרות המורגשות גם מהשחוק ומדברים בטלים כי הם מונעים קיום התורה באדם. ומביא האוה"ח: 'ומצאתי לחסידי ישראל שכתבו (אלישי' כ' תצוה כח, לא) כי פה של לומדי תורה דינו ככלי שרת אשר ישרתו בהם בקדוש, כי אין קדושה כקדושת התורה, ולזה אסור לרבר בו אפילו דברי חול הגם שאין בהם דברים האסורים וכו', יעו"ש.

"ולכם בני התורה הקרים והמסולאים בפז, שגם מקדשים את פיהם ככלי שרת, וגם עמלים בלימוד הלכות שמירת הלשון, בריצונו לספר מעשה נורא שאירע בארה"ב: סיפר אבדן ת"ח גדול שעוסק רבות בענייני שמיה"ל, שחלם שהוא ותבדו מבקשים ברכה מרבינו החפץ חיים זצ"ל, ארעהו בידך הח"ח, אך אותו לא הסכים לברך. בצר לו פנה האבדן לרבו הגאון הגדול רבי שניאור קוטלר זצ"ל (ר"י ליקווד) וסיפר לו את דבר החלום. אמר לו הגר"ש: כנראה הח"ח מקפיד עלך שאינך מסיים את הקונטרס שהתחלת לכתוב בהלכות שמיה"ל. ואכן מיד המשיך האבדן וסיים את כתיבת הקונטרס, אך לאחר זמן שוב חלם שהוא מוגש את הח"ח ומבקש ממנו ברכה ושוב מסרב הח"ח לברכו, חזר להגר"ש קוטלר, ואמר לו שכנראה כעת מקפיד עליו הח"ח על כך שאינו ממין ברבים את חיבורו כדי לחזק ענין שמיה"ל!

לכו בכוחכם זה והושיעו את ישראל, ותזכו להמשיך ללמוד וללמד, לשמור ולעשות, בנושא חשוב זה של שמירת הלשון, ובזכות החיזוק בעניינים האלה נזכה במהרה לנאולה השלמה, ולבני בית המקדש בב"א, עכ"ל רבינו.

אחורה נא חידה

איך יתכן שאחד יכנס לבית המנוגע, לבוש בבגדים, והם יטמאו מיד בלי שיהיו של כדי אכילת פרס?

(התשובה לחידה, א"ה בגליון הבא, החידה מאת ידידינו הרב ארז חזני שליט"א)

תשובה לחידה משבוע שעבר: כיצד יתכן מחיצה גמורה שמותרת לאדם אחד ואסורה לאדם שני?

תשובה. א. מחיצה שנעשית בשבת - כשרה רק אם נעשית בשוגג, אבל אם נעשית במזיד - לא יטלטל בתוכה (ש"ע או"ח סימן שסב ס"ג). וכשהמחיצה נעשית במזיד, אסור לכולם לטלטל מחיצה זו (משנ"ב, ס"ק ט). ואם צוה ראובן לשמור על מחיצה לטלטל בה, ושמעון הוא שוגג, לראובן אסור לטלטל בה לדלידיה נחשב כמזיד, ונמצא שהמחיצה אסורה רק עבורו, ומותרת לכו"ע [אמנם יתכן שכוונת המ"ב שאחרי שנעבדו היא כמחיצה במזיד, היא אסורה גם לכו"ע, וצ"ע]. ב. מי שנעשה מחיצה במזיד, האם אסור לו גם לשבת הבאה, בדשעה"צ (שם ס"ק יב) הביא מהפמ"ג לדלידיה אסור לעולם, והשעה"צ עצמו הסיר להיתר, אך האו"ח (פס"ז משבת הכ"ב) סתם לאיסור. ועכ"פ לפי ספיקו של הפמ"ג והכרעת האו"ח מצינו מחיצה שמותרת לכל העולם ואסור לאדם אחד בשאר שבתות השנה. ג. מחיצה של ב"א, ואחד יודע שהאנשים התאספו כדי להיות מחיצה, ואחר אינו יודע (ש"ע שם ס"ז, ומשנ"ב ס"ק מג). אמנם למעשה המ"ב שם פסק שלאחר שנעשתה המחיצה מותר לדעת שעשו המחיצה עבורו, ורק בשעת העשייה צריך שלא ידעו האנשים שהועמדו לשם מחיצה.

י"ל ע"י מערכת 'קובץ גליונות' k.gilyonot@gmail.com

להנצחות ולהקדשות ניתן לפנות: 053-3445900

המשך מעמד קודם

- פעם שאלתי למו"ח זצ"ל במש"כ בחידושי המהר"ר ט] רבינו יוסף טראני, בנו של המב"ט, שהיה רבו של הכנה"א] בקידושין (דף כז ע"א, סוד"ה חודר) **'ובנה שמענתא דצבורים היו לי דברים ושכחתי'**, מדוע כתב כן על גליון ומאי נפק"מ. והשיבני שכנראה מרוב צערו שאיבד את אותם חידושים קרים, לכן כשהדפיס ספרו ברבים כתב כן כדי שיתפללו עליו שישבי לו הקב"ה אבידתו, וכמו אילן שמשיד פירותיו שצובעו באדום כדי שיראוהו רבים ויבקשו עליו רחמים (שבת דף סז ע"א).

- פ"א הראיתי למו"ח זצ"ל מכתב נורא של מדרג רבינו זצ"ל מיום ב' ח' כסלו תקע"ח (נדפס בליקוטי תשובות, חלק המכתבים, סימן ט) בו מדבר על רבו מדרג רבינו זצ"ל שהיו לו רק ב' ילדים, ובת אחת נפטרה בגיל י"ב, וז"ל בתו"ד: 'והנה ביוצקי מים על ידו בתחילת בואו לבאסקאוויץ, ולא היה לו כי אם בן קטן ובת אחת כמו בת י"ב שנה, האוהב לו במעשיה, כאמה כן בתה, אי אפשר לספר בשבחה, ובעוה"ר מתה שם, ולא דמע עיני. היה מצדיק הדין בשמחה גדולה ונפלאה אשר לא ראיתי ממנו דוגמתו בתפילות שמחת תורה. אך ביום השבת פרשת וירא, והוא היה רגיל לעלות לכהן ולמפסיד בכל שבת, וגם באלו השבת שבתוך השבעה לא מנע מה"ל, **אז באמרו ההפסדה זלג דמע אחד מעיני וקיבלו בידו**, ומיד חזר ונהפך לאחר ושוב לא נראה בו שום רמז עצבות, ולא הזכיר שמה כלל ולא היה לו ולד אחר לעולם, ולא עשה לזה שום תחבולה, כי גם לדעתי חדל ממנה אורח ולא רצה להטריח כלפי מעלה לשנות הטבע כי חיש קל יותר ח"ו יגרום מיתה לאשתו חלילה וכו', יעו"ש. ומו"ח זצ"ל אמר שהטעם שנטל את הדמעה בידו, כי חשש אותו צדיק שמה תפול הדמעה על אותיות ההפסדה הכתובות על הקלף, ויעבור על איסור מוחק.

- מו"ח זצ"ל אמר בשם הגה"צ רבי **מתתיהו דיייד** זצ"ל שיש קבלה בידו, שחולה המעוניין להירפא ממחלתו, ילמד בעיניו סימן אחד משו"ת נודע ביהודה, וזה סגולה בדוקה לרפואה. ופ"א שאלתי למו"ח זצ"ל במש"כ הנו"ב (מהדור"ת או"ח סימן ג) בע"ה פראג' ח"י אב תקמ"א לפ"ק... **והנה ע"ז אני אומר כגון זה שאילא וצריכה עינוא ואני היום טורד בהכנה דרבה לנישואי בתי תח"ל ברה"ב בע"ל, ואנכי"ל לא מנעתי מלהשיבו תיכף**, עכ"ל, וצ"ב הרי כתב תשובה זו י"א ימים קודם נישואי בתו, וכיצד יתכן שהיה טורד כ"כ עד שהיה צד שלא להשיב על שאלה זו שצריכה עינו. וביאר מו"ח זצ"ל דהרי אמר אב"י (עירובין דף סז ע"א), דאלו היתה אומרת לי האומנת שלי לעשות בשבילה פעולה קלה כגון (להעביר את הכותח) - לא תנא, ופירש"י לא הייתי שונה כמו ששניתי, כלומר שהיה נופל מדרגתו עוצמת הריכוז שהיה נתון בו כשלמד לפני כן. והמליץ ע"כ מו"ח זצ"ל דראשונים כמלאכים, ומלאך אינו עושה ב' שליחויות, וצריך שיהיה כל כולו פנוי ומרוכז רק בדבר אחד, ואפילו דבר קל מפריע לריכוז הנורא, ודו"ק.

- תחת אחד השיחים שאלתי למו"ח זצ"ל מדוע הפליגו חז"ל בחשיבות המשימה ת"ח, עד שאמרו (ברכות דף ז ע"א) גדולה שימושה יותר מלימודה, וא"ל מו"ח זצ"ל ג' מעלות. א. כשנמצא ליד רבו ומשמשו הוא רואה כיצד הרב מקיים המצוות בפועל, ולומד ממנו דקדוק הלכה ויר"ש. ב. ע"ז הדברים הנחרטים יותר בלב התלמיד, כי אינו דומה שמיעה לראיה. ג. יש דברים שהם בגדר 'הלכה ואין מורין' כן, ואם לא ישמש את רבו לא ישמע כן מפי רבו, שכן הרב לא ילמדנו, ורק אם ישמש את רבו, יראה הלכה זו. [ופ"א אמר מו"ח זצ"ל על מה שאמר בן עזאי ע"ע (חולין דף ע"ב) 'חבל על בן עזאי שלא שימש את רבי ישמעאל, ופירש"י 'חבל על בן עזאי. **הפסד וחבלה היא בעולם**, תלמיד ותיק כמותו, אינו בן עזאי, שלא שימשתי את רבי ישמעאל, כל חבלה שבש"ס לשון חבלה והפסד הוא, כמו (סנהדרין דף טז ע"ב) חבל על שמש גדול שאבדו בני נחש, עכ"ל. וצ"ב מדוע זה הפסד לכל העולם, דלכא"ל זה הפסד רק לו בעצמו. אלא בביאר מו"ח דאיתא בבכורות (דף נח ע"א) אמר בן עזאי כל חכמי ישראל דומין עלי קלקלת השום, וחזינו מכאן את חשיבותו של בן עזאי שעומד בדגרתו מול כל חכמי ישראל, וממילא אם הוא לא שימש את ר", הרי שיש בכך הפסד לכל העולם].

- מעשה שהיה בבני זוג שחזרו בתשובה שלימה, אולם האשה לא הצליחה להיגמל מהעישון בשב"ק, ואע"פ ששמרה כל התורה והמצוות, אך על דבר זה לא הצליחה להתגבר, וכמה שדברו עמה והשפיעו עליה לא הועיל מאומה. ובאו למו"ח זצ"ל, ואמר לברר אצל אמה וסבתה ובריות הקדומים האם כולם היו יהודים, ואכן לאחר בירור מעמיק התגלה שהסבתא-רבה היתה גוייה, וכששמע כן מו"ח אמר: בואו וראו חסדי ה', הקב"ה ראה שהיא רוצה לחסות תחת כנפי השכינה, אך ב"ז ששבת חייב מיתה, ולכן הביאור משמים למצב זה שלא תוכל להפסיק לעשן, וכעת תתגיר כדת וכדין ותתבטל ממלא סבת העישון, והתאווה הזו תתבטל מאליה, וכך הוה.

- חתן בן תורה שאל למו"ח זצ"ל האם להאריך קצת בפנישיות ששורר כדי ללמוד להכיר את הכלה או לקצר עד כמה שאפשר, והשיבו דהרמ"א (יו"ד סימן ח ס"א) מביא י"א ששיעור אורך סכין של שחיטה יהיה י"ד אצבעות, ורמז לזה מה שאמר שאול 'ושחתם בזה' - בזה מנין י"ד. אולם הראב"ד (תמים דעים, סימן קע, עמ' מג, ד"ה עוד מצאתי) כתב לגבי גט שאומרים שצריך י"ב שטיק וכמו חשבון שאומרים ב"א ושחתם בזה, 'זה' גימטריא י"ב אצבעות יעו"ש. ואומרים בשם מדרג רבינו סלנטר זצ"ל שעדיף לשחוט בסכין של י"ב אצבעות ולא להחמיר בסכין של י"ד, כי הסכין הוא כלי שצריך בו זהירות רבה שלא יהיה פגום, ועדיף לקצר אותו בכל מה דאפשר, כדי שלא נצטרך כ"כ לזהר בשלימותו וחדותו. ואמר מו"ח דהכ"נ הפגישות בין חתן לכלה צריכות זהירות מרובה, שלא יצא תקלה מתחת"י, וגם שלא יאמרו זל"ז מילים פוגעות שלא במתכוין, והחכמה אומרת לקצר כמה שאפשר, כמו שמקצרים סכין של שחיטה ומילה, ודפ"ח.

ניתן להאזין להקלטות ופסקי הלכה המתעכנים מדי יום מסדר רבינו שליט"א, וכן שיעור יומי בהלכה שבת תעד, בקו ישיבה יצחק, 03-510582
לערכנים על דרשה ושיעורים, וכן על מיקומו של רבינו בשבת הקדושה בקו "דברי חמד" 079-6077-468

לקבלת הענין, פסקי הלכה, ועדכונים מסדר שליט"א, ניתן להרשם במייל a0527642209@gmail.com
ובפלאשן ת"ל, או בכרטיס מייל 3126877@gmail.com
ובפלאשן 0533126877

דרכי יושר

מתורת מרן הגאון רבי מאיר גריינימן שליט"א

תורת יושר

למה לא כתבה התורה גם בברזל שיעורא ד'כדי להמית'

ואם בכלי ברזל וגו' (ל"ה ט"ה)

עיי' רש"י חוץ מן הברזל כר שהברזל מומית בכל שהוא אפי' מחט כו', עיי' סנהדרין ע"ו ב' מפני מה כר גלוי כר וה"מ דברזיה מיברז, ועיי' תוס' שם שהקשו על פרש"י, ולא הבינותי דמאחר דגם בברזל כשהורג עיי' הכאה צריך שיעור כדי להמית, למה לא כתבה תורה גם בזה שיעורא דכדי להמית ואה"נ דברזיה מיברז א"צ שיעור דתמיד יהי' בזה שיעור של כדי להמית. בפסוק כ"ב לענין שוגג כתוב כל כלי, ול"י כעת למה, הרי בפסוק כ"ג גבי אבן כתוב אשר ימות בה, לענין גלות, והרי בכלי איכא שיעורא וכבפסוק י"ח לענין מזיח או בכלי עץ יד אשר ימות בו וגו', ורק בכלי ברזל ליכא שיעורא וכנ"ל.

בביאור ענין פי החירת

וישב על פי החירת אשר על פני בעל צפון ויחננו לפני מגדל (ל"ג ז')

ענין פי החירת וכן מה שהזכיר בעל צפון נתבאר ברש"י בפרשת בשלח שמוות י"ד ב' ששם נאמר למשה וישבו ויחננו לפני פי החירת בין מגדל ובין הים לפני בעל צפון נכחו תחנונו על הים, ופרש"י שפי החירת הוא פיתום ונקרא פי החירות על שם שנעשו שם בני חורין יעווי"ש ולפני בעל צפון פרש"י הוא נשאר מכל אלהי מצרים כדי להטעותן שיאמרו קשה יראתן כו', ושם חנו על הים על פי החירת ומצרים השיגום שם כבפסוק ט' שם יעווי"ש, וזה שנאמר כאן וישב בלשון יחיד וכן מה שכתוב בפסוק ח' בשינוי מפני החירת יעווי"ש בבעל הטורים, ומש"כ ויעברו בתוך הים וכן הא דאילם שתים עשרה עינת כו' הכל בפרשת בשלח ועיי' רש"י שם ט"ו כ"ז על הא דאילם, ורש"י כאן לא פירש כל הדברים כי כבר ביארם שם.

ולא תקחו כפר לנוס

ולא תקחו כפר לנוס וגו' לשבת בארץ וגו' (ל"ה ל"ב)

עיי' רש"י למי שנס כו' [וכן הוא בתרגום יונתן בן עוזיאל ע"ש] ליתן כופר

לשוב בו' ואם תאמר לנוס לברוח כו' למי שיש לו לברוח לפטרו כו' היאך יאמר לשוב לשבת בארץ הרי עדיין לא נס ומהיכן ישוב, והטעם שלא כתבה תורה דבר זה שלא לפטרו עיי' כופר מלנוס, עיי' רמב"ן שאין צורך לאמרו כי הוא מפחד מגואל הדם ובודאי ינוס יעווי"ש בכ"ד, ובעיקר שפתי חכמים רצה לפרש לו"ד רש"י שגם פסוק זה אמזיד קאי כפסוק שלפני זה ובא לומר עוד שגם לא יקחו כופר בשביל להניחו לנוס אל ערי מקלט (וליתא בשפתי חכמים), וליתא כי דברי רש"י מפורשין בגמ' כתובות ל"ז ב' דקאי אשוגג, ומקראי גופא מוכח דלא קאי אמזיד, דמאי לשוב לשבת בארץ, ואמנם הריסת הגמ' ורש"י שם דקאי על לפטרו מגלות שלא יקחו כופר לכך, יעווי"ש שם, ומה שהוכיח רש"י מלשוב לשבת דמירי שכבר הוא שם, י"ל כפי השני שברמב"ן דאו לשוב קאמר קרא, ומתפרש תרתי גם על לפטרו מלנוס וגם על שיחזור לפני מיתת הכהן, איברא דהרמב"ן לא ניחא ל"י בזה שכתב והראשון נכון.

לשוב בעיניהם תהינה לנשים

זה הדבר אשר צוה וגו' לשוב בעיניהם תהינה לנשים אך למשפחת מטה אביהם וגו' (ל"ז ח')

הציווי הוא רק הא דאך למשפחת וגו', ומתפרש לכאורה דאה"נ דלשוב בעיניהם אמנם אך למשפחת וגו', ויתכן דמושום הצמצום דאך למשפחת וגו' נאמר להן שאמנם ימצאו בהם את הטוב בעיניהם, והוא כעין הבטחה וברכה שימצאו להם כרצונם, שהרי צריך שירצו אותן הגברים של משפחת מטה אביהם, אלו שהם טובים בעיניהם, ובדרך כלל אשה יותר קל לה למצוא דטב למיתב כו', משא"כ אנשים, מתון נסיב איתתא, והנה הם היו חשובות וצריכים ג"כ רק את הטוב בעיניהם, וצריכים לס"ד שירצו אותן, ויתכן שכאשר יידעו האנשים שכך אמר הקב"ה למשה לשוב בעיניהם וגו' כבר יסכימו טפי אלה שבנות צלפחד מרוצים בהם שהם הטובים בעיניהם, ובפרט שהיו חשובות שחכמניות היו וגם זכו שנכתבה פרשה על ידן, עיי' רש"י לעיל כ"ז ד' ה'.

משנת יושר

דיני קריעה על מקום המקדש

א. הוואה ירושלים בחורבנה אומר ציון מדבר היתה ירושלים שממה, וקורע, בית המקדש בחורבנו אומר בית קדשנו ותפארתנו אשר הללוך [בשו"ע איתא בו וליתא בפסוק ובגמ'] אבותינו ה' לשפרת אש וכל מחמדינו ה' לחרבה וקורע. - יש פלוגתא בראשונים אם צריך לקרוע כל בגדיו והמחבר באו"ח סי' תקס"א פסק שצריך כל בגדיו עד שיגלה את לבו וכתב במשנ"ב דלכן יקרע מצד שמאל, ומיהו בגד הזיעה אין קורעין כברמ"א יו"ד סי' ש"מ ס"י גבי קריעה על אביו ואמו, ולא הסרביל העליון דהיינו המאנטי"ל (המעיל) אבל הרא"ק (החליפה) חייבים לקרוע כמ"ש הש"ך שם, ולענין טלית קטן כ' בחו"ב בהלכות קריעה ס"ק כ"ב דמסתברא דחייב דבגד הוא אלא ששמע בשם מרן החזו"א ז"ל שנסתפק

דבר (כמדוד' שהנצי"ב סובר שא"צ לקרוע טלית קטן) וצ"ע. וטלית גדול כתב שם דודאי פטור (כמדוד' דמרן ז"ל לבשו במקום טלית קטן כדי לצאת מן הספק).

ב. וצריך לקרוע ביד ולא בכלי, ומעומד [שו"ע או"ח שם ועיי' חו"ב שם סק"ד לענין דיעבד]. - ואינו מאחה קרעים אלו לעולם אבל רשאי לשוללן כו' עיי' שו"ע ומשנ"ב שם.

ג. מי שיש בידו לראות מקום המקדש בקל כל תוך ל' בלי שום ביטול תורה ותפילה, נראה דטוב הדבר (מפני כמה טעמים ואכמ"ל וכו' במק"א). - מי ששוכח או טועה כדאי שירשום את יום ראייתו.

ד. מה שיש שמקנים בגדים בכדי שלא לקרוע, מלבד שהוא כטצדקי למיפטר נפשי' (עיי' מנחות מ"א א'), אין לזה טעם, דודאי חברו מרשה

- ו. בחוה"מ כמדוד' שאין נוהגין לקרוע וצ"ב אם יש לזה מקור נאמן, ועי' חו"ב שם ס"ק מ"ד בזה.
- ז. בשו"ע שם כ' לגבי ירושלים שמן הצופים הוא דחייב לקרוע, אבל במשנ"ב הביא דכמה פוסקים כתבו דצופים הוי פ"י כל מקום סביב לירושלים שיכולין לראות משם, עוד כתבו דמשהגיע לצופים צריך לקרוע אע"פ שעדיין לא ראה אותה. - וע"ש דבדיעבד אף בראה קצת אף שלא ראה בטוב ולא הגיע למקום צופים שפיר דמי.
- ח. מרן החזו"א ז"ל הי' נוהג לעשות אמה על אמה זכר לחורבן בכל חדר, ועי' שע"ת.

- לו בליבו לקרוע, ולא דמיא לההיא דיו"ד סי' ש"מ סל"ד. - ומיהו מאחר שקריעה זו מצויה ואדם חס על בגדיו יש תקנה שיהי' לבוש רק בגד אחד [העמ"ד שקורין חולצה], ויכול ללבוש זו שא"צ לה כ"כ כגון קרועה קצת, ויכול גם לעמוד במקום שרואין ירושלים ומקדש בבת אחת, ויקרע רק קריעה אחת על שתייהם. - כשהבנים או הבנות נוסעים לטיול צריך להשיג שאם הוא לאחר ל' שיקיימו ההלכה כדינה.
- ה. הרואה מקום המקדש לאחר ל' בשבת עי' פ"ת סי' ש"מ סק"ד לענין עומד בשעת יציאת נשמה בשבת אי קורע במוצאי שבת ועי' חו"ב שם ס"ק י"א.

שיחת יושר

רשות לרופא לרפות, וזה לא נגד השם, הרי מדברים פה שאחד עשה לשני, אלא מכאן הראיה שאין אחד עשה לשני, אין כזה דבר, זה רחמנא מכאב, אין אחד עשה לשני.

למשל היום אנחנו סובלים מהעריבים. כל אחד יעשה חשבון, מתי היה כזה דבר, לא היה, כן היה, לפני שנתיים, כל מיני שטויות. איפה העיתון שלנו בשביל זה, בשביל לדעת את העריבים, בחומש, פותחים חומש עם רמב"ן, יודעים מה קורה עם העריבים. שמה זה העיתון שלנו, העיתון שלנו זה בחומש. מבואר ברמב"ן שזה היה איזה נדנדוד, איזה נדנדוד של חטא שמה עם הגר, עם הגר אצל אברהם ושרה. ובגלל זה, אז אמרו שהוא יהיה פרא אדם, וידו בכל, ויסבלו ממנו, הרמב"ן אומר תמיד, תמיד יסבלו ממנו. זה עונש על מה שהיה שמה אצל אברהם ושרה, היה משהו עם הגר שלא היה בסדר, משהו, איזה תנועה קטנה, ומזה צריכים לסבול תמיד מהעריבים.

בכל פורענות שיש פורענות חס ושלום לכלל ישראל, יש צרה, מעורבב שם חטא העגל, "וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם", מתי שיהיה ביום פקדי, אז אני אפקוד עליהם גם את חטאת העגל, אז מתי שיש איזה צרה, יש איזה מהומה, יש איזה צרות, מעורבב שם חטא העגל, האם משהו חושב את זה, זה כתוב בעיתון.

זה העיתון שלנו. העיתון שלנו פותחים משניות ופותרים חומש, אז יודעים למה קרה העריבים, ולמה קרה הדבר הזה והזה.

כל העולם שקועים בבירא עמיקתא של כפירה ומינות כל היום, כל הרחוב. אסור לשכוח את זה, זה יסודי האמונה, שיש השם שמנהל את זה, אין סטטיסטיקות ואין סיפורים.

כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה עד ראש השנה. אם בן אדם משתדל יותר מדי בשביל פרנסה, זה עובר. מה שאסור לך להשתדל יותר מדי. יש לך שיעור כמה אתה יכול להשתדל. בין כך יגיע לך כמה שפסקו לך, אם פסקו לך סכום מסוים של כסף, לא יעזור שום דבר, וגם אם תרוויח מיליונים, יישבר האוטו וישרף הבית, והכל כבר יורד חזרה. יהיה מינוס. ואם תצטרך להרוויח, ותרוויח רק גרוש אחד, שקל אחד לחודש, יגיע מאפריקה ירושה גדולה.

הכל זה לפי מה שהשם נותן. כל מזונותיו של אדם קצובים לו. מה שאנחנו עושים השתדלויות בשביל פרנסה, זה מצווה, להשתדל לפרנסה. אז אחד עובד, אחד סוחר, אחד פותח חנות, השתדלות. כמה השתדלות אתה חייב, אתה צריך גם ללמוד, קצת להשתדל, בין כך זה יגיע כמה שייגיע.

כל הסטטיסטיקות הן הבל, כדי לדעת את האמת צריך להסתכל בתורה

צריכים לדעת, אין סטטיסטיקות. הכל מה שהולך בעולם זה לפי הזכויות והעבירות. כל דבר זה לפי הזכויות של היחיד, הזכויות של הדור, הזכויות של העיר, הזכויות והעבירות. וככה השם מנהל את כל העולם כולו, בין שזה מלחמות, ובין שזה דברים פרטיים של בן אדם, הכל הולך לפי החשבונות של זכות וחובה, עבירות ומצוות.

דברים שכן אדם עושה לשני, צריכים לדעת על פי אמונה שזה לא הוא עשה את זה, אלא עשו מן השמיים דרכו, נכון דרכו, אבל מן השמיים, זה השם עשה, בין כך היה מגיע לך המכה, בין כך היה מגיע לך החוסר כסף, בין כך היה מגיע לך כל הבושות, הכל היה מגיע לך בין כך, רק זה הסתובב דרכו, דרך ראובן, דרך שמעון. זה יסוד האמונה, ואת זה צריכים לדעת, ממילא, זה גם יוריד קצת את הכאבים על השני, והכעס על השני, ואדרבה, ברוך השם, התפטרנו קצת מהעבירות, וקיבלנו קצת עונש, ובין כך זה היה מגיע ומה זה משנה אם הגיע דרכו או דרכו, מה אכפת לך מאיפה זה הגיע, העיקר שבין כך מגיע לך את העונש הזה.

החפץ חיים אמר שזה באמת מרומז בגמרא וברש"י על החומש, אפילו שזה דברים פשוטים שאמרנו, גם הגאון אומר את זה שאחד לא יכול לעשות לשני שום דבר, זה מיסודי האמונה. אבל בכל זאת, החפץ חיים אמר, כתוב "ורפא ירפא", אז יש שאלה, איך הוא יכול לרפות, אז רש"י אומר, "ולא אמרין רחמנא מכאב ואיהו מסי". "ורפא ירפא", מכאן שניתנה רשות לרופא לרפות, צריכים פסוק שמוותר ללכת לרופא. בלי פסוק לא הולכים לרופאים, שהרי הקב"ה עשה שיהיה חולה, אז איך אתה הולך ועושה הפוך עכשיו, אתה כן מרפא, מה אתה הולך נגד השם, הרי השם אמר שהוא יהיה חולה עכשיו, מה אתה הולך לרפות, אלא שיש פסוק שמוותר, "ורפא ירפא", מכאן שניתנה רשות לרופא לרפות שמוותר, אז רש"י אומר "ולא אמרין רחמנא מכאב ואיהו מסי". לא אומרים השם מכאב והוא הולך לרפא.

אז החפץ חיים אומר, פה זה כתוב, איפה זה כתוב פה, שאחד לא יכול לעשות לשני שום דבר, החפץ חיים אומר, איפה כתוב בפסוק "ורפא ירפא", וכי יריבון אנשים והכה איש את רעהו באבן או באגרוף, ולא ימות ונפל למשכב, אם יקום ויתהלך בחוץ על משענתו וניקה המכה, רק שבתו ייתן ורפא ירפא, וא"כ הפסוק "ורפא ירפא" כתוב אחרי "כי יריבון אנשים". אז מי עשה למי, אחד עשה לשני. אז מה רש"י אומר, "ולא אמרין רחמנא מכאב ואיהו מסי", איפה רחמנא מכאב, הרי הוא בעצמו עשה לי, אז מה זה "ולא אמרין רחמנא מכאב", וניתנה

משנת הפרשה

— הערות וביאורים ע"ס פרשיות התורה —

מתורת רבינו ראש הישיבה
הגאון רבי **איתמר גרבוז** שליט"א

בהא דאין מקיפין את העיר מד' רוחותיה בזמן המלחמה

ויצבאו על מדין כאשר צוה ה' את משה ויהרגו כל זכר (לא, ז).

בתרגום יונתן בן עוזיאל תרגם כאן 'וזאתחילון על מדין, אקפוא מתלת טריגונהא, היכמא דפקיד ה' את משה, וקטלו כל דכורא', [פ', התאספו הצבא על מדין, והקיפוה משלוש רוחותיה, כמו שצוה ה' את משה, והרגו כל זכר], ומבואר דביאר בהך קרא דהקיפו את מדין רק מג' רוחות והשאירו את רוח רביעית פתוחה, וכן מבואר בדברי הספרי כאן (פיסקא קנ"ז) שכתבה 'ויצבאו על מדין, הקיפוה מארבעה רוחותיה, רבי נתן אומר נתן להם רוח רביעית כדי שיברחו, ונקט הת"י כדעת רבי נתן ששייר להם רוח אחת.

וכן פסק הרמב"ם (מלכים פ"ו ה"ז) 'כשצריך על עיר לתפשה אין מקיפין אותה מארבע רוחותיה אלא משלש רוחותיה, ומניחין מקום לברוח ולמי שרוצה להמלט על נפשו, שנאמר 'ויצבאו על מדין כאשר צוה ה' את משה' מפי השמועה למדו שבכך צוה, והיינו דלמד הרמב"ם שדברי הספרי הם מדיני המלחמה הנהוגים לדורות שצריך להשאיר צד אחד פתוח שכל הרוצה לברוח יוכל להימלט משם.

ובביאור דרשת הרמב"ם נראה, דהנה מבואר בחז"ל בכמה דוכתי [קידושין כ"ט ותו"כ ריש פרשת צו ובספרי נשא א', והובא כמה פעמים בס' ח' מרן ר"ז הלוי עה"ת יעו"ר בפר' תצוה ובפר' שמיני ופר' נשא], דכל מקום שנאמר לשון ציווי הוא דבר הנוהג לדורות, והרי הכא נאמר כאשר צוה ה' את משה, ומה שייך בזה דין לדורות, ולזה דרשו חז"ל שנאמר בזה דין הנוהג לדורות שצריך לשייר רוח רביעית שיוכלו לברוח ממנה, ומה"ט הכריח הרמב"ם שדין זה הוא לדורות כיון שדרשו כן מדכתיב לשון ציווי שהוא בדבר הנוהג לדורות.

והנה הרמב"ם בספר המצוות לא מנה מצוה זו כמצוה בפנ"ע, ובשכחת העשין לדעת הרמב"ן (מצוה חמישית) העתיק מצוה זו למצוות עשה בפנ"ע וכתב 'שנצטוונו כשנצור על עיר להניח אחת מן הרוחות בלי מצור שאם ירצו לברוח יהיה להם דרך לנוס משם, כי בזה נלמוד להתנהג בחמלה אפילו עם אויבינו בעת המלחמה, ובו עוד תקון שנפתח להם פתח שיברחו ולא יתחזקו לקראתינו, שנאמר ויצבאו על מדין כאשר צוה ה' את משה ודרשו בספרי הקיפוה משלש רוחותיה ר' נתן אומר תן להם רוח רביעית שיברחו, ואין זו מצות שעה במדין אבל היא מצוה לדורות בכל מלחמת הרשות, וכן כתב הרב בחבורו הגדול בהלכות מלכים ומלחמותיהם, והיינו דפליג ע"ד הרמב"ם ונקט דמצוה זו נמנית בפנ"ע במנין תרי"ג מצוות, שהרי ציווי זה נאמר כמצוה לדורות וכמו שכתב הרמב"ם בעצמו וא"כ מ"ט לא ימנוהו למצוה נוספת בפנ"ע, ומבואר בדבריו דפשיטא ליה דדין זה שכתב הספרי נוהג לדורות, ומסתבר שגם הוא למד כן מדכתיב ביה כאשר צוה ה' את משה דמשמעותו שדבר זה נוהג לעולם וכמו שנתבאר, [ובדרך אגב, הנה

בדפוס הרמב"ם הרגילים קראו להלכות שבסוף ספר שופטים 'הלכות מלכים', ובדפוס ש"פ הוסיפו 'הלכות מלכים ומלחמות', ובדברי הרמב"ן מבואר להדיא שכך היה שם הלכות אלו בזמנו וכמו שכתב דכ"כ הרב בחבורו הגדול בהלכות מלכים ומלחמותיהן, וכ"ה ברמב"ן דברים פ"ו פס' י'.

ובדעת הרמב"ם שלא מנה מצוה זו במנין המצוות למצוה בפנ"ע ביאר המגילת אסתר שם, דס"ל להרמב"ם שמצוה זו היא חלק ממצוות מלחמת הרשות שמנא הרמב"ם במצוה ק"צ, וכבר ביאר הרמב"ם בשורש י"א משרשי מנין המצוות שאין למנות חלקי המצוה למ"ע בפני עצמן.

ובביאור פלוגת הרמב"ם והרמב"ן נראה לבאר, דהנה במנחת חינוך בסוף ספרו כתב כמה ביאורים בהשמטות העשין שכתב הרמב"ן [כיון שהחינוך מנה את מנין המצוות לפי מנין הרמב"ם], ועל מצוה זו כתב המנ"ח (מצוה ה' אות א') לדון האם נוהגת רק במלחמת הרשות או דגם במלחמת מצוה צריך להשאיר רוח אחת פנויה שיוכלו לברוח ממנה, והנה הרמב"ן כתב להדיא דמצוה זו היא מצוה לדורות בכל מלחמת הרשות, ומשמע להדיא דמצוה זו נוהגת רק במלחמת הרשות ולא במלחמת מצוה, ובדעת הרמב"ם הביא המנ"ח דבמגילת אסתר מבואר דנקט דדין זה הוא רק במלחמת הרשות, שהרי כתב שכלל הרמב"ם מצוה זו במצוות מלחמת הרשות, והמנ"ח תמה על דבריו דהרי הרמב"ם בהלכות מלכים סתם בדין זה ולא חילק בין מלחמת מצוה למלחמת הרשות, ויש להוסיף בזה, דהרי בהלכות הקודמות להלכה זו חילק הרמב"ם להדיא בין מלחמת מצוה למלחמת רשות (יעו"ש ה"ד), ומדבמצוה זו לא חילק מבואר להדיא דנקט דנוהגת אף במלחמת מצוה.

ועוד הוכיח המנ"ח דמצוה זו נוהגת אף במלחמת מצוה, שהרי מקור הך דינא הוא ממלחמת מדין, ומהתם ילפינן לדורות, ומלחמת מדין עצמה הרי היתה מלחמת מצוה, שהרי נצטוו ישראל להילחם בהם ולתת נקמת ה' במדין, וא"כ בהכרח דדין זה נוהג אף במלחמת מצוה.

ועוד כתב המנחת חינוך, דיתכן דנידון זה האם הך דינא נוהג אף במלחמת מצוה תליא בטעמי מצוה זו, דהרי הרמב"ן כתב ב' טעמים בביאור הך דינא, א' 'כי בזה נלמוד להתנהג בחמלה אפילו עם אויבינו בעת המלחמה', ועוד טעם כתב 'ובו עוד תקון שנפתח להם פתח שיברחו ולא יתחזקו לקראתינו', וי"ל דהטעם הראשון דהוא לחמול על האויבים, שייך רק במלחמת הרשות, דבמלחמת מצוה הרי נאמר לא תחיה כל נשמה ויש מצוה להרוג כאו"א מהאויבים, ומשא"כ הטעם השני שעי"ז לא יתחזקו לקראתינו שייך שפיר אף במלחמת מצוה, שהרי זהו מתכסיסי המלחמה ועי"ז יוכלו יותר בקלות להכניע את האויבים כיון שידעו שיש להם אפשרות לברוח ולא ילחמו כ"כ בחוזק.

והנה למשנ"ת בדברי הרמב"ן מבואר להדיא דדין זה נוהג רק במלחמת הרשות ובסתימת הרמב"ם משמע דנוהג אף במלחמת מצוה, א"כ נמצא דפליגי הרמב"ם והרמב"ן בהנך טעמים, דהרמב"ם ס"ל דדין זה הוא מתכסיסי הנצחון במלחמות, וא"כ משו"ה נוהג אף במלחמת מצוה, והרמב"ן נקט לעיקר את הטעם הראשון שהביא ונצטוונו לרמוע על אויבנו, וטעם זה שייך רק במלחמת הרשות ולא במלחמת מצוה, [ומה שהוסיף הרמב"ן שיש בזה גם את התקון שלא יתחזקו לקראתנו, אין כוונתו שזה טעם המצוה, אלא שע"י שיחמלו עליהם ירויחו ג"כ את ענין זה, אבל במלחמת מצוה שאסור לחמול על אחד מהם, א"כ אדרבה אסור להניח פתח פתוח כדי שלא יברחו חלק מהאויבים].

ובדעת הרמב"ם דס"ל שאף במלחמת מצוה יש דין לשייר רוח פנויה, יל"ע אמאי לא חיישינן שע"י יברחו מקצת מהאויבים ויעברו בזה על הלאו של לא תחיה כל נשמה, וצ"ל דכיון שכך ציוות התורה להילחם, בהכרח אין דין להרוג את אלו שיברחו דרך אותה רוח, ועוד דשמא ע"י שישאר רוח פנויה רק ירגישו שיש להם אפשרות לברוח ובאמת לא יברחו [ומ"מ לא יתחזקו במלחמה מפני שיש להם פת בסלו לברוח], ועוד דשמא באמת מצווין לרדוף אחרי הבורחין מרוח זו ולהרגם, [ול"ד עוד דאין חיוב להרגם אם יברחו לחור", יעוי' סוטה ל"ה ב' שנחלקו תנאים בזה, דשמא כל הדין לא לחיות כל נשמה נאמר רק על אלו שנשארו בארץ].

ועכ"פ למשנ"ת דנחלקו הרמב"ם והרמב"ן בטעמי מצוה זו, יש לבאר היטב פלוגתיהו האם למנות מצוה זו בפני עצמה, דלדעת הרמב"ם שדין זה הוא מתכסיסי המלחמה ונוהג בכל המלחמות, א"כ אי"ז מצוה בפנ"ע אלא הוא חלק מדיני המלחמה ונכלל במצוות המלחמה, ולדעת הרמב"ן שדין זה הוא שנחמול על אויבנו, ורק דזמן קיום המצוה היא בזמן המלחמה, אבל עיקר המצוה היא החסד והחמלה עם האויבים, וא"ז לצורך המלחמה, ומשו"ה אינו נוהג במלחמת מצוה, א"כ יש למנותה כמצות עשה בפנ"ע.

ובעיקר דברי הרמב"ן דמלחמה זו נוהגת רק במלחמת הרשות ולא במלחמת מצוה, צ"ב טובא מה שהקשה המנ"ח דהרי מקור הך דינא הוא במלחמת מדין, ושם הרי היה ציווי להילחם כדי לנקום נקמת ה' במדין, וא"כ מבואר להדיא דדין זה נוהג אף במלחמת מצוה, והיאך נקט הרמב"ן דנוהג רק במלחמת הרשות.

ונראה לבאר בזה, דהנה במלחמה זו מצינו שאמר משה לישראל 'החלצו מאתכם אנשים ואנשים לצבא' (לעיל פס' ג'), ופירש"י 'אנשים, צדיקים', ומבואר דלמלחמה זו יצאו להילחם רק אנשים צדיקים, ובפשוטו צ"ב מאי שנא מכל המלחמות שבהם כל ישראל מצווים לצאת, ואמאי כאן יצאו רק הצדיקים שבהם.

והביאור בזה, דשאני מלחמת מדין שלא נלחמו בה בשביל לכבוש את ארצם, ולא הוי ככל מלחמת ארץ ישראל, שנלחמו בשביל כיבוש הארץ, וכמבואר ברמב"ן (להלן פס' כ"ג) שהקשה אמאי רק במלחמת מדין הוזהרו ישראל על הגעלת כלים ולא הוזהרו ע"ז במלחמת סיחון ועוג שהיתה קודם לכן, ותירץ הרמב"ן דבמלחמת סיחון ועוג הרי ארצם היא מנחלת ארץ ישראל, והותר להם כל שללם ואפילו האיסורים, וכמו שדרשו חז"ל (חולין י"ז א') מדכתיב 'ובתים מלאים כל טוב אשר לא מלא' (דברים פ"ו פס' י"א) דאפילו קדלי דחזירי [דהיינו חתיכות של חזירים יבשים] הותר להם, ולכן לא הוצרכו להגעיל את כליהם, אבל במלחמת מדין כתב הרמב"ן 'לא היתה משלהם ולא לקחו את ארצם, רק לנקום נקמתם הרגו אותם ולקחו שללם, ולכן נהג האיסור בכליהם', והיינו דדעת הרמב"ן דלא הותר קדלי דחזירי בכל המלחמות ורק במלחמת כיבוש א", ובזה כתב דלמלחמת מדין אינה מלחמת ארץ ישראל אלא רק לנקום נקמתם הרגו אותם.

ומבואר דמה שנלחמו ישראל במדין היה רק בשביל לנקום

נקמת ה', וזהו שהדגיש הכתוב 'נקם נקמת בני ישראל מאת המדינים וגו' ויהיו על מדין לתת נקמת ה' במדין' (לעיל פס' ב'-ג'), ועפ"ז יש לבאר הא דרך הצדיקים נקראו למלחמה זו, דבשביל להילחם לשם שמים לנקום נקמת ה' צריך שיהיו צדיקים שלא יתכוונו להילחם בשביל הנגיעות שלהם, וכמו שהביא מרן הגר"י לוינשטיין זצ"ל (אור יחזקאל - מדות עמ' קנ"ב) מה ששמע מהגה"צ רבי אשר קלמן בארון הי"ד [שהיה גיסו של מרן הרב מפוניבז' זצ"ל] בעת שלמדו יחד בקעלם, לבאר הא דכתיב (תהילים פקמ"ט פס' ז'-ט') 'לעשות נקמה בגויים תוכחות בלאמים, לאסר מלכיהם בזקים ונכבדיהם בכבלי ברזל, לעשות בהם משפט כתוב הדר הוא לכל חסידיו הללוקה', דלמי ראוי והדר לעשות 'נקמה' בגויים ותוכחות בלאומים וגו', רק לכל חסידיו הוא הדר, דרק אצלם שייך לנקום לשם שמים בלי שום חשבונות, אבל אלו שאינם חסידים יתכן ששאלם הנקמה מקורה בתאות הנצחון וכדומה, וכמו שכתב המסילת ישרים (פרק י"א) 'כי האדם מרגיש בעלבונותיו ומצטער צער גדול, והנקמה לו מתוקה מדבש כי היא מנוחתו לבדה', וזו אינה הדרך הנכונה בעשיית הנקמה, ורק אצל החסידים שאצלם נובעת הנקמה מכבוד שמים היא בגדר 'הדר' הוא לכל חסידיו, ומשו"ה רק הצדיקים נקראו להילחם במדין.

ועפ"ז יש לבאר הא דלא היה למלחמה זו דין מלחמת מצוה, דכיון שלא באו להילחם בהם לשם כיבוש ארצם או לשם נצחון וכה"ג, ורק באו לנקום נקמת ה', א"כ לא היה בזה דיני מלחמת מצוה כלל, ומשו"ה נצטוו להניח רוח אחת פתוחה בשביל לחמול על האויבים וככל מלחמת רשות, וא"א ללמוד משם לדיני מלחמת מצוה שבה תכלית המלחמה היא בשביל לנצח את האויבים ולכבשם, ושפיר ס"ל להרמב"ן דדין זה נוהג רק במלחמת הרשות ולא במלחמת מצוה.

ועפ"ז יש ליישב עוד, דהנה בהך התיירא דאכילת קדלי דחזירי בעת המלחמה, דעת הרמב"ם (ריש פ"ח ממלכים) דדין זה נוהג לדורות בכל המלחמות ואף במלחמת הרשות, ופליג בזה ע"ד הרמב"ן, וס"ל שהוא היתר ליוצאי הצבא שיש להם רעבון במלחמה וכמו שהותרה להם יפת תואר, וכבר עמדו המפרשים על דעת הרמב"ם, דאם הוא היתר בכל המלחמות, מ"ט הוצרכו להגעיל את כלי הנכרים במלחמת מדין, והרי הותר להם כל המאכלות האסורות כדן קדלי דחזירי, וא"כ יכלו להשתמש בכלי המדינים אף בלא הגעלה כלל.

ובמנחת חינוך (מצוה תקכ"ז) כתב ליישב דכל ההיתר לאכול מאכלות אסורות הוא רק כשנלחמים עם הגויים ע"מ להתישב בארצם, וכמבואר בלשון הרמב"ם שכתב 'חלוצי הצבא כשיכנסו בגבול הגויים ויכבשו אותם וישבו בהן מותר להם לאכול נבלות וטרפות וכו', ומבואר דרק אם ישבו בעריהם מותרין במאכלות אסורות, וא"כ במלחמת מדין שלא כבשו את ארצם ולא נתישבו בה, אלא רק שללו וחזרו, בזה לא הותרו באכילת איסורים, אמנם כבר העירו ע"ד המנ"ח, דמש"כ הרמב"ם 'וישבו' אי"ז לשון ישיבה ולא לשון שבי, ובמהדר"ה הרמב"ם שלפנינו הגירסא היא וישבו מהן ומוכח להדיא דכוונת הרמב"ם שיחזרו מהם בשבי, וא"כ הדרא קושיא לדוכתא דאמאי הוצרכו להגעיל הכלים במלחמת מדין.

אמנם למשנ"ת דמלחמת מדין לא היתה כלל 'מלחמה' באויבים, אלא היה בזה רק דין 'נקמה' בגויים לנקום נקמת ה', א"כ א"ש ד"ל דבזה לא הותר להם כלל מאכלות אסורות כיון שהוא היתר רק לחלוצי הצבא היוצאים למלחמה ולא ליוצאים לנקום נקמת ה' לכבוד שמים, ולכן הוצרכו להגעיל את כליהם, ומ"מ ילפינן מהתם שמתכסיסי המלחמה הוא לשייר רוח רביעית פנויה שע"י יהיה יותר קל להתגבר ולהרוג את האויבים, [ועי' עוד משנ"ת בארוכה בענין היתר קדלי דחזירי באימרות אברהם פרשת ואתחנן].

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה על ספר משלי

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

שנאמר ב"שירה"ק

"יראת ה' ראשית דעת, חכמה ומוסר אוילים בזו"

(פרק א, פסוק ז)

יראה ודעת, חכמה ומוסר:

כאן בפסוק זה מתחיל ספר משלי, וכמו שכתב רש"י, לאחר שכל הפסוקים הקודמים שימשו כהקדמה לבאר את מטרת הספר. בפסוק זה כולל בתוכו כמה ענינים: יראה, דעת, חכמה ומוסר. ה'יראה' נאמרה בהקשר אל ה'דעת', ואילו ה'חכמה' נאמרה יחד עם ה'מוסר', ושניהם ביחס אל האוילים - שבזים את החכמה והמוסר. מה שנותר לנו להבין הוא את הקשר שבין הדברים, ואת הקשר שבין שני חלקי הפסוק.

החלק הראשון הוא: "יראת ה' ראשית דעת", וכאן מבואר שיש שייכות בין ה'דעת' לבין יראה ה'. ובביאור הדברים יש להביא את מה שכתב רבינו יונה בפירושו על המשנה באבות (ג', ט'), "כל שיראת חטא קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת, וכל שחכמתו קודמת ליראת חטא אין חכמתו מתקיימת", וביאר רבינו יונה שהטעם משום שאם יראת חטא קודמת לחכמתו - אם כן האדם רוצה את החכמה, ומשמים מסייעים בידו להוסיף חכמה על חכמתו כדי שיוכל לשמור ולעשות, אבל אם חכמתו קודמת ליראת חטא - ישנם שני טעמים מדוע אין חכמתו מתקיימת:

הראשון הוא טעם סגולי, שאין לאדם את הסיעתא דשמיא כשאין לו יראה שמים, אבל יש גם טעם טבעי - שאם האדם אינו מעוניין בחכמה, והוא מצידי לא היה רוצה לקיים, אין מה שימשוך אותו לקנות את החכמה. הרי מבחינתו הדברים אינם שייכים אליו, ומדוע שישמור אותם בתוכו, וכמו שכותב רבינו יונה על המשך המשנה שם: "כל שמעשיו מרובין מחכמתו אין חכמתו מתקיימת - שנמצאת תאותו לחכמה פחותה מחכמתו, ונמצא כי חכמתו תהיה פוחתת והולכת".

אמנם במדרש אנו מוצאים דברים תמוהים: "יראת ה' ראשית דעת - אמר רבי זירא, מכאן אתה למד שלא הסכים שלמה על דעתו של דוד אביו, שדוד אמר (תהלים קי"א, י') ראשית חכמה יראת ה', ושלמה אמר יראת ה' ראשית דעת".

ולכאורה קושיית רבי זירא היא, שדוד המלך נוקט את החכמה כעיקר ורק אומר ש'ראשית חכמה' היא יראת ה', ואילו שלמה תופס את ענין היראה ואומר ש'יראת ה' ראשית דעת'. אך אם אכן זו הקושיא, האם העיקר הוא החכמה או היראה, לא מובנים המשך דברי המדרש: "לומר שהחכמה ודעת שקולים כאחד". כיצד באמת אין הבדל בין דברי שלמה לדברי דוד.

ובאמת כבר במשנה באבות (ג', י"ז) שנינו: "אם אין חכמה אין יראה אם אין יראה אין חכמה", ולמדנו שהיראה תלויה בחכמה והחכמה תלויה ביראה, ולא שייכת תורה באדם שאין בו יראת שמים. אלא שיש להבין מה השייכות בין חכמה ליראה, וגם מאין מוצא הדברים, הלא אם אין לאדם יראה - מאין תמצא החכמה, ואם אין לו חכמה - כיצד יוכל להשיג את היראה.

ונה המשיך הפסוק הוא: "חכמה ומוסר אוילים בזו". ולכאורה בשלמה כלפי ה'חכמה', מובן היטב מדוע 'אוילים בזו'. ה'אוילים' הם האנשים הטפשים והנבערים מדעת, שמה בינם לבין החכמה. אולם מה הקשר בין 'מוסר' לבין 'אוילים'? אולי יש רשעים שאינם אוהבים את המוסר, כאלו שהולכים בשרירות ליבם, אך מדוע הטפשות סותרת את המוסר?

וגם כאן, המדרש מעורר שאלה על לשון הפסוק, אך נראה ששאלתו היא אחרת: "אם מוסר למה חכמה, ואם חכמה למה מוסר", ובזה נראה שהמדרש תמה על עצם החיבור בין השניים - חכמה ומוסר יחד. ועל כך משיב המדרש: "אלא אם למד אדם דברי תורה ויושב ומתעסק בהן כדי צרכן, הרי בידו חכמה ומוסר, ואם לאו הם מתבזזים ונקרא אויל".

והדברים נותרו מחוסרי ביאור, מה עונה המדרש על תמיהתו. אם אכן אין קשר בין חכמה למוסר, אם כן הקושיא נותרה בעינה, מדוע אם אדם למד דברי תורה ומתעסק בהן כדי צורכן הרי בידו 'חכמה ומוסר'. מה גם שעדיין נותרה אף כאן קושייתנו הקודמת - מה בין כל זה לבין ה'אויל', ש'אם לאו הם מתבזזים ונקרא אויל'.

ובאמת, לא בפסוק זה בלבד, אלא לאורך כל ספר משלי - לא נוקט שלמה לשון של 'צדיקים' ו'רשעים' אלא לשונות של 'חכמים' ו'כסילים' וכיוצא בהם. החכמים מסמלים את הצדקות ואת הדרך הטובה, והכסילים מבטאים את הרוע והרשע. והשאלה נשאלת מדוע, הרי גם אם נניח שהטיפש לא מודע כל כך למה שעליו לעשות, והחכם יודע יותר, עדיין מה הקשר בין 'חכמה' ל'צדקות'. הצדקות היא דבר אחד, והחכמה היא דבר שני, ולמה לא נקט שלמה את הדבר בעצמו - צדיקים לעומת רשעים.

עוד מצינו מעשה המובא בגמרא בשבת (ל"א, ב') על רבי סימון ורבי אלעזר,

שרבי יעקב בר אחא עבר לפניהם, והם דנו ביניהם מצד מה עליהם לקום מפניו, האם מחמת שהוא בר אוריין או מצד שהוא ירא שמים - 'גבר דחיל חטאין'. ואומרת הגמרא: "תסתיים דרבי אלעזר הוא דאמר דגבר דחיל חטאין הוא, דאמר רבי יוחנן משום רבי אלעזר אין לו להקב"ה בעולמו אלא יראת שמים בלבד שנאמר (דברים י', י"ב) ועתה ישראל מה ה' אלוקיך שואל מעמך כי אם ליראה וגו', וכתוב (איוב כ"ח, כ"ח) ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה וגו', שכן בלשון יוני קורין לאחת הן, תסתיים".

ומשמע מדברי הגמרא שהיכוח בין האמוראים לא היה סתם כך, איזו מעלה גדולה יותר שמחייבת לקום, אלא היה כאן ויכוח על מעלת החכמה עצמה - האם אין בה אלא את החכמה כפשוטה או שהיא כוללת גם יראת שמים. ועל כך הביאה הגמרא את הפסוק 'הן יראת ה' היא חכמה', שיראת ה' עצמה היא החכמה הגדולה ביותר, ואם כן החכמה גופה מחייבת לקום לפני 'גבר דחיל חטאין' עוד יותר מבר אוריין. והדברים צריכים ביאור, איזו 'חכמה' יש ביראה, ומדוע החכמה של היראה גדולה כל כך, עד שהיא נחשבת יותר מהחכמה בעלמא.

איזהו חכם:

ביאור כל הדברים נעוץ בהבנה מיהו בכלל 'חכם'. אצלנו מקובל להבין ש'חכם' הוא מי שיש בו חכמה. אבל אם נעמיק נגלה שלכאורה לא אמור להיות כל קשר בין החכמה לבין מי שמחזיק אותה. אולי האדם יכול להיות 'מלומד', לדעת הרבה ולהבין הרבה, אבל 'חכם' הוא לא יהיה.

אם יש ארון ספרים גדול, שמכיל בתוכו אלפי ספרים, האם הארון י"הפך ל'חכם'? הוא היה ארון וישאר ארון, שאנחנו זכה להחזיק הרבה חכמה, אבל הוא עצמו ארון. וכך זה בכל חכמה שבעולם, אם האדם השיג לדוגמה הרבה ידיעות בחכמת הרפואה, האם הוא יהיה 'חכם'? המוח שלו מחזיק שלל ידיעות ומסוגל גם לרפא אנשים, אבל הוא עצמו נשאר בדיוק אותו אדם כמו לפני כן. אין הבדל בין אם היה לומד את הידע לבין אם לא. כמו שבן אדם יותר חזק הוא לא יותר 'אדם', אלא אדם עם תוספת כח, כך בן אדם עם יותר ידע אינו יותר 'חכם', אלא אותו אדם עם תוספת ידע.

עם יותר ידע אין הבדלים בין האנשים, יש כאלו עם זכרון יותר גדול, אחים עם קליטה יותר מהירה, ועוד נוספים עם ירידה לפרטי פרטים. אך כל אלו אינם הבדלים ב'אדם' אלא הבדלים בידע שהם סופגים בתוכם. כמו שיש בני אדם עם רגליים ארוכות, עם ידיים גדולות ועם עיניים חדות, יש בני אדם עם קליטה יותר רחבה. אבל האם הם עצמם יותר 'חכמים'? אמנם יש בהם יותר חכמה, אבל מה השתנה בהם עצמם?

כיום בזמננו, די בתוכנת מחשב אחת שתוכל לדעת יותר מהחכמים הגדולים ביותר... אבל המחשב לעולם לא יהיה חכם, ולא משנה כמה יידע. אך עלינו להבין באמת מה ההבדל בין אדם למכונה. מכונה תהיה מכונה עם חכמה, ואילו האדם יוכל להיות 'חכם'. מה הופך אותו ל'חכם'? וכאשר אנו מדברים על אדם 'חכם', לא מדובר על מעלה בלבד. הרי כידוע, האדם חציו מלאך וחציו בהמה (עי' חגיגה ט"ו, א'), והמדד כמה יהיה האדם 'אדם' וכמה יהיה 'בהמה' - תלוי במידת החכמה. אם הוא עצמו יהיה 'חכם', אם כן השכל ישלוט בקרבו, והמוח יהיה שליט על הלב, אך אם ישאר רק הכח הגופני, לא יהיה הבדל בינו לבין כל בהמה.

אולם כאן נותרת השאלה, כיצד ה'חכמה' שנכנסת לאדם יכולה להפוך אותו לאדם אחר, לא בהמה בצירוף חכמה אלא אדם שנהפך לאדם חכם. פעם ראו את אריסטו, החכם היווני הגדול, נכשל במעשה נבלה מכווער. שאלו אותו: אתה אריסטו, חכם שכמוך, יכול לרדת לכזו רמה? אמר להם אריסטו: וכי אם הייתי מהנדס הייתי נהפך למשולש? מדוע מה שיש בי חכמה הופך אותי למשהו אחר?...

ואכן צדק אריסטו. עצם המצאות החכמה בתוך האדם - לא משנה את חלקו ממכונה שיש בה חכמה. כל כולו אינו אלא חמור נושא ספרים, ולעיתים אדרבה, כמידת הספרים שהוא נושא על שכמו כך יש עדות על גודל חמורותיו...

העין לפעמים מתעתעת ומראה על אנשים מסויימים כאילו החכמה שצברו הופכת אותם למשהו אחר. הם מלומדים, יודעי ספר, יש להם הבנה רבה בהוויות העולם, ויתכן שאפילו בחכמת התורה עצמה הם גדולים וחכמים. אך כל עוד שיש כאן אדם עם חכמה - האדם יכול להשאר בהמה והחכמה יכולה להשאר חכמה. אין כאן אדם חדש ולא אדם עם שם 'חכם'. הוא יכול להראות כלפי חוץ כמנומס, אך בתוכו פנימה יסתתר החתול, בלי שיהיה

צורך בעכבר להסיר את המסווה ולהראות שהמלצר הנכבד הוא רק חתול מאולף...

'חכם' הוא שם של אדם בעל מהות אחרת. ובהכרח שאין הכוונה למי שיש בו חכמה, אלא למי שהוא מקור החכמה. הרי אומר, שהחכמה יוצאת מתוכו פנימה, מתוך אישיותו, נגזרת מעצם הווייתו, והמרכיב של ה'אדם' שבו הוא זה שמוכיל את ה'חכמה' ומוציא אותה להיות 'חכמה'. האדם הוא ההבנה וההבנה היא האדם, וההבנה היא מה שהוציא את החכמה. לא שהאדם צבר חכמה מבחוץ והעמיס אותה על גביו, אלא שהוא הפך את עצמו לאדם יותר נעלה, ואותו 'אדם' הביא את החכמה.

אי לכך נוכל להבין שהמדד לאדם 'חכם' הוא לא החכמה והטפשות אלא הצדקות והרשעות. ככל שהאדם יהיה יותר נעלה ומרום הוא יהיה יותר 'חכם', חכם בעצם, ולא מי שיש בו חכמה, ומאידך ככל שהוא יהיה יותר נמוך כך הוא יהיה פחות שייך לחכמה. וכן להפך, כאשר שלמה המלך אומר 'חכם' ואילו' הוא לא מתכוין לכמות החכמה שהאדם צבר, אלא לעצם האדם - האם הוא אדם בעל שם אדם או אדם ירוד שהחכמה לא שייכת אליו.

ואין הכוונה לאדם בלבד אלא אפילו לחכמה מצד עצמה. כי אם נתבונן נבחין שאף כלפי החכמה, לא שייך לומר על חכמה מסוימת שהיא 'חכמה' בעצם. ניקח את הפיזיולוגיה ואת הבוטניקה, את האסטרונומיה ואת המתמטיקה, בעצמותיהן של דבר אין כאן 'חכמה' אלא מצבור של ידיעות. הידיעות יכולות להיות רחבות ומעמיקות, עם פרטים וחשבוניות רבים מספור, אבל רק הן ידיעות, שאין בהן התחכמות. ה'חכמה' היחידה שניתן לקרוא לה 'חכמה' היא החכמה האלוקית שמתחברת לאדם, שהיא יוצרת מציאות בפני עצמה ויש בה 'חכמה' בעצם, חכמה שמוחברת לאישיות, קשורה לאישיות והיא חלק מהאישיות, מה שלא היה קיים לפני כן.

אם אין יראה אין חכמה:

על כך אומר הפסוק ומגלים לנו חז"ל: 'הן יראה ה' היא חכמה'. הפסגה הגדולה ביותר של החכמה מצד עצמה היא ה'יראה'. כי כל חכמה אחרת, ואפילו חכמת התורה, יכולה להיות אוסף של ידיעות, והחכמה היחידה שזכאית להקרא 'חכמה' היא חכמה שמגיעה על ידי יראה ה' - אחרי שהאדם מרום את עצמו ויוצר חיבור אל החכמה.

לפיכך החכמה קשורה אל היראה והיראה קשורה אל החכמה, 'אם אין יראה אין חכמה ואם אין חכמה אין יראה', ואין כאן שני דברים שמוכילים זה את זה, שעליהם שייך לשאול מהיכן הגלגל מתחיל, אלא יש כאן שני דברים שהם היינו הך. החכמה היא חכמה יחד עם יראה והיראה היא יראה יחד עם חכמה. אם אין יראה - אז החכמה אינה חכמה, אלא ידיעה, וככל החכמות מחכמות העולם. וכן לצד השני, אם אין חכמה אין יראה, וכמו שמפרש רבינו יונה באבות שם, שאם האדם רק משתדל להיות חכם אבל לא קונה את החכמה אם כן אין מה שיחזיק את החכמה. האדם נהפך לחכם יחד עם זה שהוא לומד את התורה, וכשהוא לומד את התורה הוא צריך להתאים את עצמו להיות אדם שראוי לקנות את החכמה.

ואלו הם הדברים שאומר המדרש: "אם למד אדם דברי תורה ויושב ומתעסק בהן כדי צרכן, הרי בידו חכמה ומוסר, ואם לאו הם מתבזזים ונקרא אויל", והקשינו מה יש בכך לתרץ מה הקשר בין 'חכמה' ל'מוסר'. אך הם הם הדברים: כאשר אדם לומד את התורה ומחבר את עצמו אליה, בצורה של 'מתעסק בהן כדי צרכן', הרי ה'חכמה' וה'מוסר' מתאחדים אז, בזה והיו לאחדים. האדם נהפך לאדם ישר על פי דרך המוסר, וזה נותן לו להפוך את התורה ל'חכמה'. ומאידך, עצם הלימוד עצמו של החכמה מחבר אותו אל המוסר, וכך יש בידו את שני חלקי החכמה: הידיעה שנהפכת ל'חכמה' על ידי ה'מוסר'.

ויעוין שם במדרש שבסוף דבריו ממשך עוד ואומר: "ואם מתעסק בהם כדי צרכם, הם מצהילים ומזהירים לו פניו". ללמוד, שאכן כאשר האדם זוכה להיות 'חכם' ולהתחבר אל החכמה, הוא נהפך לאדם עם אישיות אחרת. אין כאן אדם עם חכמה אלא אדם שהוא עצמו חכמה. הדברים שלמד 'מצהילים ומזהירים לו פניו', הם יוצרים בו מציאות חדשה ומוציאים מתוכו את החכמה.

כבר הבאנו פעמים רבות את דברי מרן הגרא"מ שך זצ"ל, שלא שייך תלמיד חכם שאין בו יראת שמים, וכוונת הרב שך לא היתה לידיעת התורה. לא חסרים אנשים שבקייאם בש"ס עם ד' חלקי שולחן ערוך לפרטי פרטים, אבל הם לא 'תלמידי חכמים' כי הוא זה. הם סוחבים את החכמה יחד איתם, אבל 'חכמים' הם לא. כי 'תלמידי חכם' הוא שם של מציאות, ומציאות כזו לא יכולה להווצר בלי יראת שמים.

במדרש רבה בתחילת קהלת וכן בתנחומא פרשת ויקהל מביאים חז"ל שאלה ששאלה מטרונא אחת את רבי יוסי בר חלפתא, מה ביאור הפסוק בדינאל (ב', כ"א) 'הב חכמתא לחכימין', הלא הדברים פשוטים שהחכמה נמצאת אצל החכמים, וכי האם טפשים יכולים להיות חכמים? ענה לה רבי יוסי, אם היו מגיעים אלייך שניים לבקש הלוואה, אחד עני ואחד עשיר, למי היית מלווה? ענתה לו האשה, ודאי שלעשיר. לעשיר יש מהיכן להחזיר, מה

שאין כן העני. אמר לה רבי יוסי: 'ישמעו אזניך מה שפיך מדבר', אם הקב"ה היה נותן חכמה לטפשים, הם היו עוסקים בה במבואות המטונפות, לכך נתנה לחכמים - 'שהיו יושבין בישיבת זקנים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ועוסקין בה'.

ולכאורה, האם באמת זו כל הסיבה שלא ניתנה התורה לטיפשים, רק מחשש שיעסקו בה במבואות המטונפות? אין סיבה גדולה יותר?

אך נראה לכאורה שהטעם הוא יותר עמוק, הרי מה הסיבה שאסור לעסוק בתורה במקומות המטונפים, משום 'כי דבר ה' בזה' (ראה ברכות כ"ד, ב'), שהוא ביזוי לתורה שמכניסים אותה למקומות שלא מכוונים עבורה. אותו הדבר אילו היתה התורה נמסרת לטיפשים - היא היתה נכנסת למקום שלא מתאים בשבילה. לא יתכן שהתורה, חכמת השמים, תשכון בגוף בשר שלא שייך אליה. האדם עצמו יכול להוות 'מבואות המטונפים' ביחס לתורה, כל עוד שהפך את עצמו לחכם, ולא השכיל לקדש את החומר שיוכל להתחבר ולהיות מציאות של חכמה.

בגמרא בשבת (פ"ח, ב') אמרו: "למה נמשלו דברי תורה כנגיד, לומר לך מה נגיד זה יש בו להמית ולהחיות אף דברי תורה יש בהם להמית ולהחיות, היינו דאמר רבא למימינים בה סמא דחיי למשמאילים בה סמא דמוותא", וכתב שם רש"י: "למימינים - עוסקים בכל כוחם, וטרודים לדעת סודה, כאדם המשתמש ביד ימינו שהיא עיקר".

כאן מבוארת לנו מהות החיבור אל התורה: 'עוסקים בכל כוחם וטרודים לדעת סודה'. לא מדובר על אדם שלומד מיראת העונש, כי הוא מפחד מביתול תורה ושאר כגון אלו, אלא על אדם שבאמת מחובר - התורה מעניינת אותו, והראש שלו תפוס בה כל הזמן כי הוא טרוד לדעת ולהבין. זה מעניין אותו, זה שייך אליו, זה נושא לשיחה בשבילו. אדם כזה זוכה שהתורה תהיה לו סם חיים. אחרת התורה נהפכת ל'סמא דמוותא'. ומדוע? כי כל עוד שהאדם לא הפך את עצמו למציאות של 'חכם', אדם עם חכמת לב שצמא להתחבר אל החכמה, הוא נשאר בעל גוף של בהמה שעומד מחוץ לחכמה, ולא זכאי להכניס לתוכו את התורה. כעת זה נחשב כמו מבואות המטונפות, שעליהם נאמר חלילה 'כי דבר ה' בזה'.

מזן בעל השאגת אריה נפטר בגיל תשעים, ואמר עליו שגם ביומו האחרון, כששכב על ערש דווי והיה ניכר ששעתו קרובה, הוא ביקש לעבור על הש"ס. הנוכחים שנאספו סביב המיטה הביאו לו מסכת אחרת מסכת, ובכל פעם שסיים השאגת אריה עם המסכת האחת הוא ביקש שיביאו לו מסכת אחרת. אחד מראשי הקהל אמר לגבאי שהגיש את הספרים, שבפעם הבאה שיבקש הרב מסכת - שיביא לו את הספר 'מעבר יבוק', הוא הספר שמקבץ את מה שיש לומר בשעת המיתה. הרי הזמן קצר, ועל הרב להספיק ולהתכונן ברגעיו האחרונים. ואכן, בפעם הבאה ביקש השאגת אריה מסכת, הביאו לו את ה'מעבר יבוק'. הבחין השאגת אריה בספר ואמר: אני לא צריך לעשות תשובה. לא שלא היה לי זמן לעשות עבירות - אלא שלא היה לי זמן לחשוב על העבירות... וכך שילח השאגת אריה את הספר מעל פניו...

מי לנו גדול שיכול לתאר מציאות כזו, של אדם בגיל תשעים, שיכול להעיד על עצמו שכל ימיו היה עסוק בתורה בדרגה שלא היה לו זמן לחשוב על דברים אחרים... אבל על כל פנים אפשר ללמוד היאך באמת לא עוברים עבירות, והיאך גודלים 'שאגת אריה'. לא שמתגברים על העבירות, אלא ששייכים אל החכמה במידה כזו שאין שייכות בין האדם לעבירות. האדם הוא לא אדם של גוף, אלא אדם של חכמה, וזה עצמו הופך אותו ל'חכם' בשיעור קומה של 'שאגת אריה'.

ידוע מהרבה ספרים, וכן אמר גם מרן הגאון רבי שמעון שקופ זצ"ל, שהדרך לזכות לידיעת התורה רמוזה בפסוקים בפרשת ציצית (במדבר ט"ו, ל"ט - מ'): "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם - למען תזכרו". אם האדם לא הולך אחרי שרירות ליבו, אחרי הלב והעיניים, ממילא הוא זוכר את כל דברי התורה. ולהאמור אין כאן משום סגולה בעלמא אלא מציאות פשוטה. כפי המידה האדם מוקדש את עצמו ושולט על החלק הבחי, הוא הופך לאדם 'חכם' שיכול להתחבר אל החכמה, וכך ממילא החכמה מתחברת אליו. היראה תלויה בחכמה והחכמה תלויה ביראה, ושניהם 'שקולים כאחד'.

'סדר המוסר' שהנהיגו בישיבות הקדושות, אינו זמן בפני עצמו אלא המשך ישיר למהלך היום. כשם שיש סדר א' ויש סדר ב' יש גם סדר מוסר, ובלי סדר המוסר לא יכולים להיות סדר א' וב'. הכל המשך אחד והכל שייך למקום אחד, שהאדם יהיה בעל חכמה ובעל יראה. אחרי שתהיה בו יראה תוכל להיות בו חכמה, ורק על ידי החכמה הוא יוכל להיות בעל יראה.

כבר ידוע מה שחמור בעל החתם סופר על עצמו (א.ה. והביא זאת הגר"י בלאזער ב'שערי אורה'), שביום שאינו לומד מוסר הוא מרגיש קרירות ביראת שמים. לואי עלינו שהיתה לנו את אותה 'קרירות' של החתם סופר, אבל לפחות נוכל להבין מהי מעלת המוסר... רק המוסר קובע את שם האדם והופך אותו ל'חכם', והוא לא מעלה אלא חלק בלתי נפרד מכל צורת האדם. אם אין יראה אין חכמה, ורק על ידי היראה האדם יוכל לזכות אל החכמה.

ס"ת שריו בצער

הציבור נקרא להמשיך להעתיק בתפילה ובתחנונים ולהרבות בלימוד התורה לרפואת השלימה של רבינו מרן ר"ה. הגאון הגדול ר' ישראל בונם בן חיה רויזא שליט"א בתושח"י וכן קל כביר לא ימאס תפילת רבים.

מעדני כת

משיעורי הגאון רבי נפתלי הכהן קופשיץ שליט"א

פרשת מטות מסעי תשפ"ו

בענין מזהל בשבת שנסתפק אם הציצין שנשארו הם מהציצין המעכבין את המילה אם צריך להוריד אותן ציצין מספק

נשאלתי במזהל שמל את התינוק בשבת, ופירש מן המילה, ונסתפק אם הציצין שנשארו הם הציצין המעכבין את המילה, אם צריך להוריד אותן ציצין, שהרי אם לא גמר המילה ונשאר התינוק ערל נמצא שחילל שבת שלא לצורך מילה, וא"כ היה מקום לומר שצריך להוריד הציצין, או דנימא דכיון דספק הוא לו שמא הם ציצין שאינם מעכבין את המילה, א"כ הוי חלול שבת אם יסיר אותם ציצין, ואמרינן שב ואל תעשה.

הנה בפשוטו הדין נותן שנימא שב ואל תעשה, שהרי אסור לעבור על ספק איסור כדי להציל עצמו מספק איסור.

אכן אפשר דכיון דמספק הרי הוא חייב להסיר אותן ציצין משום דספיקא דאורייתא לחומרא, הרי זה חשיב כלא פירש מן המילה, שהרי כל זמן שספק הוא לו אם גמר המילה עדיין הוא חייב לחזור ולתקן המילה, וא"כ הוא כלא פירש מן המילה, ושפיר חוזר על אותן ציצין, כן שמעתי בשם הגאון הגדול

ר' שלמה מילר שליט"א.^א
ואפי' אי אמרינן דספיקא דאורייתא מן התורה לקולא, ורק מדרבנן לחומרא, אכתי יש לומר דחשיב כלא פירש מן המילה, כיון דסו"ס הוא חייב לחזור ולתקן את המילה, וא"כ שפיר יכול לחזור ולהוריד אותן ציצין.
ובפרט למה שכתב החוות דעת (בבית הספק הגדפס ביו"ד אחר סימן ק"י) דספק מצוה דאורייתא לכו"ע הוא לחומרא מן התורה, א"כ בוודאי חשיב כלא פירש.

אכן מדברי המאירי בחגיגה (דף ד' ע"א) משמע דלא כהחור"ד, שכתב אהא דמקשה הגמ' שם טומטום ספיקא, איצטריך קרא למעוטי ספיקא, דלדעת הרמב"ם דספק דאורייתא מן התורה לקולא א"ש קושיית הגמ', דכיון שמה"ת ספיקו לקולא למה איצטריך קרא לזה, עי' שם, ומובאר דגם בספק מצוה כמו מצוות ראייה, לדעת הרמב"ם ספיקו לקולא מן התורה.

בענין נטל ידיו לאכילה ונסתפק האם בירך על הנטילה אם יועיל לו שימלך מלאכול

בלא ברכה, אם עדיף שישאל כדי שיפריש שוב בברכה, שדעת הקהלות יעקב שלא ישאל, כיון שהוא גורם בזה לברכה שאינה צריכה, והאבי עזרי אמר שאין זה ברכה שאינה צריכה, והובא כל זה בשו"ת מנחת יצחק (ח"ט סי' ק"ט).
ומרן הגדול שליט"א העיר, דלפמשי"כ החתם סופר (יו"ד סימן ש"כ - הובא בפתחי תשובה יו"ד סי' של"א סק"י) דהנשאל על התרומה אע"פ שעוקר התרומה למפרע, מ"מ אין ברכתו שבירך לבטלה, לפי שבשעה שהפריש ה' צריך לברך, א"כ לפ"ז לא יועיל כלום במה שישאל על ההפרשה, דהרי גם אם ישאל מ"מ באותו שעה שהפריש ה' חייב לברך, וא"כ אכתי הוא עומד באיסורו שלא בירך על ההפרשה הראשונה.

יבואר הטעם שמברך על נטילת ידיים לאחר הנטילה

אכן באמת לומר דבר זה שגם אם נמלך לאחר שנטל ידיו אכתי צריך לברך, זהו דבר זר מאוד, ולא מסתברא כלל, אך צ"ב אמאי באמת אינו צריך לברך, הא כיון דהברכה היא על מה שהכשיר ידיו לאכילה, א"כ אע"פ שנמלך מלאכול מ"מ כיון שהוכשרו ידיו צריך לברך.

וצריך לומר, דהנה קי"ל (פסחים דף ז' ע"ב) דכל הברכות מברך עליהן עובר לעשייתן, חוץ מן הטבילה, ומפרש בגמ' משום דגברא לא חזי, ונחלקו הראשונים באיזה טבילה מיייר, דהתוס' שם כתבו שר"ח אומר בשם גאון דרק בטבילת גר אינו מברך רק לאחר הטבילה, דקודם טבילה לא מצי למימר וצונו, דהא אכתי נכרי הוא, אבל בשאר טבילות של טמאים שפיר יכול לברך גם קודם הטבילה, אך בשם ר"י כתבו דאין לגעור בנשים שמברכות לאחר הטבילה כיון דאיכא גר דלא מצי לברך, לא חילקו, ובכל טבילה מברך לאחר הטבילה.

ולגבי נטילת ידיים נחלקו הראשונים, דהתוס' שם כתבו בשם ר"י דכמו דלגבי טבילה אמרי' שלא חילקו בין טבילה לטבילה, ובכל טבילה מברך לאחר הטבילה, הכ"ז לגבי נטילת ידיים, כיון דיש נט' שאין יכול לברך קודם, כמו בנטילה כשיצא מבית הכסא, לא חילקו בין נטילה לנטילה, ובכל נטילה מברך לאחר הנטילה. אך כתבו התוס' דבנטילה יש טעם אחר לברך אחר הנטילה, קודם נגוב, כדאמרינן (סוטה דף ד' ע"ב) האוכל לחם בלא נגוב כאילו אוכל לחם טמא, והיינו דכשמברך קודם נגוב מיקרי עובר לעשייתן.

ולהלכה נחלקו בזה השו"ע והרמ"א, דהשו"ע (סי' קנ"ח סעי' י"א) כתב כדעת

נשאלתי באחד שנטל ידיו לאכילה, ונסתפק אם בירך על הנטילה, והנה זה ודאי דאינו יכול לברך מספק, דספק ברכות להקל, וכ"כ המג"א (סי' קנ"ח ס"ק ט"ז) בשם התניא (רבתי סוף סי' כ"ב) נטל ידיו ואינו יודע אם בירך, אינו חוזר ומברך, עכ"ד. ובפמ"ג שם (א"א ס"ק ט"ז) כתב פשוט דספק ברכות לקולא.

אך לבו נוקפם שמא לא בירך ונמצא שעבר על הדין ששינינו במשנה בתרומות 'ערום לא יתרום', שמזה למידין שאסור לעשות מצוה בלא ברכה, האם ע"י שימלך מלאכול יתקן איסורו.

דהא גם על הצד שבירך לא היתה ברכתו לבטלה כמש"כ הריטב"א בחולין (דף ק"ו) שאם נטל ידיו לאכילה ובירך ענט"י ונמלך מלאכול, לא הוי ברכתו לבטלה, והביאו להלכה בשערי תשובה (סי' קנ"ח), וא"כ ממנ"פ שפיר עבד, דעל הצד שלא בירך, א"כ כשנמלך מלאכול שוב אי"צ לברך ענט"י, ונמצא שלא ביטל הברכה, שהרי כעת אינו צריך לברך, ועל הצד שבירך, ג"כ שפיר עבד, דהא רשאי לימלך ולא הוי ברכתו לבטלה.

יבואר דלדעת הריטב"א גם אם נמלך מלאכול חייב בנטילה

אמנם בפשוטו נראה דלאו מידי עבד, דהא אם נתפוס דברי הריטב"א שאם נמלך מלאכול לא הוי ברכתו לבטלה, א"כ גם על הצד שלא בירך לא יועיל מה שימלך מלאכול.

דהרי מה דאמרינן דכשנמלך לא הוי ברכתו לבטלה הוא משום דהברכה היא על מה שהוכשרו ידיו לאכילה, ובההיא שעתא שבירך באמת הוכשרו ידיו לאכילה, ושפיר בירך, וא"כ לפ"ז אם נטל ידיו לאכילה ועדיין לא בירך, ונמלך מלאכול, לכא' אכתי חייב לברך, דהא הברכה היא על מה שהוכשרו ידיו לאכילה, וכשנטל ידיו הרי הוכשרו ידיו לאכילה, ועדיין לא בירך על נטילה זו, וא"כ לא יועיל כלום במה שימלך מלאכול, דכיון שהוא עדיין מחוייב בברכה, הרי הוא עומד בספיקו הראשון שמא קיים המצוה בלא ברכה.^ב

יבואר אם מועיל להישאל על ההפרשה כדי לתקן מה שלא בירך על ההפרשה

וכעי"ז מטו בשם מרן הגדול שליט"א להעיר על מה שנחלקו רבותינו מרן בעל הקהלות יעקב זצ"ל עם מרן בעל האבי עזרי זצ"ל באחד שהפריש

^א ובפתחי תשובה (יו"ד סי' רס"ו סק"ט) הביא משר"ת פנים מאירות (ח"ב סוף סי' ל"א) שכתב אהא דמי שיש לו ב' עורות דקיי"ל שאינו מל בשבת, שאם עבר ומל, שיזהירו את המוהלים שלא יפרעו בשבת, וימתינו עד לאחר שבת, דאין סכנה אם לא יפרעו עד אחר שבת, ע"כ. ומב' דאע"פ שיש ספק שמא עדיין לא מל, וא"כ נמצא שחילל שבת שלא לצורך מצות מילה, מ"מ אין יכול משום כך למול את הערלה השני' או לפרוע

את העור השני, דיש לחוש שמא כבר מל, ועכשיו הוא מחלל שבת שלא לצורך.
^ב ובגליון מעדני כת (222) הערנו דלפ"ז יהא אסור לימלך מלאכול לאחר שנטל ידיו קודם שבירך, דהא כשימלך מלאכול שוב לא יוכל לברך, והרי הוא גורם שקיים המצוה בלי ברכה, ונמצא לפ"ז שאם בירך על הנטילה יהי' מותר לו לימלך, ואם עדיין לא בירך יהי' אסור לו לימלך, וזה פלא.

לך לך מעשה בשור אחד שהמלך הוציאו להורג על שדיבר טוב על ישראל, כשהולכיחו ליהרג שמע קול של גברת אחת שהיתה הולכת ואומרת חבל לספינה שהלכה בלי לפרוע מכס, כוונתה היתה לומר ברמז כי חבל על אדם שהולך ליהרג על שדיבר טוב על ישראל והוא אינו מהול, כי מן הראוי שימול כדי שיהיה לו חלק עמהם, והמילה נקראת מכס כי ראינו בפרשת מטות במלחמה שעשו במדין ושבו מהם שבי וכן ממקניהם וצוה ה' כי **מכל חמש מאות יקחו אחוז למכס וידוע כי לאדם יש רמ"ח איברים ולאשה יש ר"ב ובס"ה הם חמש מאות** ושלשה שותפים יש באדם הקב"ה ואביו ואמו שבין שניהם נוצר הולד, ומצות מילה דומה לתשלום מכס של התינוק הנברא מחמש מאות איברים, ולכן אומר הכתוב במכסת נפשות תכוסו על השה, האיש הנמנה על השה צריך להיות מי ששלם המכס שכבר נימול, ומי שהיה ערל אע"פ שמל קודם אכילה אינו יכול לאכול מן הפסח, עכ"ל.

CHAYEINU ANNUAL EVENT

FOR WOMEN AND POST HIGH-SCHOOL GIRLS

עקבתא דמשיחא

FILLING THE VOID *Within*

EXPLORING THE CHALLENGES OF TODAY,
REVEALING HOPE FOR TOMORROW

Featuring AN ENLIGHTENING PANEL

Mrs. Sori
Schechter

Rebbetzin
Suri Gibber

Mrs. Chevy
Klein

PLUS

Teaming Up Moderator Presentation

WEDNESDAY
JULY 15
ג' ח"א

8:00 PM
Doors Open
\$10 Admission

ATERES
REVA HALL
500 Summer Ave,
Lakewood NJ

SPECIAL GIVEAWAY!
Teaming Up Book

Find Out
ABOUT THE
TEAMING UP
PROGRAM!

COMPLETING YEAR 4!

OUT-OF-TOWN HOOKUP AVAILABLE

FOR DETAILS: 605.801.1117 OPT 2-1-2 OR TU@CHAYEINUOFFICE.ORG

AV ISSUE

Now in
Stores

DON'T
MISS
OUT!

“When facing such a challenging onslaught, it is specifically the unity and support of the Torah community that will make the difference.”

Overcoming the Siege
Rav Chaim Mordechai Ausband shlita

Gift your
staff, family
& friends!

Bulk rates
available

Subscribe Today!

PHONE

605.801-1117
Option 8-1

TEXT

Text "subscribe" to
605.801.1117

EMAIL

subscribe@chayeinuoffice.org

\$36

6 Issues

\$30

GIFT DISCOUNT
6 Issues

Subscription deadline for the Tishrei issue: **SEPTEMBER 2, 2026**
For advertising, email ads@chayeinuoffice.org or call 732.806.7044

CHAYEINU
HOTLINE

732.301.4043

Eretz Yisrael: 072.370.1816
UK: 44.330.350.5700

CHAYEINU
Subscriptions

732.301.4043 opt 8-1

chayeinusubscribe@gmail.com